

**ÖZEL EĞİTİM KURUMLARINDA ÇALIŞAN ERKEK
EĞİTİMCİLERDE MANSPLAINING (ERBİLMİŞLİK) DAVRANIŞI**

Hilal BULAN

İşletme Anabilim Dalı

Danışman: Doç. Dr. Burak BAŞKAN

İkinci Danışman: Doç. Dr. Yılmaz KAPLAN

Erzurum-2024

Her hakkı saklıdır.

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**ÖZEL EĞİTİM KURUMLARINDA ÇALIŞAN ERKEK EĞİTİMCİLERDE
MANSPLAINING (ERBİLMİŞLİK) DAVRANIŞI**

Hilal BULAN

Danışman: Doç. Dr. Burak BAŞKAN

İkinci Danışman: Doç. Dr. Yılmaz Kaplan

Erzurum-2024

YÜKSEK LİSANS TEZİ ONAY SAYFASI

Hilal BULAN tarafından hazırlanan Özel Eğitim Kurumlarında Çalışan Erkek Eğitimcilerde Mansplaining (Erbilmişlik) Davranışı adlı bu çalışma 11.09.2024 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda [X] **oybirliği**/☐ **oyçokluğu** ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından İşletme Ana Bilim Dalı, Yönetim ve Organizasyon Bilim Dalında **yüksek lisans** olarak kabul edilmiştir.

Jüri Başkanı	Dr. Öğr. Üyesi Halil PEÇE Erzurum Teknik Üniversitesi	İmza
Danışman	Doç. Dr. Burak BAŞKAN Erzurum Teknik Üniversitesi	İmza
Jüri Üyesi	Dr. Öğr. Üyesi Emre BULUT Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi	İmza

Hilal BULAN tarafından hazırlanan Özel Eğitim Kurumlarında Çalışan Erkek Eğitimcilerde Mansplaining (Erbilmişlik) Davranışı başlıklı yüksek lisans tezi kabul edilmiştir. 11.09.2024

Prof. Dr. Serap BEDİR KARA

Enstitü Müdürü

* Bu tez çalışması tarafından nolu proje ile desteklenmiştir .

TEZ ETİK VE BİLDİRİM SAYFASI

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada kullandığım her türlü kaynağa eksiksiz atıf yapıldığını, aksinin ortaya çıkması durumunda her tür yasal sorumluluğu ve tezinin erişim sürecine ilişkin aşağıdaki beyanımı kabul ediyorum.

11.09.2024

İmza

Hilal BULAN

Öğrenci

- ☐ Tezle ilgili patent başvurusu yapılması/patent alma sürecinin devam etmesi sebebiyle Enstitü Yönetim Kurulunun Tarih girmek için tıklayınız tarih ve Karar No sayılı kararı ile teze erişim 2 (iki) yıl süreyle engellenmiştir.
- ☐ Enstitü Yönetim Kurulunun Tarih girmek için tıklayınız tarih ve Karar No sayılı kararı ile teze erişim 6 (altı) ay süreyle engellenmiştir.
- ☐ Enstitü Yönetim Kurulunun Tarih girmek için tıklayınız tarih ve Karar No sayılı kararı ile teze erişim süresi ile ilgili bir kısıtlama bulunmamaktadır.

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	II
ÖZET.....	V
ABSTRACT	VII
TABLolar LİSTESİ.....	IX
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	X
SİMGE VE KISALTMALAR LİSTESİ	XI
ÖN SÖZ.....	XII
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

FEMİNİZM

1.1.FEMİNİZM.....	6
1.1.1. Feminist Kuramlar	6
1.1.1.1. Liberal Feminizm.....	8
1.1.1.2. Radikal Feminizm	10
1.1.1.3. Sosyalist ve Marksist Feminizm	12
1.1.1.4. Postmodern Feminizm	15
1.1.1.5. Eko Feminizm	17

İKİNCİ BÖLÜM

TOPLUMSAL CİNSİYET

2.1. TOPLUMSAL CİNSİYET KAVRAMI.....	20
2.1.1 Sosyolojik Temelli Kuramlar	23
2.1.1.1. Yapısal-İşlevselci Kuram.....	23
2.1.1.2. Sembolik-Etkileşimci Kuram.....	26
2.1.2. Cinsiyet Temelli Kuramlar	28
2.1.2.1. Biyolojik Kuram	28
2.1.2.2. Sosyal Öğrenme Kuramı.....	29
2.1.2.3. Bilişsel Gelişim Kuramı.....	31
2.1.2.4. Toplumsal Cinsiyet Gelişim Kuramı	33

2.1.2.5. Psikanalitik Kuram.....	34
----------------------------------	----

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MANSPLAINING, LİTERATÜR DEĞERLENDİRİLMESİ VE TEZİN ÖZGÜNLÜK DEĞERİ

3.1. MANSPLAINING KAVRAMI	38
3.1.1. Mansplaining Kavramının Doğuşu	38
3.1.2. Davranışsal Olarak Mansplaining Tutumu	42
3.1.3. Dilsel Anlamda Mansplaining	43
3.1.4. Kültürel Olarak Mansplaining	47
3.1.5. Siyasal Alanda Mansplaining	49
3.1.6. Medyada Mansplaining.....	51
3.2. LİTERATÜR TARAMASI.....	53
3.3. TEZİN ÖZGÜNLÜK DEĞERİ.....	56

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

UYGULAMA

4.1. ARAŞTIRMANIN AMACI	58
4.2. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ.....	60
4.3. ARAŞTIRMANIN METODU	61
4.3.1. Parametreler	63
4.3.1.1. Toplumsal Cinsiyet Hiyerarşisi.....	63
4.3.1.2. Rasyonelliğe Karşı Duygusallık	63
4.3.1.3. Ataerki, Otorite ve Güç.....	63
4.3.1.4. Erkeklerde Bilgi ve Yetkinlik Varsayımı	63
4.3.1.5. Kadınların Uzmanlığının ve Yetkinliğin Göz Ardı Edilmesi	64
4.3.1.6. Kadınların Bilgisine Şüpheyile Yaklaşma	64
4.3.1.7. Erkeklerde Aşırı Güven ve Kendini Beğenme.....	64
4.3.1.8. Erkeklerin İtaat ve Onay Beklentisi	64
4.3.1.9. Kadını İkincil Nitelendirme ve Değersizleştirme	64
4.3.1.10. Kadınların İletişim Becerilerine Karşı Güvensizlik.....	65
4.4. ANALİZLER VE BULGULAR	66
4.5. ARAŞTIRMANIN KISITLILIKLARI.....	106
SONUÇ ve ÖNERİLER.....	108

KAYNAKÇA	112
----------------	-----

ÖZET
YÜKSEK LİSANS TEZİ
ÖZEL EĞİTİM KURUMLARINDA ÇALIŞAN ERKEK EĞİTİMCİLERDE
MANSPLAINING (ERBİLMİŞLİK) DAVRANIŞI
Hilal BULAN
Akademik Danışman: Doç. Dr. Burak BAŞKAN
İkinci Akademik Danışman: Doç. Dr. Yılmaz KAPLAN
2024, (133) sayfa

Jüri: Doç. Dr. Burak BAŞKAN (Danışman)

Doç. Dr. Yılmaz KAPLAN

Dr. Öğr. Üyesi Halil PEÇE (Jüri Başkanı)

Dr. Öğr. Üyesi Emre BULUT(Üye)

Kadınların toplumsal cinsiyet eşitsizliğinden kaynaklanan ayrımcılıklara maruz kalmasının tarihi, insanlık tarihiyle eşitir. Hem kamusal alanda hem de özel alanda görülen ayrımcılığın temelinde ise toplumda gömülü erkek egemen kültürün ve ataerkil aile yapısının etkisi büyüktür. Bu yapı erkekleri üstün, kadınları ise ikincil olarak konumlandırmaktadır. Çalışan kadınlar, geçmiş dönemlere göre iş dünyasında daha çok fırsata sahip olabilmelerine rağmen; düşük maaş, uzun çalışma saatleri, niteliksiz iş pozisyonları, psikolojik şiddet ve mansplaining (erbilmişlik) davranışı gibi sorunlarla karşılaşmaktadırlar. Erkek egemen toplumsal yapının günlük hayattaki belirgin tezahürlerinden biri olan mansplaining davranışı, erkeklerin kadınlarla üstenci bir tavırla ve genellikle öğretici bir üslupla iletişim kurmalarını ifade etmektedir.

Bu çalışma, özel eğitim kurumlarında çalışan kadın eğitimcilerin deneyimlediği mansplaining tavrının erkek eğitimcilerin söylemleri üzerinden ayrıntılı bir analizini gerçekleştirmekte ve söz konusu söylemlerde toplumsal cinsiyet normlarının belirleyiciliğini anlamaya yönelik bir çerçeve sunmaktadır. Araştırma, Ağrı ilindeki özel eğitim kurumlarında gerçekleştirilmiştir. Bu çerçevede 25 erkek eğitimciyle yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Soruların kadın eğitimciler yerine doğrudan erkek eğitimcilere yöneltilmiş olması, bu çalışmaya özgünlük kazandırmaktadır. Yarı yapılandırılmış açık uçlu

soruların yöneltildiği katılımcıların yanıtları, feminist perspektif çerçevesinde derinlemesine incelenmiştir. Elde edilen bulgular, cinsiyet eşitsizliğinin eğitim alanındaki yansımalarını ve kadın öğretmenlerin profesyonel iş yaşamlarında karşılaştıkları zorlukları açığa çıkarmaktadır. Araştırmanın temel kısıtlılığı, örneklemin yalnızca Ağrı iline özgü olmasından kaynaklanmaktadır. Böylece bulguların diğer şehirlerdeki veya kırsal yerleşim yerlerindeki durumu yansıtması anlamında sınırlılık ortaya çıkmaktadır. Gelecek araştırmalarda farklı coğrafi bölgelerde ek çalışmalar yapılması önerilmektedir.

Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin bir yansıması olan mansplaining davranışının özel eğitim kurumlarında nasıl tezahür ettiğini derinlemesine incelemeyi ve bunun kadın öğretmenler üzerindeki etkilerini ortaya koymayı hedefleyen bu çalışmada; mansplaining davranışının erkeklerin toplumsal olarak üstün bir konumda kabul edilmesi ve kadınların ikincil rollerle bağdaştırılmasıyla ilişkili olduğu saptanmıştır. Böylece erkek eğitimciler, kadınlarla olan günlük ilişkilerinde ve kadınlara karşı söylemlerinde, toplum tarafından kendilerine bahşedilen birincil konumlarını yeniden üretmektedirler. Erkek eğitimcilerin ortaya koyduğu söylemlerin; toplumsal cinsiyet hiyerarşisi, ataerki, otorite ve güç, erkeklerin itaat ve onay beklentisi, erkeklerde bilgi ve yetkinlik varsayımı, kadınların bilgisine şüpheyle yaklaşma, erkeklerde aşırı güven ve kendini beğenme, kadınların uzmanlığının ve yetkinliğin göz ardı edilmesi, rasyonelliğe karşı duygusallık, kadını ikincil nitelendirme ve değersizleştirme ve kadınların iletişim becerilerine güvensizlik şeklinde sıralanabilecek söylem kateorilerine denk geldiği tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Toplumsal Cinsiyet, Partiyarki, Feminizm, Mansplaining, Özel Eğitim Kurumları

ABSTRACT
MASTER'S THESIS
MANSPLAINING BEHAVIOR AMONG MALE EDUCATORS WORKING IN
PRIVATE EDUCATIONAL INSTITUTIONS

Hilal BULAN

Academic Advisor: Assoc. Prof. Dr. Burak BAŞKAN

Second Academic Advisor: Assoc. Prof. Dr. Yılmaz KAPLAN

2024, (133) page

Jury: Assoc. Prof. Dr. Burak BAŞKAN

Assoc. Prof. Dr. Yılmaz KAPLAN

Asst. Prof. Dr. Halil PEÇE (Jury Chairman)

Asst. Prof. Dr. Emre BULUT (Jury Member)

Discrimination against women on the grounds of gender inequality is a phenomenon with a history that extends back to the very origins of humanity. The male-dominated culture that is embedded in society and the patriarchal family structure have a significant impact on discrimination in both public and private spheres. This structure characterises men as superior and women as subordinate. Despite the expansion of opportunities for women in the business world, they continue to confront a range of challenges, including low salaries, lengthy working hours, unsuitable job roles, psychological violence and the phenomenon of 'mansplaining'. The latter refers to instances where men communicate with women in a superior and instructive manner, reflecting the persistence of a male-dominated social structure in daily life.

This study employs a comprehensive analysis of the phenomenon of mansplaining as experienced by female teachers in the context of special education institutions. It draws upon the discourses of male educators to elucidate the determinants of gender norms within these discourses. The research was conducted in private education institutions in the Ağrı province. In order to gain a deeper understanding of the phenomenon, semi-structured in-depth interviews were conducted with 25 male educators. The fact that the questions were directed directly to male educators instead of female educators introduces an element of originality to this study. The responses to the semi-structured open-ended questions were subjected to in-

depth analysis from a feminist perspective. The findings elucidate the ramifications of gender inequality in the domain of education and the challenges encountered by female educators in their professional endeavors. The principal limitation of the research is that the sample is confined to the province of Ağrı. Consequently, the findings may not fully encompass the circumstances prevailing in other urban or rural settings. It is, therefore, recommended that future research encompass a broader geographical scope.

The objective of this study is to examine in depth how the phenomenon of ‘mansplaining’ – defined as the act of explaining something to someone of a lower status in a way that assumes that the male speaker is of a higher status – manifests itself in special education institutions and to reveal its effects on female teachers. The study found that there is a relationship between the occurrence of ‘mansplaining’ and the socially superior position of men and the association of women with secondary roles. This suggests that in their daily relations with women and in their discourse towards women, male educators reproduce their primary position that is endowed to them by society. It was found that the discourses of male educators corresponded to discourse categories that can be listed as gender hierarchy, patriarchy, authority and power, men's expectation of obedience and approval, men's assumption of knowledge and competence, scepticism towards women's knowledge, overconfidence and self-confidence in men, disregard of women's expertise and competence, emotionalism against rationality in women, secondary characterisation and devaluation of women, and distrust in women's communication skills.

Keywords: Gender, Patriarchy, Feminism, Mansplaining, Private Education Institutions

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 4.1 Araştırmada Kullanılan Mülakat Sorularının Parametre Kullanım Oranı	67
Tablo 4.2 Birinci Sorunun Kullanım Oranı.....	72
Tablo 4.3 İkinci Sorunun Kullanım Oranı	75
Tablo 4.4 Üçüncü Sorunun Kullanım Oranı	78
Tablo 4.5 Dördüncü Sorunun Kullanım Oranı.....	82
Tablo 4.6 Beşinci Sorunun Kullanım Oranı.....	84
Tablo 4.7 Altıncı Sorunun Kullanım Oranı.....	88
Tablo 4.8 Yedinci Sorunun Kullanım Oranı	90
Tablo 4.9 Sekizinci Sorunun Kullanım Oranı.....	93
Tablo 4.10 Dokuzuncu Sorunun Kullanım Oranı	96
Tablo 4.11 Onuncu Sorunun Kullanım Oranı	99

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 4.1 Araştırmada Kullanılan Mülakat Sorularının Parametre Skorları.....	66
Şekil 4.2 Her Soru İçin En Çok Kullanılan Parametre.....	68
Şekil 4.3 Her Parametre İçin Öne Çıkan Soru	69
Şekil 4.4 Soruların Parametre Kullanım Sıklığı.....	71
Şekil 4.5 Soruların Skor Ortalaması Dağılım Histogramı.....	103

SİMGİ VE KISALTMALAR LİSTESİ

<u>Kısaltma</u>	<u>Açıklama</u>
Haz.	: Hazırlayan
Ed.	: Editör
TDK	: Türk Dil Kurumu
Çev.	: Çeviren
bk.	: Bakınız
vb.	: ve benzerleri
vd.	: ve diğerleri

ÖN SÖZ

Bu tez çalışması, özel eğitim kurumlarında çalışan erkek eğitimcilerde görülen mansplaining (erbilmişlik) davranışının nedenlerini incelemek amacıyla oluşturulmuştur. Tez konusunu seçme aşamasında, yetkinliklerimi göz önünde bulundurarak tez konumun belirlenmesinden tezimin tamamlanma aşamasına kadarki akademik yolculuğumda bana sürekli destek olan, bilgi ve tecrübelerini esirgemeyen değerli tez danışmanım Doç. Dr. Burak Başkan'a en içten teşekkürlerimi sunarım. Danışmanlığı, çalışmamın bilimsel temeller üzerinde şekillenmesinde büyük katkılar sağlamıştır. Nitel verileri nicel verilere dönüştürme sürecinde göstermiş olduğu ilgi ve desteğiyle, engin bilgi ve deneyimlerinden yararlandığım ikinci danışmanım Doç. Dr. Yılmaz Kaplan'a derin teşekkürlerimi iletmek isterim. Yönlendirmeleri ve bilgilendirmeleri, çalışmamın niteliğinin ve güvenilirliğinin artırılmasında önemli bir rol oynamıştır.

Yüksek lisans yaptığım süre boyunca bana sürekli destek olan ve bu zorlu süreçte bana yanımda olduğunu hissettiren, beni motive eden ve cesaretlendiren değerli arkadaşım Şeyma Gül Uygun'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Motivasyonu ve cesaretlendirici sözleri, bu süreçte bana büyük moral kaynağı olmuştur. Yardımları ve desteği, akademik yolculuğuma anlam kattı. Arkadaşlarım Abdulkadir Cesuroğlu'na ve Ersin Köroğlu'na teşekkür ederim.

Son olarak, eğitim hayatım boyunca benden maddi ve manevi desteğini esirgemeyen, her zaman yanımda olan sevgili annem Sebile Bulan, sevgili ablam Hülya Bulan ve canım kardeşim Muhammed Furkan Bulan'a en derin minnettarlığımı ifade ederim. Ayrıca değerli dostlarım Büşra Kocabay'a, Ayşe Bulan'a ve H. İbrahim Yeşilbaş'a özel olarak teşekkürlerimi sunarım. Sizin desteğiniz ve sevginiz olmadan bu başarı mümkün olamazdı.

Hilal BULAN

ERZURUM - 2024

GİRİŞ

Kadınlar gündelik hayatın pek çok safhasında toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini tecrübe etmekte, gerek özel alanlarında gerek kamusal alanda erkek egemen toplumsal yapı karşısında ikincil konumda olmanın dezavantajlarını yaşamaktadırlar. Bu durumun başlıca sebebi, toplumlarda gömülü olan ataerkil kültür ve bu kültür etrefinde şekillenen toplumsal cinsiyet normları ve rolleridir. Bu çerçevede erkeklerin toplumsal olarak üstün bir konumda görülmesi ve kadınların ikincil rol ile tanımlanması, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin temelini oluşturmaktadır. Kadınlar geçmiş dönemlere kıyasla iş dünyasında daha fazla fırsatlara sahip olmalarına rağmen birçok engel onların profesyonel yaşamlarını etkilemeye devam etmektedir. Bu çerçevede kadınlar gündelik hayatlarında düşük maaşlar, uzun çalışma saatleri, niteliksiz iş pozisyonları, bilgi ve verilere erişim anlamında kısıtlamalar, fiziksel, psikolojik ya da ekonomik şiddet, kontrolcü davranış ve ‘mansplaining’ davranışı (literatürde *erbilmişlik* ya da *erizahat* olarak da geçer) gibi pek çok dezavantajlı durumla karşılaşmaktadır. Kadınların sosyal, politik ve ekonomik yaşamda birer ana aktör olamamasının önemli bir sebebi ise üretim araçlarına sahip olamamaları ve sermaye birikimi sağlayamamalarıdır (Başkan, 2024). Bunun bir sonucu olarak kamusal alandaki hâkim söylem, erkekler tarafından şekillendirilmektedir. Diğer taraftan popüler kültür de kadınlara yönelik anaakım algıyı şekillendirmekte ve erkeklerin toplumdaki ayrıcalıklı pozisyonunu söylemsel olarak yeniden üretmektedir (Başkan, 2021).

Mansplaining, erkek egemen toplumsal yapının günlük yaşamdaki söylemsel tezahürlerinden biridir. Kavram, erkeklerin kadınlarla üstenci bir tavırla ve genellikle ders verir biçimde konuşmaları olarak ifade edilmektedir. Bu durum, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin iş yaşamındaki yansımalarından birisi olarak kadınların profesyonel yetkinliklerini sorgulayan ve onların görüşlerini küçümseyen bir davranış biçimi olarak kendini göstermektedir. Erkeklerin kadınlarla olan günlük ilişkilerindeki açıklayıcı tutumlarla ve bilgi verme eğilimleriye kendini gösteren mansplaining davranışının altında yatan zihinsel arkaplan, eğitimin dinamikleri açısından da önem taşımaktadır. Buradan hareketle mansplaining kavramını merkezine alan bu tez çalışması ise özel eğitim kurumlarında görev alan erkek eğitimcilerde görülen mansplaining davranışını toplumsal cinsiyet kabulleri ve güç dinamikleri perspektifinden incelemeyi hedeflemektedir. Özel eğitim kurumlarındaki erkek

eğitimcilerin mansplaining davranışları üzerindeki toplumsal cinsiyet normları ve toplumsal güç ilişkileri etkisi, mutlaka üzerinde durulması gereken bir konudur. Bu bağlamda, erkeklerin kendilerini uzman olarak konumlandırması ve kadın eğitimcilerin bilgi birikimlerini sorgulama eğilimleri bu tezin araştırma konusudur. Böylece toplumsal cinsiyet rollerinin mansplaining davranışı üzerindeki etkileri derinlemesine incelenecektir.

Özel eğitim sektöründe görev alan erkek eğitimcilerin, kadın eğitimcilerin bilgi ve uzmanlıklarını sorgulama eğilimleri, mesleki anlamda da güç dengesizliklerine yol açmaktadır. Dolayısıyla bu çalışmada, sözü edilen sorgulama eğilimlerinin nasıl ortaya çıktığı ve erkek eğitimcilerin kadın meslektaşlarına karşı tutumlarını nasıl şekillendirdiği incelenecektir. Cinsiyetler arası iletişimde erkek eğitimcilerin kadın meslektaşlarına karşı sergilediği küçümseme ve müdahale davranışları ise belirli niteliksel unsurlar içermektedir. Bu unsurların neler olduğu ve iletişimde nasıl tezahür ettiği, araştırmanın önemli bir boyutunu oluşturacaktır. Ayrıca çalışmada erkek eğitimcilerin iletişim tarzlarının kadınların gündelik hayattaki deneyimlerini nasıl etkilediği ele alınacaktır. Dahası, mansplaining davranışının özel eğitim bağlamındaki etkilerinin öğretim süreçlerini ve ekip dinamiklerini nasıl şekillendirdiği konusunda önemli veriler elde edilecektir. Bu bağlamda, mansplaining davranışının eğitim ortamlarında yarattığı güç dinamikleri ve bunun kadın eğitimcilerin mesleki tatminleri üzerindeki etkileri sorgulanacaktır.

Erkek eğitimcilerin kadın eğitimcilere yönelik mesleki saygısını etkileyen faktörler, dildeki ayrımcılık biçimleriyle kendini gösterdiğinden erkek eğitimcilerin söylemleri titizlikle incelenecektir. Böylece bu çalışma, dilin ve söylemin güç dinamiklerini ve toplumsal cinsiyet rollerini nasıl pekiştirdiğini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Sonuç olarak araştırma bulgularının, toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda literatüre mütevazı bir katkı sağlayarak eğitim mekânlarında daha adil bir yaklaşımın geliştirilmesine yönelik pratik öneriler sunması beklenmektedir. Bu çalışma kapsamında cevabı aranan sorular şu şekildedir:

1. Mansplaining davranışının toplumsal cinsiyet önkabulleri ve güç dinamikleriyle ilişkisi nedir?
2. Eğitim sektöründe görev alan erkek eğitimcilerin, kadınların bilgi ve uzmanlıklarını sorgulama eğilimleri kendini nasıl belli etmektedir?

3. Cinsiyetler arası iletişimde, erkeklerin kadınlara karşı gösterdiği küçümseme ve müdahale davranışları hangi unsurları içermektedir?
4. Toplumsal cinsiyet normları, erkeklerin kadınların uzmanlıklarıyla ilgili fikirlerini nasıl şekillendirmektedir?
5. Erkek eğitimcilerin kadın eğitimcilere yönelik mesleki saygısının söylemsel ayrımcılık biçimleriyle ilişkisi nasıldır?
6. Kadın eğitimcilerin mesleki yeterlilikleri, erkek meslektaşları tarafından nasıl algılanmaktadır ve bu algı kadınlara yönelik ne tür ayrımcı tavırlara yol açmaktadır?
7. Mansplaining davranışı, ne tür makro yapıların tezahürüdür ve bu yapıların cinsiyet ayrımcılığı üzerindeki etkileri nelerdir?

Çalışma, dört bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın birinci bölümünde feminizm kavramı, bu kavramın tarihsel gelişimi ve kavram çatısı altındaki farklı kuramlara değinilmiştir. İkinci bölümde toplumsal cinsiyet ve biyolojik cinsiyet kavramları ile toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin tarihsel arkaplanı ve belli başlı toplumsal cinsiyet kuramları ele alınmıştır. Üçüncü bölümde mansplaining kavramı detaylı bir şekilde tanımlanmış, mansplaining kavramının doğuşu ve dört farklı bağlamda ortaya çıkan mansplaining davranışları açıklanmıştır. Çalışmanın dördüncü bölümünde ise mansplaining davranışını anlamaya yönelik olarak yüzyüze görüşme tekniği ile toplanan veriler ortaya konmuş ve araştırmanın temel amaçları çerçevesinde detaylı bir analize tabi tutulmuştur. Elde edilen bulgular ışığında sonuçlar kapsamlı bir şekilde değerlendirilmiş ve çeşitli öneriler sunulmuştur.

Bu çalışmada, özel eğitim kurumlarında çalışan kadın öğretmenlerin maruz kaldığı mansplaining davranışının detaylı bir analizini sunmak amacıyla, yorumlayıcı sosyal bilimler anlayışına uygun yarı yapılandırılmış görüşme tekniği tercih edilmiştir. Araştırma, Ağrı ilindeki özel eğitim kurumlarında yürütülmüştür. Örneklem olarak söz konusu özel eğitim kurumlarında çalışan 25 erkek eğitimci seçilmiştir. Çalışmanın özgünlüğü ise mansplaining davranışına maruz kalmış kadınlardan ziyade mansplaining davranışı sergileyen erkeklerin

örneklem olarak tercih edilmesinden kaynaklanmaktadır. Böylece kadınların günlük hayatta maruz kaldıkları söylemler, o söylemleri üretenler üzerinden görülebilmektedir.

Bu çalışmada, saha araştırması kapsamında derinlemesine görüşme tekniği uygulanmış ve erkek eğitimcilerin toplumsal cinsiyet normlarına dair deneyimleri ve görüşleri kapsamlı bir incelemeye tabi tutulmuştur. Feminist methodolojiye uygun olarak araştırma soruları, bilgisine erişilecek kişiler ve ele alınacak konular titizlikle seçilmiştir. Elde edilen veriler, toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve toplumsal güç ilişkilerini açığa çıkaracak şekilde değerlendirilmiştir. Bu yaklaşım, bilgi üretimi ve yorumlama süreçlerinde feminist perspektifin vurguladığı adil ve kapsayıcı bakış açısını yansıtmaktas bakımından önemlidir. Sosyal alanlarda görünür olanların ötesinde ayrıntılı ve derinlemesine bir anlayış geliştirmek için derinlemesine görüşme tekniği kullanılmıştır (Kümbetoğlu, 2019:72). Bu süreçte, katılımcılara yarı yapılandırılmış açık uçlu sorular yöneltilmiştir. Bu yöntemle katılımcıların yanıtlarının belirli bir çerçevede tutularak verilerin dağılmasının sınırlandırılması ve araştırmanın kapsamının genişletilerek bütüncül bir bakış açısının sağlanması hedeflenmiştir.

Araştırmanın örneklemini sadece Ağrı şehrine özgü olduğu için bu çalışmanın diğer kentsel ve kırsal yerleşim yerlerini temsil edebilirliği sınırlıdır. Bu durum, elde edilen bulguların diğer yerel ve bölgesel bağlamlarda geçerliliğinin sorgulanmasına neden olmakta ve dolayısıyla diğer bölgelere doğru genelleme yapılırken dikkatli olunması gerektiğini göstermektedir. Bu çalışmanın bulguları, şehir içindeki özgüllüklerden kaynaklanan etkiler ve diğer şehirler veya kırsal bölgelerdeki farklılıklar nedeniyle çeşitlenebilir. Bu kısıtlılıkların göz önünde bulundurulmasıyla, bulguların daha geniş bir genel geçerlik taşıması için farklı şehirlerde ve kırsal alanlarda ek araştırmalar yapılması önerilmektedir. Böylece araştırma bulgularının genellenebilirliği artacak ve sonuçların daha geniş bir bağlamda geçerliliğinin değerlendirilmesine olanak sağlayacaktır. Ayrıca araştırmayı etkileyen diğer bir kısıtlılık hali ise zamandır. Görüşmelerin özel okulların kapandığı yaz tatili dönemine denk gelmesi, katılımcı bulmada zorluk yaşanmasına neden olmuştur. Bundan dolayı katılımcı sayısı 25 kişi ile sınırlandırılmıştır. Bu durum, veri toplama sürecinin zamanlaması açısından bir kısıtlılık teşkil etmiştir.

Özel eğitim kurumları, bireyselleştirilmiş eğitim gereksinimlerine sahip öğrencilere hizmet sundukları için özellikle hassas ve karmaşık bir çalışma ortamına sahiptir. Bu bağlamda, kadın eğitimcilerin iş yerinde karşılaştıkları sorunların anlaşılması, eğitim ortamlarının daha adil ve cinsiyet eşitliğini destekleyici hale getirilmesi açısından önem taşımaktadır. Erkek eğitimcilerin ortaya koyduğu mansplaining davranışlarının özel eğitim kurumlarındaki yansımalarının anlaşılması, hem kadın öğretmenlerin profesyonel yaşam kalitesini artıracak hem de eğitim ortamlarının iyileştirilmesine katkı sağlayacaktır. Gelecek nesillerin eğitim ve öğrenim gördüğü bu kurumlarda toplumsal cinsiyet eşitliği hedefine ulaşılması ise toplumun geleceğinin daha adil şekilde inşa edilebilmesine olanak sağlayacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

FEMİNİZM

1.1.FEMİNİZM

Feminizm, sosyal bir filozof olan Charles Fourier'nın (1772-1837) öne sürdüğü bir kavramdır. Fourier, toplumdaki sosyal ilerlemenin sadece kadınlara daha çok özgürlük sunarak mümkün olabileceğini savunmuştur. Feminizmle ilgili ilk düşünceler, 17. yüzyılda Marie Le Jars de Gournay'ın eserlerinde ortaya çıkmıştır. Ayrıca, Christine de Pizan, Olympe de Gouges, Mary Wollstonecraft ve Hedwig Dohm gibi düşünürlerde feminizmin ilk öncüleri arasında yer almaktadır. Feminizm, teorik bir kavram olarak 18. yüzyılın sonları ve 19. yüzyılın ilk dönemlerinde temel haklar kategorisinde dünya çapında önemli bir konuşma ve tartışma konusu olmuştur. Feminizm 1837 yılından sonra Fransızcaya girmiş olan bir terimdir. Robert, feminizmi, "kadınların toplumdaki konumlarını ve haklarını genişletmeyi amaçlayan bir yaklaşım" olarak tanımlamaktadır. Bu kavram, Fransa'da ortaya çıktığı zamandan bu yana, kadınların toplumsal rollerini ve haklarını geliştirmek için çeşitli eylemlere yol açmıştır. Bu nedenle, feminizmin tanımı sadece öğretilerini değil aynı zamanda gerçekleştirilen eylemleri de içermelidir (Michel, 1993, s. 9).

1.1.1. Feminist Kuramlar

Feminizmin ana hedefi, kadınları ikincil bir varlık olarak gören ve baskılarla kontrol altına almaya çalışan sistemi anlamaya ve açıklamaya yönelik çalışmalar yürütmüştür. Ayrıca, toplumda feminist bilinç oluşturarak sisteme karşı mücadele içerisine girerek değişiklik yapmayı amaçlamaktadır. Feministler, ikincil konumda görülen kadınların özgürleşmesinin nasıl sağlanabileceğinin yanı sıra, kadınların baskı altına tutularak ezilmişliklerinin kökenleri ve mücadele alanları hakkında farklı bakış açılarına sahip olunması gerektiğini savunmaktadırlar. Bu sayede, kadınların hayatlarındaki farklı alanlara odaklanarak çeşitli sonuçlara ulaşmalarını sağlayacak soruları sormayı hedeflemektedirler. Bu bağlamda, birbirleriyle sıkı bir ilişkiye sahip olan feminist kuramlar, sınıflandırılıbilirlik açısından sadece açıklama ve analiz imkânı sunmaktadır (Abbott & Wallace, 1990, s. 212, akt. Koçak Turhanoğlu, 2019, s. 25).

Gelgeç Bakacak'a (2018) göre, toplumsal cinsiyet eşitliğini savunan feministler amaçlarını gerçekleştirmeyi nasıl ve ne şekilde olması gerektiği konusunda sordukları sorulara verilen yanıtlar hususunda aynı düşünmektedirler. Bunun nedeni ise feminist kuramların farklı bakış açıları ile değerlendirilmesidir. Fakat bütün farklılıklara rağmen ortak bir paydada buluştukları bazı esas ilkelerde mevcuttur (s. 528). Bu sayede feministlerin ve feminist kuramcılarının hemfikir oldukları beş esas ilke olduğu kabul edilmektedir. Bu ilkeler sırasıyla şöyledir:

- 1- Bir siyasal düşünce ile temellendirilen feminist düşünce, ilk olarak tüm sahalarda eşitliği artırma çabasını göstermesi gerekmektedir. Bu, eşitlik için zorlayıcı ve statü koyu eleştiren bir tutum gerektirir.
- 2- Kadına atfedilen duygusallık ve iş birliği gibi davranışlara nazaran erkeğe de rekabet ve rasyonellik davranışlarının atfedilmesi, bu davranışların toplum için yeniden tanımlanması gerektiği savunulmaktadır.
- 3- Toplumsal kurumlar, cinsiyet tabakalaşmasına karşı durmalıdır. Özellikle kadınlar için siyaset, iş hayatı, eğitim gibi alanlarda kadın karşıtı olan sosyo-kültürel normlara karşı çıkılmalı ve bu normlar reddedilmelidir.
- 4- Feminist hareketler, cinsel istismar ve şiddetin sona erdirilmesi için çaba sarf etmelidir.
- 5- Kadınlar, cinsellikleri ve kadının üreme yetenekleri üzerinde kontrol sahibi olmalıdır. Bu bağlamda, toplumdaki tüm cinsel yönelimler ve cinsel kimlikler için özgürlük talebinin desteklenmesi gerekmektedir (Gelgeç Bakacak, 2018, s. 529).

Feminizmin ve feminist teorinin tarihçesi, çeşitli bakış açılarına sahip olduğu ve gelişim sürecinde de birçok döneme yayıldığı kabul edilmektedir. Gelgeç Bakacak'a (2018) göre, feminist kuramın ve hareketin desteklenmesi ile gelişmesi genellikle üç ana dalga tarafından şekillenmiştir: Bunlar birinci, ikinci ve üçüncü dalga feminizminden oluşmaktadır (s. 529): Birinci dalga olarak adlandırılan feminizm hareket, ilk olarak 19. yüzyılın sonu ve 20. yüzyılın ilk başlarında ortaya çıkmıştır. Bu dönem, Wollstonecraft'ın "Kadın Haklarının Savunusu" gibi eserlerinde vurguladığı temel prensipleri referans almaktadır. Bu anlamda, kadınların en temel haklara sahip olmaları etrafında şekillenmiştir. Bu haklar arasında, kadınlara oy kullanma hakkı verilmesi, eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanması ve kadınların

mülkiyet hakkına sahip olması gibi liberal feminist hareketlerin sonucunda ortaya çıkan haklar yer almaktadır. İkinci dalga feminizm, 1960'larda başlayıp 1990'lara kadar varlığını sürdüren bir dönemi kapsamaktadır. Bu dönem, 1968 hareketinin ardından ortaya çıkan geniş çaplı toplumsal başkaldırıya dayanır ve kalıplaşmış sistemlere ve otoritelere karşı bir tepki olarak tanımlanmaktadır. Birinci dalga feminizm temel haklara odaklanırken, ikinci dalga feminizm özgürlükler üzerinde durmaktadır. Üçüncü dalga feminizm ise kadınların sınırlanması ve baskı altında tutulması konularına odaklanmaktadır. İkinci dalga feminizm, genellikle göz ardı ettiği veya yeterince ele almadığı konulara (kimlik, ırk, cinsel yönelim, sınıf ayrımı gibi) odaklanarak farklılık yaratmıştır. Feminist hareketin ortaya çıkışı ve tarihsel süreci, çeşitli bakış açılarına göre incelenerek eşitlik konusunun ele alınması gerekmektedir. Bu bakış açıları; liberal, radikal, sosyalist ile Marksist, varoluşçu /postmodernizm ve eko feminizm olarak beş başlık altında toplanmıştır (Gelgeç Bakacak, 2018, s. 530).

1.1.1.1. Liberal Feminizm

Liberal feminizmin odak noktası “Kadınlara özgürlük” ve “ayrımcılığa hayır” söylemidir. Liberal feministlere göre kadınların ikincil statüde olmasının nedeni büyük bir sistemin parçası olduğunu düşünmemektedir (Giddens & Sutton, 2019, s. 658). Liberal feministler için kadınların dezavantajlı konumunda olmasının nedeni kadınlara ve erkeklere belirlenmiş roller ile siyasetten, çalışma hayatına kadar birçok alanda kalıplaşmış olan cinsiyet algısı ve fırsat eşitsizliği olarak görülmektedir. Fakat liberal feministler için bu sorunlar; pozitif ayrımcılık ve insan haklarında konusunda taviz verilmemesi hususunda tedbirler alınarak fırsat eşitliği sağlanarak, kadın-erkek arasındaki ayrımcılığı ve eşitsizlikleri engelleyerek mümkün olmaktadır (Simpson, 1989, s. 607; Dolu, 2010, s. 446). Genel bir perspektif ile bakıldığında zaman, Aydınlanma Çağı'nda Batı toplumlarında baskın gelen politik liberal fikirlerin artmasıyla beraber, erkeklerin ve kadınların hukuki eşitliliğinin öneminin üstünde duran, ikincil statüde görülen kadınların, demokratik ve siyasal bir çerçevede zamanla iyileştirilebileceğini ve toplumda var olan kalıplaşmış yapılar içerisinde sadece planlı faaliyetlerle kavuşulabileceğini savunan bir feminist teorisi olarak ifade edilmektedir (Gönç Şavran, 2018, s. 206).

Liberal feministlere göre esas mücadele alanı eğitim alanına erişim olarak görülmektedir. Kadınlara da erkekler gibi eğitim hakkı verilmesinin yanı sıra kadına

toplumun dayattığı yasaklar ve engeller kaldırıldığı zaman kadınında toplum içerisinde eşit bir şekilde katılabileceği savunulmaktadır. Başka bir ifadeyle, erkekler ve kadınlar birbirleriyle savaşıyormuş gibi görülmemelidir. Liberal feministlerin ortak ilkeleri aşağıdaki gibidir:

1. *Akla İnanmak*: Bazı düşünürler, örneğin Wollstonecraft gibi, Akıl ve Tanrı'nın eşanlamlı olduğuna inanmaktadır. Bireyin içinde, insanın vicdanı olarak adlandırılan tanrısal bir kıvılcım bulunduğunu savunmaktadır. Liberallere göre, güvenin temel kaynağı gelenekler veya kurumlardan ziyade, bireyin vicdanıdır.
2. *Cinsiyet Ontolojisi*: Liberal feministler, kadın ve erkeğin ontolojik bakımdan benzer olduklarına inanmaktadır. Kadınlar ve erkekler arasında ruh, akıl ya da yetenekleri arasında herhangi bir farklılık bulunmadığını vurgulanmaktadır.
3. *Eğitime Duyulan İnanç*: Liberal feministler, toplum içinde meydana gelen değişim ve dönüşümlerde etkilemenin en etkili yolun eğitim ile olacağını savunmaktadırlar. Özellikle eleştirel düşünme yeteneğine sahip olmak için eğitim almanın önemini vurgulamaktadır.
4. *Bağımsızlığa İnanç*: Bireyleri diğer bireylerden ayıran hakikatı arayan, özgür bir varlık olması ve kişisel haysiyetin bağımsızlıkla ilişkili olduğunu savunmaktadır.
5. *Temel Haklar Doktrini*: Liberallere göre, aydınlanma düşünürleri, temel haklara bağlıdırlar. Önemli birçok düşünür en çok oy kullanma hakkı isteği üzerinde, siyasi haklarla ilgili talepleri sınırlandırmadan bu doktrini benimsemiştir, 19. yüzyıl kadın hareketi bu taleplerin temelini oluşturmaktadır (Donovan, 2014, s. 33).

Liberal siyasetçilerin ve liberal feministlerin benimsediği görüşe göre, kadınlar ve erkeklerin aynı haklara sahip olması gereklidir. Bu perspektife göre, liberal feminizm, kadın ile erkeğin mantıklı düşünmesi ve eylemlerin kapasitesi bakımından herhangi bir farklılık olmadığını savunmaktadır. Liberal feministlere göre, kadınların kamusal alana kabul edilmemesinin temel nedenlerinden biri ise eşit haklar ilkesinin kabul edilmemesidir. Çünkü liberal feministlere göre, bireyler eşit haklara sahip olduklarında kadın ve erkek arasındaki farklılıklar ortadan kalkmaktadır. Ayrıca, erkeklere sağlanan tüm haklar kadınlar içinde sağlandığın zaman hiçbir sorun kalmayacaktır. Bu eşitliğin sağlanması ise kanunlar

aracılığıyla sağlanmalıdır. Bu talep liberal feministlerin temel hedeflerinden birisi olmaktadır (Gelgeç Bakacak, 2018, s. 531).

Liberal feministler göre eşitliğin yalnızca ekonomik, siyasal ve kültürel alanlarda demokratik reformlar sayesinde mümkün olunabileceği ve bunun içinde bireysel çaba ve rekabetçi başarının da önemi vurgulamaktadırlar. 19.yy. kadınlar miras, boşanmak, oy kullanmak, çalışmak ve eğitim almak gibi erkeğin sahip olduğu en temel hakları kazanmak için mücadele ettiler. Liberal feminizme liberal siyasal ideolojiden erkek ve kadının birbirlerinden farklı olmadıkları düşüncesi miras kalmıştır.. Kadın ve erkek ilişkilerinin değişmesinin siyasal amaçları fırsat eşitliğidir. Bundan yola çıkarak önerilen yol reformdur, devrim değildir denilmektedir (Başak, 2013, s. 231).

1.1.1.2. Radikal Feminizm

Radikal feminist kuram, Donovan tarafından 1960'lı yılların son dönemlerine ve 1970'li yıllarında ilk dönemlerinde, özellikle New York ve Boston merkezli olarak ortaya çıktığı bilinmektedir. Bu kuramın kökenlerinden biri, "Kadınların Hareketinden" adlı eski bir grup tarafından oluşturulmuştur. Bu grup, 1960'lı yıllarda kadınların, medeni haklar elde etmesi için savaş karşıtı kampanyaları için bir araya gelmiş kadınlardan oluşmaktadır. 19. yüzyılda feministler, kadınlara karşı yapılan baskının farkına varmaları erkek yoldaşlarının gösterdiği tutum ve davranışlar sayesinde olmuştur. 20. yüzyılda ise radikal feminist savunucuları, "Yeni Sol" olarak adlandırılan erkek radikal feministlerin sergilemiş oldukları aşağılayıcı tavır ve davranışlardan dolayı farkına varmışlardır. Radikal feministlerin savunduğu görüşe göre, erkeklere sunulan fırsatlar ve haklar kadınlara da verilse dahi kadınlar özgürleşmeyecektir. Çünkü kadınların ikincil statüde olmasının temel nedeni, erkeklerin kadınlar üzerindeki hâkimiyeti, baskıcı tavırları ve kontrolü elinde bulundurmalarıdır. Bu nedenle radikal feministler, kadınların özgürleşmesi için erkek egemenliğinin ve ataerkilliğin köklerinin tamamen ortadan kaldırılması gerektiğini savunmaktadır (Koçak Turhanoğlu, 2019, s. 11). Bundan dolayı kadınların, erkek hegemonyasının fazla olduğu toplumsal yapılarda sürekli bir mücadele içerisinde olmaları gerekmektedir. Kadınların toplumda ezilmişliklerinin nedeni kadınların biyolojik yapılarının olduğunu iddia eden radikal feministlere göre, kadınların cinsellikleri, üremeleri ve anne olmalarını kendi hür iradeleriyle karar vermeleri gerektiği savunulmaktadır. Keza, aile yapısı dini inançlar ve cinsellik gibi

bütün sosyo-kültürel etmenler bu temel biyolojik varoluşa göre düzenlenmiştir (Gelgeç Bakacak, 2018, s. 533). Bu ifadeler, radikal feminizmin temel prensiplerini ve ana savlarını özetlemektedir. Radikal feminizm, kişisel deneyimlerin politik yapılar ile derin bir şekilde bağlantılı olduğu savunulmaktadır. Özellikle ataerkilliği; yasal, ekonomik ve sosyal sistemler aracılığıyla kadınları baskı altına alan bir yapı olarak ele alınmaktadır. Donovan'a (2014) göre, radikal feminizm kadınları bastırılmış bir sınıf veya kast olarak gören ve bu baskıya karşı mücadele etmelerini gerektiren bir eyleme yönelten bir ideolojidir. Ayrıca radikal feminizm, erkeklerle kadınların temelde aynı olmadığına ve farklı deneyimlere, söylemlere ve kültürlere sahip olduğuna inanmaktadırlar Kadınların deneyimlerinin, gelecekteki toplumun temelini oluşturması gerektiği de vurgulanmaktadır (s. 273).

Radikal feministlere göre, kadınların erkeklere göre daha alt statüde görülmelerinin nedenini dengesiz güç dağılımını devam etmesini sağlayan, en başta aile kurumu olmak üzere tüm sosyal kurumların yapısına işlenmiş olan patriyarkal toplumsal yapısı olarak görmektedirler. Bundan dolayı kadının daha zayıf yapıya sahip olarak görülmesi, erkeklerin kadınlar üzerinde hâkimiyet kurmalarını kolaylaştırdığına inanmaktadırlar. Bu nedenle hem kadın hem de kadının cinselliği üzerinde söz sahibi ve otorite olarak sadece erkek görülmüştür. Bu sebeple taciz, cinsel istismar, şiddet gibi olaylar geniş bir yelpazede değerlendirildiği zaman birçok suç ve istismar vakaları incelendiğinde erkekler haklı görülmektedirler. Ayrıca, kadınların bunları hak ettiğine dair yanlış bir algı hâkimdir ve bu algıdan dolayı bu durumlar normalleştirilmektedir. Özetle, radikal feministler, kadınların özgürlüklerini elde etmeleri için kadınların söz hakkı sahibi olmasını ve güçlendirilmesini sağlayacak büyük çaptaki sosyal değişmelere ihtiyaç duyulduğunu ve aynı zamanda ilk olarak cinsel özgürlük hususunda kazanımlar elde etmeleri gerekmektedir (Britton, 2000, s. 66; Dolu, 2010, s. 446).

Günümüzde dahi toplumlara bakıldığı zaman en çok ezilen, hor görülen, hakları ve varlıkları yok sayılan, özgürlükleri kısıtlanmış olan ve ikincil insan statüsünde görülen kadınlar olarak görülmektedir. Kadınların ardında ise çocukların geldiği ifade edilmektedir. İnsan ne cinsiyetinden ne dininden ne ırkından ne renginden dolayı insandır. Sonuç itibarıyla, liberal feministler kaynak olarak liberal düşüncüyü kaynak olarak gördüğü gibi Marksist feminiz de kendisini Marksizm'e dayandırmaktadır. Buna rağmen radikal feminizm kendisini

hiçbir kurumla bağdaştırmamaktadır. Radikal feminizm kendisini herhangi bir kuram ile bağdaştırmaktan ziyade eylemlerin sonucunda meydana gelen bir kuram olmasından kaynaklı olarak bazen feminizmin en doğal hali olarak görülmektedir (Ecevit, 2011, s. 14; Başak, 2013, s. 232).

Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin nedeni olarak ataerkil aile yapısı olduğu ifade edilmektedir. Kadınların ezilmişliği ve ikincil insan olarak görülmesinin evrenselliğine de dikkat çekmektedir. Kadınların özgürlüklerini kazanmaları için toplumsal, kültürel kurumlarla beraber yasal ve siyasal yapıları ortadan kaldırılmaları gerektiği savunulmaktadır. Kadınların toplumda baskı görmesinin nedeni olarak aile yapısı olarak görmektedirler. Radikal feministlerin ortak görüşü ataerkil toplum yapısı kadının bedenini ve cinselliğini meta haline getirdiği yönünde genel bir inanç hâkim olmaktadır. Medya araçları, moda ve reklamlar aracılığıyla kadını “metalaştırmış” ve kadınların tek ve esas rolü sadece erkekleri tatmin etmek ve eğlendirmek gibi birer cinsel objeye dönüştürmektedir. Radikal feministler, kadınlar ve erkekler arasındaki biyolojik farklılıklar olduğunu kabul ederler ama bu farklılıklara yüklenen anlamları sorgulamaktadırlar çünkü kadının bedenini aşağılar ve bundan dolayı da pornografi ve fuhuş’a karşı çıkmaktadırlar. Radikal feministler, sınıfsal ve etniksel yapılar gibi durumların kadınların özgürlükleri üzerinde yapacağı etkilerini ifade etme konusunda yeterince çaba göstermedikleri için eleştirilmektedirler.. Bu ideoloji, ev işlerinin kim tarafından yapıldığı veya iletişim sırasında kimin sözünün kesildiği gibi günlük yaşamın detaylarını dahi erkek egemen sistemin bir parçası olarak değerlendirilmektedir (Başak, 2013, s. 232).

1.1.1.3. Sosyalist ve Marksist Feminizm

Marksist feministlere göre, kadının ezilmişliğinin temel nedeninin kapitalist sistemden kaynaklı olduğu iddia edilir ve kadının ikincil statüsünde görülmesi sınıf sisteminde önemli bir rol oynadığına inanılmaktadır. Bu nedenle, kadınları sömüren kapitalist üretim ile kadınların ikincil statüsü arasındaki ilişkiyi açıklamak ve aynı zamanda bu sorunun çözülmesi için öncelikle bu ilişkinin ele alınması gerektiğini savunulmaktadır. Marksist feministler, kadınların ezilmişliklerinin sadece ataerkil yapıdan kaynaklanmadığını, aynı zamanda kapitalist ekonomik yapı ve sınıf sistemi tarafından da belirlendiğini öne sürmektedirler. Bu nedenle, radikal feminizmden ayrılarak kadınların ikincil statüsünü

kapitalist sistemin içsel mantığına dayalı olarak ele alınmaktadır. Bu bağlamda, kadınların ezilmişliğini ve ataerkil yapıyı kapitalist sisteme bağlı olarak değerlendirmektedirler (Koçak Turhanoglu, 2019, s. 14).

Marksist feminist kuramcılar, kapitalist toplumlarda kadınların ikincil statüde görülmesini ve kadınların sömürülmesini anlatmaya çalışmaktadırlar. Bunun içinde kapitalizm politik, toplumsal yapısı ve ekonomik yapısıyla olan ilişkisini anlamak için Marksist kuramının sınıfsal analizinin kavramsal yaklaşımı kullanılmaktadır. Marksist feministlere göre, toplumsal yapının ana etkeni sınıfsal ilişkilerdir: Bir sınıf başka bir sınıf tarafında ekonomik yönden sömürülmektedir. Kapitalist üretim sistemi, özel mülkiyetin sahiplerinden meydana gelen bir sınıf olarak adlandırılan burjuva sınıfı ve üretim araçlarından mahrum bırakılmış olan proletaryanın sömürüsü üzerine inşa edilmiştir. Sömürüye dayandırılmış olan sınıf ilişkileri ayrıca cinsiyet temelli ilişkilerinde doğasını belirlemiştir. Bundan yola çıkarak şöyle ifade edilebilir; sermayenin emek üzerindeki egemenliği aslında erkeklerin kadınlar üzerindeki hâkimiyetinin bir sonucu olarak bilinmektedir (Koçak Turhanoglu, 2019, s. 15).

Marksist feminizm toplumsal cinsiyeti kapitalizm temelli değerlendirir ve kadınların toplumda yok sayılmasını, ezilmişliklerini ve üretim türü ile ilişkilerini analiz etmektedir. Bu analiz, kapitalizmin çağdaş toplum yapısını tamamlayıcı bir nitelik taşıdığına işaret eder ve kadınların bu sisteme özgü bir şekilde ezilmişlikle karşı karşıya kaldığını vurgulamaktadır. Marksist feministler, kadının ücretli emek alanından dışlanmasını ve ev içinde harcadığı emeğin görünmezliğini ön plana çıkarmaktadır. Bu, kadınların ücretli emek piyasasında dışlanmasıyla birlikte, ev içindeki emeklerinin değersizleştirilmesi ve sadece yeni neslin yetiştirilmesinde aktif bir rolle sınırlı görülmesi şeklinde tezahür etmektedir. Bu durum, eşitsizliğin temel nedenlerinden biri olarak kabul edilir ve kadınların ekonomik, sosyal ve politik açıdan ikincil konumda tutulmasına yol açmaktadır. Kapitalizm açısından bakıldığında zaman kadınların emek sürecinde dışlanıyor olması istenilen bir durum olarak nitelendirilmektedir (Gelgeç Bakacak, 2018, s. 532).

Wallace ve Abbott'a (1990) göre, Marksist perspektiften bakıldığında, kadınların ezilmişliği ve ikincil statüde görülmesinin temel nedeni kapitalizm olarak görmektedirler. Ev

içindeki emeğin hiçbir şekilde ücretlendirilmemesi kadının kapitalizm tarafından başka bir şekilde sömürülmesi olarak ifade edilmektedir. Kadınların ev içinde ücretsiz emeği, işgücünün yeniden üretimini sağlamaktadır. Toplumun bakış açısına göre kadınların, günlük temel bakım ihtiyaçlarını karşılayarak yeni işçi neslini yetiştirmesine sağlayarak sermaye kazanç sağlamasına vesile olacak bireyler olarak ev içinde ücretsiz çalışarak emek işçisinin rolünü üstlenmektedirler. Bu bağlamda, kapitalist sistemde kadınlar, ücret almadan çalışarak ve üretim ilişkilerini yeniden üreten ev içindeki rolleri ile üretim ilişkileri açısından ezikliğin esas kişisi haline geldiğine inanılmaktadır. Çünkü kadınların ücret almadan çalışması ve yetiştirdikleri yeni nesil proletaryaları, kapitalist sistemin sirkülasyonuna katkıda bulunmaktadır. Bu durum, kadınların kapitalizmin işleyişine entegre edilmesini sağlar ve sistemin devamlılığını güvence altına alınmaktadır (Wallace & Abbott, 1990, s. 214; Koçak Turhanoğlu, 2019, s. 14).

Kadınların, ev işlerini yapanlar diye kendi arasında ikiye ayrıldıkları ifade edilmektedir. Birincisi, ev hanımı diye tabir edilen ve ev dışında hiçbir yerde çalışmayan kadınlar, bu kadınlar düzenli bir çalışma saatleri olmadığı gibi herhangi bir ücrette almazlar. Haftanın her günü, her saati ev içinde çalışırlar. İkincisinde kategorideki kadınlar hem dışarda hem de evde çalışmak zorunda kalan bireyler olarak nitelendirilir. Marksist feministlere göre, kadınların sömürülmekten kurtulmalarının tek yolu yaptıkları iş sonucunda ücret alan işçiler gibi onların iş gücü piyasasına girerek emeklerinin karşılığında ücret almaları gerektiğini savunmaktadır. Kadın ve erkek işçiler birlikte mücadele ederek sınıf bilincinin oluşmasını zemin hazırlayarak proletarya devrimi gerçekleşmesini sağlayacaklardır. (Koçak Turhanoğlu, 2019, s. 15).

Marksist düşünürler, doğru bir bilince ulaşmak için kadınların, egemen ve erkek olan güçleri reddetmesi ve kendi ezilmişliklerine odaklanmaları gerektiğini düşünmektedir (Donovan, 2019, s. 137). Marx'a göre yanlış bilinç, egemen güçlerin düşüncelerini sorgulamaksızın, eleştirmeksizin özümsemeyi ifade etmektedir. Patriyarkal toplumda egemen olan erkeğin düşüncelerini direkt olarak özümsemek, kadınları yanlış bilince yönlendireceğinden, doğru bir bilince ulaşmak için egemen güçleri bir diğer deyişle erkek hâkimiyetini eleştirmek gerekmektedir. Marksist feminizmlere göre, kadının ezilmişliğinin nedeni sınıf sistemi olarak nitelendirirken; sosyalist feminizm ise, kadının ezilmişliğinin

nedeni olarak sınıfsal ve cinsiyet farklılığıyla beraber kapitalistliğe ve ataerkil ilişkilere aynı ölçüde önem verilmektedir. (Koçak Turhanoglu, 2019, s. 16).

Sosyalist feministler, ekonomi ve toplumsal cinsiyeti ele alarak, ikili sistem olarak adlandırılan bir çözümleme yoluna başvurmaktadır. Bu yaklaşım, kapitalizm ve ataerkilliği iki ayrı sistem olarak değerlendirirken, her ikisi içinde bir baskı biçimi olduğunu öne sürmektedir. Tarih boyunca, erkeklerin kadınlar üzerinde güç uyguladığına dair birçok örneklerle karşılaştığımız ifade edilmektedir. Ataerkillik, kapitalist toplumlarda belirgin bir biçimde varlığını sürdürmekte ve kendine özgü şekillerde ortaya çıkmaktadır. Sosyalist feministin esas amacı, kapitalizm ile ataerkillik arasındaki ilişkisini, ataerkilliğin özgün biçimlerini anlayarak kapitalist ataerkillik kuramını geliştirmektir. Bu bağlamda, sosyalist feministler hem ekonomik yapıların hem de toplumsal cinsiyet normlarının kadınların yaşadığı ezilme ve ayrımcılığın temel nedenlerinden olduğunu vurgulamaktadır. Bu sistematik ilişkilerin analizi hem ataerkillik ile mücadelede hem de kapitalist sistemin dönüşümünde önemli bir rol oynamaktadır (Abbott & Wallace, 1990, s. 220; Koçak Turhanoglu, 2019, s. 16).

1.1.1.4. Postmodern Feminizm

Postmodernistlere göre toplumsal gerçeklik söylemler tarafından meydana gelmiş olup, gerçekliği tanımlanana kadar da var olmadığı iddiasını ileri sürmektedir. Bu bağlamda postmodernistler, topluma dair her şeyi tam anlamıyla açıklama iddiasında bulunan kuramsal yaklaşımları ve metalaşmış anlatımları reddedilmektedir. Postmodernistler, bilimsel kesinliği bulunan iddialara güvenmedikleri gibi kabul de etmemektedirler. Postmodernistlere göre toplumsal gerçeklikler kuramsal bir şekilde açıklanamaz, nesnel ya da bilimsel yollarla betimlenemez veya çözümlenemez. Bundan dolayı da aydınlanma düşüncesi temelli kurtuluş projesini reddetmektedirler. Bu kapsamda feminist düşünce, modernizimin sınırlarını aşarak kendini en genel anlamda postmodernist yaklaşımın yapısalcı ve postyapısalcı ifadelerinde kendisini bulmaktadır. Postmodern düşünce, dilin yapısını temel alarak toplumsal yapıyı kabul etmez ve bunun beraberindeki toplumsal ilişkiler sonucundaki genellemeleri reddeden ve ifade edilen genel söylemlerin inşalarının ortadan kaldırılmasını öngören bir yaklaşım olarak görülmektedir (Koçak Turhanoglu, 2019, s. 19- 48).

Postmodern feministler, erkekleri merkeze alan kuramların aksine feminist kuramları alması gerektiği fikrini de reddederler çünkü postmodern feministler göre gerçek bilgi yoktur yalnızca çoğul gerçeklikten söz edilmektedir. Tek bir hakikat yoktur, öncelikli bir bilgi ya da bilgi üretenlerinde olmadığı ifade edilmektedir. Postmodernizmin temel noktası yalnızca bir öznenin olmaması olarak ifade edilmektedir. Birçok ayrılmış olan öznelerin (ırkı, cinsiyeti, yaşı gibi) farklılıklarının bilinmesi yapım-sökümün var olduğunu göstermektedir. Kişiyi oluşturan esas bir öz düşüncesini kabul etmeyen postmodern yaklaşım ‘öz’ünün bir dışavurumu olarak dikkatini öznenen çevirerek ne bütün olanı ne de tamamlanmış olanı dikkat etmektedir yalnızca ‘süreç içinde özne’ye doğru çevrilmektedir (Abbott & Wallace, 1990, s. 236-237; Koçak Turhanoğlu, 2019 s. 19). Koçak Turhanoğlu’na (2019) göre, postmodern feministler kadınların hiçbir ortaklığının olmadığını bundan dolayı ortak hiçbir politik eylem için bir temellerinin olmadığını öne sürerek feminizm düşüncesini kabul edilmemektedir (s. 20).

Postmodern feministler, toplumların her alanında kadınların ezilmişliği, ikincil statüde olarak görülmesi ve sömürülmesi erkekler ile eşit konumlara sahip olmamasına dair hiçbir açıklama, öneri veya herhangi bir mücadele politikası sunmadıkları için kolektif bir politik hareket olan feminizmler tarafından ciddi şekilde eleştirilmektedir. Buna rağmen postmodern feministler çoğulculuk, çeşitlilik, farklılıkları ve kabul görmüşlüğü sahip olmaları feminist kuramlara katkı sağlamaktadır. Sonuç itibarıyla postmodern yaklaşımla birlikte öne sürülen ve bilimsel bilgi diye tabir edilen kavramın aynı zamanda politik olması ve iktidara hizmet ediyor olma düşüncesi, kişisel olanın politik olduğu gibi söylemleri iddia eden radikal feminizmin felsefesini yardımcı olduğu iddia edilmektedir (Öz Yıldız, 2016, s. 10). Postmodern bünyesindeki yönlendirici bilginin gücü iletişim araçları ve medyatik olmasından kaynaklı olarak bireyden ziyade imajının öne çıkmasına neden olmaktadır. Bundan dolayı postmodern toplumlarda bireyler metalaştırılarak imajları satılmaktadır. Bu bağlamda metalaştırılan kadının bedenini tüketim kültürünün parçasından bir tanesi olarak bakıldığı için feministler tarafından eleştirilen konulardan birisi olmaktadır. Ayrıca postmodern feministler göre, kadının toplumdaki yerini ifade ederken; tek ve bütüncül bir kadınlık özünün olduğunu, kadının paylaştığı yalnız bir kimlik olması bununda tecrübe temelli olması gerektiğine olan inancı reddedilmektedir (Başak, 2013, s. 232).

1.1.1.5. Eko Feminizm

1970’li yıllarda kadın ile doğa konuları üzerinde durarak yalnızca kadın ve doğanın beraberken özgür olabileceğini düşüncesi üzerine temellendirilmiş bir yaklaşımdır. Eko feminizm ilk defa 1974’da Fransız yazar Françoise d’Eaubonne tarafından kullanılmıştır. Kadınları ve dünyayı kurtarmak için ekolojik bir devrim yapılması gerektiğini desteklemektedir (Merchant, 1992, s. 184; Gönç Şavran, 2018, s. 217). Eko feministlere göre, kadının ve doğanın baskı altına alınması arasında bir ilişki vardır. İleriki dönemlerde bu ilişkiyi anlamaya çalışmak, kadının ve doğanın baskı altına alınmasını anlayabilmek hususunda önemlidir. Bu sebeple, feminist kurum ekolojik fikir yapısını özünü anlaması için bu yapıdan esinlenmeli ve esinlenen fikirleri doğrultusunda harekete geçmelidir. Bunun yanı sıra ekolojik problemlere getirilen çözüm önerileri feminist düşünce yapısıyla bağlantılı olmalıdır. Eko feministler, çevresel sorunlara çözüm önerileri sunulurken toplumsal cinsiyet bakış açısı hesaba katılmalı ve bu bakış açısı doğrultusunda yapılmalıdır. Keza çevresel sorunların anlaşılabilmesi için toplumsal cinsiyet ilişkilerinin ayrı önceliğe sahip olunması gerektiğine inanılmaktadır. Örneğin, bazı çevresel problemlere karşı kadınların biyolojik yapılarının daha hassas olduklarını iddia edilmektedir (Gönç Şavran, 2018, s. 535).

Ekoloji disiplin ile toplumsal cinsiyet disiplinini ele alarak sentezlerken, aynı zamanda hem ekolojik kurama hem de toplumsal cinsiyet kuramına itiraz edilmektedir. Çevre sorunlarının sosyal yönüyle ele alınarak aslında ekolojik düşünceye, çevrenin toplumsal cinsiyet sorunlarından beri var olmadığı ifade edilmektedir. Eko feministler, toplumsal cinsiyet ilişkileri çevresel sorunlara karşı deneyim kazanılmasında son derece aktif rol oynamaktadır. İlk olarak kadınlar, biyolojik yapıları gereği bazı çevresel problemlere karşı daha savunmasız olduklarından dolayı, kadınlar çevresel problemlere karşı daha fazla rahatsız olabilmektedir. Özellikle de toplumlardaki fakir kadınların toplum içerisinde konumlarından dolayı çevresel problemlere doğrudan maruz kalmaktadırlar. Ayrıca toplumlarda görülen adaletsiz iş bölümü dağılımından dolayı kadınların daha düşük ücret almasına neden olmakta ve daha kötü çevresel şartlarda çalışmaktadırlar. Bundan dolayı çevresel sorunlardan söz edilirken, toplumsal cinsiyet faktörü göz ardı edilemez, dolayısıyla ekolojik eylemler toplumsal cinsiyet bakış açısıyla da bütünleştirilmelidir. Ayrıca eko feminizm, toplumsal

cinsiyet kuramlarının ekolojik krize karşı bir bilinç geliştirmesi gerektiğini vurgular ve bu konuda öncülük yapmaktadır. (Demir, 2012, s. 15).

Eko feminizmin dört temel ilkesi bulunmaktadır:

1. Kadının ile doğanın baskılanması birbiriyle ilişkilidir.
2. Bu ilişkinin önemini bilmek için kadın ile doğanın baskı altına alınması gerektiğinin farkına varılmalıdır.
3. Feminist eylemler ile teoriler, ekolojik bir çerçeve içerisinde olması gereklidir
4. Ekolojik sorunlara yönelik sunulan çözüm önerileri feminist bir bakış açısına sahip olması gerekir. Eko feministlerin büyük çoğunluğu bu ilkelerle hemfikir olmalarına rağmen kadınların ezilmesi ve doğaya zarar verilmesi konusunda fikir ayrılıkları yaşarlar ve nedeni ise bu konuların önemi nedir sorusu sorulduğu zaman çok farklı cevaplar verilmektedir. Eko feminist teoriler içerisinde kadın ve doğanın özüyle yakın bir ilişki olmasına rağmen birçok farklı bakış açılarıyla ve çeşitli yorumlarla sürekli değiştirilip yenilenmektedir (Demir, 2012, s. 16).

Merchant göre, eko feminizm kendi içinde 4 tane alt dala ayrılmaktadır (Gönç Şavran, 2018, s. 217) :

1. Liberal Eko Feminizm: Bu yaklaşım, çevresel sorunların kökenini doğal kaynakların aşırı tüketimi ve çevre kirliliğine yönelik yetersiz düzenlemelerde görmektedir. Liberal eko feministler, çevre koruma ve yönetiminde kadınların erkekler gibi eşit fırsatlara sahip olmaları gerektiğini savunmaktadır. Kadınların bilim insanı, doğal kaynak yöneticisi, düzenleyici ve yöneticilik gibi roller üstlenmeleri durumunda çevrenin korunması konusunda erkeklerle birlikte etkin bir şekilde çalışabileceklerini ve biyolojik cinsiyetlerinden kaynaklanan toplumsal önyargıların üstesinden gelebileceklerini öne sürmektedir (Gönç Şavran, 2018, s. 218).

2. Kültürel Eko Feminizm: Bu görüş, kadınların ve doğanın eşzamanlı olarak değersizleştirilmesine karşı bir tepki olarak ortaya çıkmıştır. Kültürel eko feministler, kadınların duygusallıkla ilişkilendirilmesi ve erkekler kadar rasyonel düşünemedikleri gibi

stereotiplere karşı çıkararak, kadınların ve doğanın doğrudan politik eylemler yoluyla yüceltilmesini savunmaktadırlar. Bu yaklaşım, kadınların ve doğanın tarihsel olarak aynı toplumsal, kültürel damgaları paylaştığını ve bu damgaların aşılması gerektiğini vurgulamaktadır (Gönç Şavran, 2018, s. 218).

3. Sosyal Eko Feminizm: Murray Bookchin'in sosyal ekolojisi üzerine kurulu olan bu akım, toplumu merkezsiz ve insancıl komünler olarak yeniden yapılandırmayı hedeflemektedir. Sosyal eko feministler, doğaya hükmetmenin temelde insanlar arasındaki iktidar ilişkilerinin bir yansıması olduğunu savunulmaktadır. Bu nedenle, kadınların ve doğanın özgürleşmesinin yolu, ekonomik ve toplumsal hiyerarşilerden kurtulmasının yanı sıra piyasa toplumunun egemenliğinden de sıyrılmak olarak görölmektedir (Gönç Şavran, 2018, s. 218).

4. Sosyalist Eko Feminizm: Sosyalist ekolojiden türemiş bu yaklaşım, adil ve sürdürülebilir bir dünya için üretimden ziyade yeniden üretim kavramını merkeze alınır. Sosyalist eko feministler, doğanın ve insan doğasının sosyal, tarihsel süreçlerle inşa edildiğini ve zaman içinde pratik eylemlerle dönüştürüldüğünü savunulmaktadır. Bu görüşe göre, doğa pasif bir nesne değil, aktif bir öznedir ve bu nedenle doğaya yönelik egemenlik anlayışları eleştirilmelidir (Gönç Şavran, 2018, s. 218).

İKİNCİ BÖLÜM

TOPLUMSAL CİNSİYET

2.1. TOPLUMSAL CİNSİYET KAVRAMI

Toplum nazarında insanları birbirinden ayıran en önemli kavram cinsiyet olduğu söylenmektedir. Çünkü cinsiyet, erkek ile kadın arasındaki evrensel biyolojik farklılığı ifade etmektedir. Toplum için cinsiyet kavramı kadın ve erkek olmak üzere iki cinsten oluşmaktadır. İki cins için yapılmış olan bu ayrım hiçbir şekilde cinslerin birbiri üzerinde üstünlüğü gibi bir anlam içermemektedir (Ünal, Tarhan & Köksal, 2017, s. 228). Cinsiyet kavramı, sadece toplum içerisindeki kişileri sınıflandırmak için kullanılır. Buradan anlaşılacağı üzere biyolojik anlamı ifade etmektedir. Fakat zaman içerisinde bu sınıflandırma kültürel ve toplumsal değerler ile şekillenerek toplumsal cinsiyet kavramını ortaya çıkarmıştır. Biyolojik olarak bireyler er veya dişi olarak dünyaya gelmektedirler. Cinsiyetler doğaldır ve istisnai durumlar hesaba katılmaz ise cinsiyetler değiştirilemez. Çünkü toplumsal cinsiyet tamamıyla insan ürünüdür ve toplumun meydana getirdiği katı bir algıdır. Bireylerin hangi durumda nasıl tepki vereceğini belirleyen normlara sosyal normal denilmektedir (Cüceloğlu, 2014, s. 546).

Toplumsal roller, toplum tarafından dayatılan ve bireylerin uyulması gereken davranışların bütünüdür. Toplumsal bir rolün meydana gelmesinde birçok faktör var olduğu ifade edilmektedir. Cinsiyet ise toplumsal rollerin oluşumunda en önemlisi olmakla birlikte en temel etkenlerden birisi olmaktadır. Toplumsal cinsiyet rolleri ilk etapta toplum yapısının şekillenmesi ve toplum ile bireylerin sınıflandırılıp düzene girmesine yardımcı olmaktadır (Akkaş, 2019, s. 103). Tarihsel süreç baz alındın zaman cinsiyet düzeninin, erkek cinsi lehine gelişmiş olduğunu görülmektedir. Toplumsal cinsiyetin kadına ve erkeğe biçtiği roller tamamıyla birbirinden çok farklı olmaktadır (Akkaş, 2019, s. 99).

Toplumsal cinsiyet patriarkal ve iktidar kavramları ile bütünleşmiştir. Patriarkal yapının temelini erkek hegemonyasından oluşan toplumsal bir düzenden meydana gelmektedir. Hegemonik yapının dışına itilen kadın ise ikinci cinsiyet olarak nitelendirilmektedir (Kahraman vd., 2014 s. 814). Küresel dünya düzeni içerisinde erkek, otoritesinin hakim olduğu patriarkal bir sistem üzerine inşa edilmiştir. Oluşturulan bu

toplumsal cinsiyet düzeni ise kadınlar için pek çok alanlarda dezavantaja neden olmuştur. Örneğin, kadınların kaynaklara ulaşımı noktasında ve sosyal statü alanlarında sorunlar yaşanmasına neden olması vb. Ortaya çıkmış olan bu eşitsizlik durumu cinsiyet eşitsizliği olarak ifade edilmektedir. Cinsiyet eşitsizliği, topluma göre ikincil olanı yani kadınları, birincil olarak da erkek ile mukayese edildiği zaman toplumsal hizmetlerden ve kaynaklardan faydalanma hakkının sınırlandırılmış olma durumu olarak ifade edilmektedir. Kavramsal çerçeve içerisinde ele alınacak son başlığımız da “cinsiyetler arası asimetri” kuramıdır. Bu kuram, toplum yapısı içerisinde bir cinsiyetin diğerine oranla daha ayrıcalıklı ve daha üstün bir konumda olmasını ifade etmektedir (Koca, 2006, s. 83).

Toplumsal cinsiyet kavramı öncüsü olarak Robert Stoller kabul edilmektedir. Stoller’in 1968 yılında yazmış olduğu “Sex and Gender” kitabında karşımıza çıkmaktadır (Baran, 2012, s. 410). Ann Oakley tarafından 1972 yılında yazılan “Sex, Gender, Society” adlı eserinde geçmiş olan kelimeler daha sonra da literatürde yer edinmiştir (Özmete & Z. Yanardağ, 2016, s. 92). Toplumsal cinsiyete dayalı faaliyetler ve insanların bilinçlenmeye başlamasının başlangıcı feminist hareketler sayesinde oldu vurgulanmaktadır. Toplumsal cinsiyetin tarihsel sürecine baktığımız zaman ataerkil olmayan birkaç toplum dışında neredeyse bütün toplumlarda erkek hegemonyasına tanıklık edilmektedir. Yazılı olmayan ama en az yazılı kanunlar kadar etkili olan toplumsal algı yasalarına göre erkekler her zaman daha değerli ve önemli görülürken; kadınlar değersiz ve önemsiz görülmektedir. Cinsiyet kavramı her iki cinsinde birbirini etkilemesi ve dönüştürmesinden dolayı sürekli bir değişim yaşamaktadır (Kızılkın, 2014). Bu bağlamda, cinsiyet kavramı değişken bir alan olarak nitelendirilmektedir. Cinsiyet kavramı toplumdan topluma değişken olabileceği gibi bir toplumun kendi içinde değişiklik göstererek farklı şekillerde ifade edilmektedir. Cinsiyet kavramının asıl dönüm noktası olarak avcı ve toplayıcı toplumların tarımsal faaliyete geçmesiyle beraber avcılığı ve toplayıcılığı bırakması olarak görülmektedir. Tarımsal faaliyetlere geçilmesiyle beraber kadın ve erkek arasında rol dağılımı olmuştur. Kadınlar daha çok ev içinde aktif bir rol üstlenilmiştir. Örneğin; ev işleri ve çocuk bakımı gibi işlerle meşgul olunması beklenmiştir. Erkekler ise ağırlıklı olarak ev dışındaki işlerde tarlada çalışma, evin geçimini sağlama gibi ev dışındaki işlerde çalışmaktaydılar (Çağırkan, 2018).

Sanayileşmeyle birlikte değişen toplum yapısında kadınlar, artık evin dışındaki işlerde görünmeye başlamış ve çalışma hayatına katılım sağlamaya başladığı görülmektedir. Fakat değişen bu durum karşısında kadının iş yükünü daha çok artırmış olduğu görülmektedir. Çünkü kadınlar hem çalışan hem ev hanımı rollerini beraber yürütmeye çalışmaktadırlar. Modernleşen toplum yapısıyla erkeklerinde artık ev işlerinde yardım etmeye başlamasıyla beraber bazı roller üstlenmişlerdir (Girgin Büyükbayraktar, 2018). Buna rağmen cinsiyetlere yüklenen sorumluluklar ve roller eşit olmamasının yanı sıra kadınlara daha fazla sorumluluk yüklendiğini görülmektedir. Stearns, Batı’da sanayi devrimi ile beraber kadınların statülerinde bazı olumlu gelişmeler yaşandığını dile getirmiştir (Stearns, 1990). Sanayileşme aile yapısında üzerinde birçok değişimler yaşanmasına neden olmuştur. En belirgin örneği ise çocuk sayısının tarımsal faaliyetler yürüten toplumlara nazaran daha az olması olarak gösterilmektedir. Bu gelişmeyle beraber değişen ekonomik ve toplumsal yapılar ile doğrudan ilişkili olmaktadır (Korkmaz ve Başer, 2019).

Toplumsal cinsiyet, sosyal normlar ve kültürle şekillenmektedir. Toplumsallaşma ile öğrenilen ve kabullenilen kuram olarak ifade edilmektedir. Toplumsal cinsiyet kavramında sosyalleşme ile beraber toplumsallaşmada önemli olarak görülmektedir. Bireyler cinsiyetlerinin yanı sıra fitratları dışında neredeyse her şeyi erken yaşlardan başlayarak içinde bulundukları toplumdan öğrenmektedirler. Toplumsallaşma öğretisinin en başında cinsiyet algısı yer aldığı bilinmektedir. Bireye atfedilen rollerin ilk belirleyicisi genetik yapı ve biyolojik cinsiyet olarak görülmektedir. Fakat genetik yapı ve biyolojik cinsiyet cinsiyete atfedilen rolleri bütününe anlamak ve tanımlamak için yeterli görülmemektedir. Toplumsal cinsiyet kuramı ilk olarak ailede başlar ve zaman içerisinde sosyal çevresi, eğitimi, iletişim araçları ve çalışma hayatı ile birlikte şekillenmektedir (Akkaş, 2019).

Toplumsal cinsiyet eşitsizliği belirginleşerek kendini gösterir ve bu durum pekiştirilmektedir. Örneğin, aile içindeki rollerin dağılımında görülen eşitsizlikler, bu alanda bir örnektir. Bu bağlamda, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin, çeşitli sosyal yapıların içinde nasıl şekillendiği ve bu yapıların yeniden üretildiği alanlarda nasıl pekiştirildiği dikkate alınmalıdır. Bu anlamda, toplumsal cinsiyet eşitliği için mücadelede, bu alanlardaki yapısal ve kültürel faktörlerin göz önünde bulundurulması önemi vurgulanmaktadır. Bazı çalışmalar, evlilik sonrasında erkeklerin toplumsal cinsiyetçi bakış açılarını güçlendirdiklerini göstermektedir.

Meslek tercihi, seçilen meslekler ve iş yaşamında karşılaşılan engeller de cinsiyete göre değişiklik gösterebilir. Kadınlar genellikle iş hayatında erkeklere kıyasla dezavantajlı konumda bulunabilirler, bu durumda toplumsal cinsiyet eşitsizliğine katkıda bulunmaktadır. Ayrıca günümüzde hala okuma-yazma bilmeyen kadınların sayısının erkeklerden daha fazla olması, 2010 yılından beri kadın cinayetlerinin sayısının artarak binlerle ifade edilmesi, iş dünyasında istihdam edilen kadınların sayısının erkeklere göre az olması ve siyasette kadın temsiline sınırlı ve yetersiz olması gibi veriler, toplumsal cinsiyet eşitsizliğini gösteren önemli bulgular arasında yer almaktadır (Karakaya, 2018).

Toplumsal cinsiyetin anne karnında başladığını ileri sürmektedirler. Bireylerin ilk toplumsallaşma süreci genellikle aile içinde gerçekleşmektedir. Çocuk, ebeveynlerinin birbirlerine karşı tutumlarına ve davranışlarına bakar ve onları gözlemleyerek zaman içinde anne ve babanın davranışları taklit etmektedirler. Çocuk, kendi cinsiyetinin yanı sıra karşı cinse dairde bir algı oluşmaktadır. Aile içindeki tutumla beraber belli bir cinsiyet algısı oluşturmaya başlayan çocuklar daha sonra akran grupları, arkadaş ilişkileri ve onlarla oynadıkları oyunlar sayesinde cinsiyet rolleri ortaya çıkarmaktadır. Bir taraftan arkadaşlarının cinsiyet algılarından etkilenirken diğer taraftan da onları etkilemektedirler. Bu durum çocukların oynadıkları oyun ve oyuncaklarında farklılıklar görülmesine neden olmaktadır. Genetik farklılıklar, gelişimin evrelerine neden olduğu kadar toplumsal öğrenmeye de neden olmaktadır. Aslında eğitim ile birlikte toplumda kabul görülen cinsiyet kuramı kadın ve erkekten beklenen rolleri de pekiştirmektedir. Toplumsal yapılar, her birinin kendine özgü dinamikleri nedeniyle çeşitli toplumlarda benzerlikler ve farklılıklar göstermektedir. Bu noktada, toplumsal cinsiyet algısının oluşumunu etkileyen unsurlar, aynı zamanda toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin belirginleştiği alanlar olarak önem kazanmaktadır (Akkaş, 2019).

2.1.1 Sosyolojik Temelli Kuramlar

2.1.1.1. Yapısal-İşlevselci Kuram

İşlevselci kuramın ortaya çıkması ve gelişmesinde birçok sosyolog öncü olmuştur. Emile Durkheim (1858-1918), Bronislaw Kaspar Malinowski (1884-1942), Talcott Parsons (1902-1979) ve Robert King Merton (1910-2003) en çok bilinen sosyologlar arasında yer almaktadır. Yapısal-İşlevselci kuram, sosyologlar tarafından geliştirilmiş olan bir sosyolojik kuramdır. Bundan dolayı sosyolojide modernist bir bakış açısıyla en bilinen makro kuram,

“Yapısal-İşlevselcilik” olarak adlandırılmaktadır. Yaklaşımına göre, toplum birbiriyle ilişkili parçalarının görev yaptığı bir sistemdir. Örneğin, ünlü sosyolog T. Parsons'ın savunduğu işlevselcilik kuramı, toplumun koruyan, bütünleşen, yönlendiren ve uygulayan alt sistemlerden oluştuğunu ileri sürer. Bu kuram, sosyal yapıyı ve onun işleyişini merkeze alırken, toplumsal sistemler arasındaki işlevsel etkileşimlere odaklanmaktadır. Diğer yandan, sembolik etkileşimci kuram bireyin deneyimlerine ve etkileşimlerine odaklanırken, toplumun yapısından ziyade bireyin sosyal dünyasını incelemektedir. Bu kuram, insanların toplumsal yaşamı anlamlandırmak için semboller ve anlamlar ürettiği perspektifinden yola çıkmaktadır. Bu, iki teorik yaklaşım arasındaki temel fark, işlevselcilik kuramının toplumsal yapı ve işleyişe odaklanmasıyla sembolik etkileşimci kuramın bireyin deneyimlerine ve etkileşimlerine yönelmesidir. (Kızılcı, 2015, s. 9).

İşlevselciliğin tarihsel kökenine bakıldığında zaman sosyolojinin kurucularından birisi olarak bilinen Auguste Comte ve onun pozitivist felsefesi karşımıza çıkmaktadır. Yapısal-İşlevselci kuram, ilk olarak Fransız Devrimi sonrasında dağılmakta toplumda birlik ve beraberliği sağlamak için Auguste Comte tarafından geliştirildiği iddia edilmektedir. Daha sonra Emile Durkheim tarafından sanayileşmenin yarattığı kuralsızlık kaosunu ve ahlaki bunalımlara çözüm bulmak için ve “organik dayanışmayı” arttırmak denge ve düzeni yeniden sağlamak üzere geliştirilmiş görüşlerden meydana geldiği ifade edilmektedir. Emile Durkheim’e göre, toplumu meydana getiren parçalar asıl işlevini gördüğü zaman toplum normal duruma dönmüş olacaktır. Eğer toplumu meydana getiren parçalar görevini yerine getiremezse anormal veya patolojik-hastalıklı bir durum olarak görülmektedir. İşlevsel-Yapısalcılık açısından bir organizma için onun sosyal yapısına ve meydana getiren parçaların işleyişine bakılmalıdır. A.Comte ve H. Spencer’de göre toplumu yaşayan organizmadır ve bu yaşayan organizmanın sağlıklı olup onu meydana getiren öğeler içerisinde uyum ve ahenk içinde olmasıyla mümkündür (Kasapoğlu, 2018, s. 9).

Toplum dinamiklerini meydana getiren bölümlerin birbiriyle uyumlu olması, aynı zaman parçanın kendi içinde bir bütün olması uyum ve ahenk içinde çalışması gerekmektedir. Parsons’a göre aksi meydana geldiği zaman çalışmayan bir sistem meydana gelecektir. Yapısal-İşlevselci kuram, toplumda faydasız olan her bir öğeyi işlevsiz olarak görmektedir. Bu öğelerin bir süre sonra yok olmaya mahkum olarak nitelendirilmektedir. Örneğin, aile, din,

ekonomi, hukuk, eğitim ve politika gibi toplumsal kurumlar, toplumların sürekliliğini ve istikrarını sağlamak adına hayati roller üstlenir. Her topluluk, varlığını sürdürebilmesi için belirli temel ihtiyaçları karşılamak zorundadır. Bu kurumlar, toplumsal yapının korunması ve bireylerin yaşam standartlarının sağlanmasında kritik bir işlev görür, böylece toplumsal bütünlük ve düzenin devamlılığı sağlanmaktadır. Toplumların sürekliliğini sağlamak için ihtiyaç duydukları mal ve hizmetlerin üretilmesi ve dağıtılması, bireyler, gruplar ve organizasyonlar arasındaki uyuşmazlıkların çözülmesi ve çatışmaların giderilmesi, ayrıca bireylerin kültürel uyumlarını sağlamaya yönelik yol ve yöntemlerin belirlenmesi gibi temel unsurları içermektedir. Bu unsurlar, toplumsal düzenin ve istikrarın korunması için kritik öneme sahip olarak görülmektedir (Newman, 2013, s. 21).

Yapısal-İşlevselciliğin temelindeki bazı tezler, Durkheim'ın düşüncelerini esas alındığı bilinmektedir. Yapısal-İşlevselciliğin temelinde, sistem ve alt-sistemler arasındaki bütün-parça ilişkisi yatar ve bu anlayış, Émile Durkheim'ın sosyal sistemlerin analizindeki temel görüşlerinden birisi olarak görülmektedir. Durkheim'a göre, bir toplumsal bütün, yalnızca parçalarının toplamından ibaret değildir. Her bir parça, bütünün dinamiklerine ve işleyişine katkıda bulursa dahi bütünün kendisi bu parçaların bir araya gelmesinden öte bir anlam taşımaktadır. Bütün, parçalarının toplamından farklı bir özellik ve işlevsel bütünlük sunar; bu yüzden, toplumsal sistemin analizi, sadece parçaların incelenmesiyle sınırlı kalmamalı, sistemin kendine özgü işleyiş ve etkileşimlerini de göz önünde bulundurmalıdır (Kızılcı, 2015, s. 10).

Yapısal-İşlevselci kuramcılara göre, bireyler arasındaki farklılık ve değişim sosyal statü ve onun rollerinin verimli bir yapının olmasıyla mümkün olunacağı ifade edilmektedir. Başka bir deyişle bu kuram, sosyo-biyologlar gibi toplumsal konumların işgal edilmesine evrimci bir bakış açısıyla bakmaktadır. Bu kuram, toplumun işleyen bir mekanizma gibi gerekli görülen sosyal konumların ve statülerin belirlendiği ve her bir konum için de uygun bireylerin seçildiği ve bu bireylere verilmiş olan rollerin ve görevlerin yerine getirilmesi hususunda teşvik ettiğini öne sürülmektedir. Kadının ile erkeğin sosyal rollerini ve görevlerini sosyalleşme kavramı ile tanımlayan bu kuram, cinsiyet temelli rol ayrışmasını, bütünü ile sosyal iş bölümünü ifade etmektedir. Cinsiyet, bireylerin hem sosyal kimliğini hem de

toplumsal fırsatlarını şekillendirmektedir. Bu bağlamda yapısal-işlevselci kuram, konuyu bu şekilde değerlendiren kişi olarak Parsons gösterilmektedir (Sallan Gül, 2012, s. 235).

Parsons'a göre, cinsiyet rollerinin temelinde çekirdek aile yapısının gerekli olması ile birlikte ve evrensel olmasının sonucudur. Evrimsel açıdan değerlendirildiği zaman çekirdek aile yapısı gelişmiş bir aile modeli olarak ortaya çıkmaktadır ve toplumsal düzenin sürekliliğini sağlamak açısından elzem olduğu düşünülmektedir. Talcott Parsons'a göre, aile içindeki roller cinsiyetlerin temel yükümlülükleri ve bütünlüğü toplumsal işlevselliğin merkezindedir. Sanayileşme süreciyle birlikte toplumsal yapı ve ilişkilerde önemli değişiklikler meydana gelmiş olsa dahi çekirdek aile modelinde biyolojik ikilik temel alınarak belirlenen roller değişmemiştir. Ancak, akrabalık ilişkileri bu değişimden etkilenmiştir. Akrabalık, genetik ilişkiler temelinde sınıflandırılan ve statüleri belirleyen bir yapıdır; sanayileşmenin getirdiği değişimlerle birlikte, bu akrabalık ilişkileri zamanla dönüşmüş ve zayıflamıştır. Bu bağlamda, çekirdek aile yapısının işlevselliği, toplumsal değişimlere rağmen kendi içsel dinamiklerini korurken, akrabalık sisteminin evrimsel değişimini yansıttığı söylenmektedir (Sallan Gül, 2012, s. 236).

2.1.1.2. Sembolik-Etkileşimci Kuram

Sembolik Etkileşimcilik kavramı, ilk olarak 1937 yılında Herbert Blumer tarafından ortaya atılmıştır. Blumer'ın geliştirdiği bu yaklaşım, sosyal etkileşimlerin anlamını ve işleyişini açıklamak için bazı temel ilkelere dayanır. Blumer'ın sembolik etkileşimcilik anlayışındaki bu temel ilkeler şu şekilde sıralanabilir (Bozkurt, 2017, s. 43):

- Etkileşim, diğer bireylerin davranışlarına verilen karşı tepkilerden oluşmaktadır. Sembolik etkileşim, eylemlerin yorumlanmasından meydana gelmektedir. Örneğin, dinleyiciler arasında bulunan bireylerden birisi, konuşmacının hoşuna gitmeyen sözlerine, öksürerek tepkide bulunması durumunda, burada öksürük sembolik hal almaktadır.
- Dil, bilinen ve en önemli sembol olarak görülmektedir. Toplumsal yapı, birbiriyle kaynaşan ve etkileşim içerisinde bulunan insanlardan meydana gelmektedir. Bu etkileşimler, beraber eylem aracılığıyla, daha karmaşık hal

olarak oluşurlar. Bu durum sonucunda ise örgüt veya sosyal yapı olarak adlandırılan yapıları meydana getirilmektedir.

- Nesneler kendi içlerinde derin ve içsel manalar barındırmazlar; anlamlar, sembolik etkileşiminin sonucunda meydana gelmektedir.
- Bireyler yalnızca kendileri dışındaki nesneleri tanıyıp bilmezle kalmazlar ayrıca bireylerde nesne olarak nitelendirebilmektedir. Bir adam kendisini, öğrenci, koca ve yeni baba olmuş birisi olarak nitelendirebilmektedir.
- İnsanların faaliyetleri, kadınlar ve erkekler arasında meydana getirilmiş bir yorumsal faaliyetlerden oluşmaktadır.
- Eylemler, gruptakiler tarafından birbiri içerisinde ilişkilendirilmiş olup, birbirleriyle uyumları sağlanır. Beraber eylemlerde bulunmak, farklı bireylerce sergilenen farklı eylemlerin toplumsal örgütleniői olarak nitelendirilir (Bozkurt, 2017, s. 44).

Kasapoğlu (2018) tarafından belirtildiğı üzere, Sembolik Etkileşimcilik çerçevesinde çalışan sosyologlar, çeşitli konular üzerinde ve farklı araştırma teknikleri kullanarak çalışmalarını yürütmektedir. Çoğunlukla, sosyal etkileşimi derinlemesine anlamak amacıyla katılımcı gözlem gibi niteliksel yöntemlere başvururlar. Son yıllarda bu alanda öne çıkan konular arasında duygusal emek, sosyal hareketler, kendine ayna tutma, izlenim yaratma, yönetme ve ortam tanımlama gibi temalar dikkat çekmektedir. Ayrıca, klasik yapısalcılığın “dil kurallarına” odaklanan gösterge bilimsel analizlerin aksine, daha dinamik ve etkileşimsel bir yaklaşımı benimseyen “konuşma” üzerine yapılan gösterge çalışmaları ön plana çıkmaktadır (s. 5).

Sembolik etkileşim kuramının cinsiyet araştırmalarındaki uygulamaları, bireylerin cinsiyetlerinin sosyal etkileşimler ve toplumsal bağlamlar aracılığıyla nasıl şekillendiğine dair önemli bulgular sunmaktadır. Bu bağlamda, bireylerin cinsiyet kimliklerinin yanı sıra meslek ve gelir durumlarının sosyal etkileşim üzerindeki etkileri, toplumsal cinsiyet araştırmalarının merkezine oturtulmaktadır. Sembolik etkileşim kuramının güçlü yönlerinden biri, bireylerin tanınan ve bilinen sosyal kalıplar aracılığıyla geliştirdiğı karakteristik yapıları ortaya koyabilmektedir. Bu yaklaşım, toplumsal cinsiyetin insan etkileşimleri tarafından inşa

edildiğini ve tarihsel perspektiften farklı toplumlardan örneklerle açıklandığını vurgulamaktadır (Başak, 2013, s. 226).

2.1.2. Cinsiyet Temelli Kuramlar

2.1.2.1. Biyolojik Kuram

Wilson, 1970’lerde ortaya attığı biyolojik kuramı; insanın içinde bulunduğu bütün organizmalarda sosyo-biyolojik olarak sosyal davranışların ve örgütlenmenin biyolojik temellerinin sistematik bir şekilde incelemesi olarak tanımlamaktadır. Esas noktası bütün organizmaların hayatta kalma çabası, üremesi ve geleceğe hayatta kalacak olan ve üreyen bir soy bırakma potansiyelini doruk noktasına çıkarma mücadelesi olduğunu iddia etmektedir. Hormonların, beyin yapısının ve beynin işleyişini cinsiyetler arasındaki farklılıklarının sebebi olarak biyolojik kuram görülmektedir. Milyonlarca yıllık evrimsel süreci ve genetik değişimi cinsiyetler arasındaki farklılıklarının nedenlerinin açıklaması için ise sosyo-biyolojik kuram temel alınmaktadır (Dökmen, 2015, s. 52).

Biyolojik kuram, insanları kadın ve erkek olarak biyolojik yapılarına göre iki kategoriye ayırmaktadır. İnsanların toplumsal yaşamdaki statülerini ve rollerini biyolojik temelle meşru bir hale getirmektedir. Buna göre kadınların ezilmişlikleri aşağılanmaları ve baskılanmış olmalarının değişmeme nedeni olarak biyolojik yapıları olduğu iddia edilmektedir. Feminizm bu kurama, 1970’lerde bir seri biyolojik farklılıklarının yanı sıra sosyal, kültürel ve psikolojik olan farklılıklarına değinerek “toplumsal cinsiyet” kavramı ile ayırt ederek karşı çıktı: Biyolojik cinsiyet anatomik farklılıklarına değinerek toplumsal cinsiyetindeki bu farklılıkların temelinde sosyal ve kültürel olarak kurulmuş, dayatılmış ve eşitsiz bir toplumsal düzeni yaratmış olan ilişkileri nitelendirmektedir (Berghan, 2011, s. 143).

Biyolojik ve toplumsal cinsiyet arasındaki ilişkiyi iki perspektifle ele alınmaktadır: İlki, toplumsal cinsiyet kodlarının biyolojik cinsiyete dayalı olarak belirlenmesi ve bunların arasında bir hiyerarşinin varlığına ilişkin tartışmadır. İkincisi ise, cinsiyet kimliklerinin ve tanımlarının netliği konusunda şüpheli olan veya biyolojik cinsiyetleriyle uyumsuz olan bireylerin -kadın gibi hisseden erkekler, erkek gibi hisseden kadınlar veya çift cinsiyetliler gibi- toplumsal cinsiyet kodlamalarındaki konumlarına vurgu yapmaktadır. Esas sorun, 20.

yüzyılda Batı toplumları tarafından öne sürülen "toplumsal cinsiyet" kavramının, geçmiş ve günümüzdeki Batılı olmayan toplumlarla uyumlu olup olmadığının incelenmesidir (Barut Kemirtlek, 2019, s. 108).

Biyolojik determinizm'e dayanan bu kuram, erkeklerin genel olarak fiziksel açıdan daha güçlü, dayanıklı, aktif ve zihinsel olarak daha rasyonel, akılcı, bağımsız, girişimci ve rekabetçi olduğunu, kadınların ise fiziksel olarak daha zayıf, dayanıksız, yavaş ve duygusal, bağımlı, çekingen olduğunu öne sürmektedir. Bu niteliklerin biyolojik temellere dayandığı savunulmaktadır. Bu kurama göre, kadınların ve erkeklerin toplumsal rolleri ve bu rollerle ilişkilendirilen sorumluluklar, biyolojik bedenlerinin bu özelliklerine dayanarak yapılandırılmaktadır. Erkek bedenlerinin fiziksel ve zihinsel açıdan güçlü olduğu algısı nedeniyle, ekonomi, siyaset ve diğer alanlarda aktif rol alabilecekleri ve çeşitli meslekleri icra edebilecekleri düşünülmektedir. Buna karşılık, kadın bedenlerinin fiziksel ve zihinsel açıdan güçsüz olduğu varsayımı, kadınların kamusal alanda var olma olasılığını neredeyse ortadan kaldırmaktadır. Bu durum, kadın bedeninin biyolojik niteliklerine dayanarak, doğurganlık gibi özelliklerle ilişkilendirilmiş ve kadınların toplumsal cinsiyetine atfedilen roller arasında çocuk doğurma, çocuk bakımı ve ev işleri gibi görevlerin ön plana çıkmasına neden olmaktadır. Bu rollerle ilişkilendirilen davranışlar, kadın bedenlerinin toplumsal cinsiyete atfedilen rolleriyle uyumlu olmaktadır (Nazlı, 2019, s. 46).

2.1.2.2. Sosyal Öğrenme Kuramı

Sosyal Öğrenme Kuramı, ilk olarak 1977'de Bandura tarafından geliştirilmiştir. Bu kuram, öğrenmenin sosyal etkilerini vurgulamasıyla bilinmektedir. Bandura ve diğer araştırmacılar, cinsiyet rollerinin öğrenilmesi ve açıklanması için bu kuramı temel almışlardır (Dökmen, 2015, s. 59). Sosyo-kültürel bir bağlamda, "toplumsal cinsiyet rolleri"nin toplumsallaşma sürecinde sosyal öğrenme yoluyla şekillendiği görüşü, toplumsal cinsiyet analizlerinin geniş bir şekilde benimsenmesine zemin hazırlamıştır. Bu süreç, erillik ve dişilik kavramlarının toplumsal cinsiyet rollerinin kadın ve erkek doğasına uygun mekanizmalar içinde incelenmesi gerekliliğini öne çıkarmaktadır. Sosyal öğrenme teorileri, bireylerin toplumsal cinsiyet rollerini, çevresel etmenler ve sosyal etkileşimler aracılığıyla içselleştirdiğini öne sürmektedir. Bu bağlamda, erillik ve dişilik kavramları, toplumsal cinsiyet normlarının ve beklentilerinin bireyler üzerindeki etkilerini anlamada kritik bir rol

oynar ve toplumsal cinsiyet rollerinin nasıl oluştuğunu ve nasıl sürdürüldüğünü açıklamada önemli bir çerçeve sunmaktadır (Millett, 1987; Öz Yıldız, 2019, s. 54).

Sosyalleşme sürecinde, bireyler toplumun kodlarına uygun olarak cinsiyet rollerini ve bu rollerle ilişkili davranışları öğrenilmektedir. Bandura'ya göre, sosyal öğrenme kuramında öne çıkan iki öğrenme süreci bulunmaktadır (Dökmen, 2015, s. 59):

(1) Edimsel koşullanma.

(2) Model alma ve taklit. Edimsel koşullama, davranışın olumlu sonuçlarla pekiştirilmesi durumunda gelecekte tekrarlanma olasılığının artması esasına dayanmaktadır. Bu bağlamda, cinsiyetine uygun davranışlar sergileyen bireyler ödüllendirilirken, cinsiyetine uygun olmayan davranışlar sergileyenler cezalandırılmaktadır. Ödüllendirilen davranışlar tekrarlanma eğilimindedir ve bireyin davranışı repertuarına eklenirken, cezalandırılan davranışlar tekrarlanmama eğiliminde olmaktadır. Bu süreç, bireyin belirli davranışları teşvik etme veya kaçınma eğilimini şekillendirilmektedir. Örneğin, ağlama eylemi, kız çocukları için sosyal çevrede bir fayda sağlayabilirken, erkek çocukları için benzer bir avantaj sağlamayabilir. Dolayısıyla, ağlama davranışı, kız çocukları ve kadınlar arasında devam ettirilirken, erkek çocukları ve erkekler arasında devam etmeyebilir ve dolayısıyla davranış repertuarlarına eklenmeyebilir. Bu durum, ebeveynlerin ve öğretmenlerin kız ve erkek çocuklar arasında aynı davranışa farklı tepkiler göstermesinden kaynaklanabilir. Örneğin, atılgan ve saldırgan davranışlar, bir erkek çocuğu teşvik edilirken, aynı davranışlar için kız çocukları teşvik edilmemektedir. Bu süreçte sosyal öğrenme kuramcıları, çocukların uygun cinsiyet rolü davranışlarını doğrudan öğrenmediklerini, bazen dolaylı olarak öğrenebildiklerini belirtmektedirler (Dökmen, 2015, s. 60).

Lyotard, “Fenomenoloji” adlı eserinde şöyle der: "Kırsal kadınlar tarım işlerini üstlenirken, doğum yapan kadınlar çocuklarını on dört gün sonra bir akrabaya, komşuya veya ablasına bırakmaktadır. Düzenli beslenemeyen çocuklar açlık çeker ya da anne ile bağ kuramazlar. İlk zamanlarda görülen öğrenme çabaları yeterince yönlendirilmez ve hatta teşvik edilmez; çevredeki kişiler çocuğun davranışlarına gülüp, çocukla alay ederse ve çocuğun

başarısızlıklarını yüzüne vurduğu zaman onun cesaretini kırmasına neden olmaktadırlar. Ceza ve ödül sistemi belirsizdir ve her türlü istikrarlı davranışı engeller; cinselliğin denetimi de mümkün değildir" (Lyotard, 2007, s. 105). Öğrenme süreci sıklıkla eleştirel ve katı bir şekilde devam eder. Sosyal öğrenme kuramı, cinsiyet farklılıklarının diğer bireylerin davranışlarını gözlemleyerek, bu davranışların pekiştirme veya ceza uygulamaları ve taklit yoluyla şekillendiğini iddia etmektedir (Dökmen, 2015, s. 61).

Mischel ve Bandura'ya göre, cinsiyet rolüne uygun davranışlar sergilemeleri, daha çocukların cinsiyetlerine uygun davranışlar sergiledikleri zaman uygulanan ödül ve cezayla ilişkilendirilmektedir. Ödüller ve cezalar çocuğun gelecekteki davranışlarını şekillendirmeye yardımcı olduğuna inanılmaktadır. Örneğin, annesine mutfakta veya ev işlerinde yardım etmek isteyen bir erkek çocuğuna, annesi bu işlerin ona göre olmadığını söylediği zaman erkek çocuğu annesine veya çevresindeki kadınlara ilerde yardım etmek istemeyecektir. Fakat babasına yardım etmek istediği zaman bu davranışı takdir edilip ödülünün zaman bu davranışı ileriki zamanlarda artıracığı ifade edilmektedir. Bu tutarlı davranışı sergileyen modellerin olmasının yanı sıra uygun davranışın pekiştirilmesinin sonucunda geleneksel cinsiyet rolleri kuşaktan kuşağa aktararak devam etmektedir (Dökmen, 2015, s. 62).

2.1.2.3. Bilişsel Gelişim Kuramı

Jean Piaget, bilişsel gelişim kuramıyla tanınan ve bu kuramın önde gelen isimlerden bir tanesi olmaktadır. Piaget'in çalışmaları, toplumsal ve ahlaki gelişimin bilişsel temelleriyle anlaşılabilirliğini öne sürülmektedir. Bilişsel gelişim kuramı, yapı ve deneyim arasındaki dinamik etkileşimi vurgulayarak, bilişsel yeteneklerin gelişimine ve anlama yeteneği ile sembolik düşünme yeteneğinin oluşumuna işaret etmektedir. Ancak, toplumsal öğrenme kuramcısı olan Bandura'nın görüşleriyle Piaget'in görüşleri arasında hem ortak noktalar hem de ayrılan noktalar bulunmaktadır. Her ikisi de çocuğun öğrenme sürecinde etkin ve bilişsel bir varlık olarak değerlendirilmektedir. Bandura, dış çevrenin etkilerini vurgulayarak çocukların davranışlarının pekiştirilmesini savunurken, Piaget iç güçlerin ve içsel süreçlerin önemi vurgulanmaktadır. Piaget'e göre, gelişim çocuğun içsel ilgisinin ve merakının bir sonucu olarak kendiliğinden ilerleyen bir süreçtir ve dışardan gelen öğretilerden bağımsız olmaktadır. Bu süreç, bazı içsel değişiklik dönemlerinin ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Bandura ise daha çok çevreci bir yaklaşım benimser ve Piaget'in görüşlerini eleştirmektedir.

Bandura'ya göre, çocuklar davranışları pekiştirildiği için öğrenir ve bu öğrenme dışsal ödüllendirme ve cezalandırmaların sonucunda içselleştirilmektedir. Bilişsel gelişimciler, dışsal çevrenin çocuk üzerindeki etkisinin önemini vurgulamanın yanı sıra, çocuğun içsel gelişim süreçlerine de dikkat çekmektedir. Bu bağlamda, Bandura'nın kendiliğinden öğrenme olgusunu yeterince ele almadığı için eleştirilmektedir. Bilişsel gelişim kuramcılarına göre, Bandura'nın çevre odaklı yaklaşımı, çocuğun içsel gelişim süreçlerini göz ardı etmesine neden olmaktadır (Onur, 2017, s. 52 - 72).

Bandura'nın çevreci yaklaşımının çocuğun cinsiyet gelişimini ve farklılaşmasını açıklanmasında önemli bir yer tuttuğu konusunda hem fikirlerdir. Bandura tarafından geliştirilmiş olan ve daha sonra Bussey ile Bandura tarafından cinsiyet gelişimi ve farklılaşmasını açıklamak için uyarlanmış olan sosyal bilişsel kuramı, evrimsel faktörlerin etkilerinin yok sayılmaz fakat sosyal davranışında biyolojinin evrimleşmesinin bir sonucu olduğu gibi tek bir yönlü bir evrimi reddetmektedir. Biyolojik kapasiteyi ve vücut yapısını insan evrimi belirlemiş olmasına rağmen davranışlara yansımamaktadır. Biyolojik temelli davranışların farklı amaçlar doğrultusunda kullanmak üzere düzenlenip yapılanması sosyal ve yapısal etkiler sayesinde mümkün olmaktadır (Bussey & Bandura, 1999; Dökmen, 2015, s. 63).

Sosyal bilişsel kuram kısaca şu şekilde sıralanır. Sosyal bilişsel kuramı, toplumsal cinsiyetin gelişimi üçlü karşılıklı nedensellikte açıklanabilmektedir. Üçlü karşılıklı nedensellik modelinin kişisel özellikler, davranış örüntüleri ve çevresel olaylar birlikte ele alınmaktadır. Kişisel özellikler; bilişsel, duygusal ve biyolojik olayları, cinsiyetle ilişkili kavramları, davranışsal ve yargısal standartları ve benlik düzenleyici etkileri içermektedir. Davranış örüntüleri, cinsiyet ile bağlantılı etkinlik örüntülerini ifade eder. Çevresel özelliklerde, gündelik yaşamda karşımıza çıkan geniş sosyal etkiler ağına vurgu yapar. Bu üç örüntüde karşılıklı bir etkileşim içindedirler, fakat tek tip bir örüntü göstermezler; her birinin etkisi, etkinliğe, duruma veya sosyal ve yapısal sınırlandırılmalara ya da fırsatlara bağlı olarak değişebilmektedir (Dökmen, 2015, s. 63). Bundan dolayı biri diğerlerinden daha fazla ön planda olabilmektedir. Toplumsal cinsiyetin gelişme sürecinde bu üç tür sosyo-bilişsel etkilerden söz edilmektedir: Model alma, doğrudan yaşantı ve öğretimdir. Bunların göreceli etkilerinden söz edilmelidir. Bireylerin gelişimsel statüsüne değişim gösterdiği gibi bireylerin

deneyimlerinin sosyal yapılanmasına bağılı olarak değişim göstermektedir. Bu açıklamalar doğrultusunda her birinin değişimi bazı gelişim dönemlerinde etkileri daha fazla olabilmektedir. Örneğin, model alma doğumdan itibaren vardır ve bebekler model alma sayesinde öğrenme konusunda çok başarılı olmaktadır (Dökmen, 2015, s. 64).

2.1.2.4. Toplumsal Cinsiyet Gelişim Kuramı

Sandra Ruth Lipsitz ve Bem, geleneksel cinsiyet rolleriyle ilişkilendirilen özellikleri veya davranışları ölçmek amacıyla bir cinsiyet rolü ölçeği geliştirmiştir. Bu ölçek, bireylerin belirli özelliklerini ve davranışlarını, geleneksel olarak erkeklik veya kadınlıkla ilişkilendirilen özelliklerin ne kadarını sergilediklerini değerlendirmeye yönelik yapılmaktadır. Ölçekte elde edilen sonuçlara göre, bazı bireyler belirgin bir şekilde erkeklik rolünü benimseyenler olarak tanımlanırken, bazıları da kadınlık rolünü belirgin bir şekilde benimseyenler olarak sınıflandırılmıştır. Erkeklik rolü ağır basan bireyler "geleneksel erkek" olarak adlandırılırken, kadınlık rolü ağır basanlar ise "geleneksel kadın" olarak tanımlanmıştır. Ancak, ölçek aynı zamanda her iki cinsiyetin özelliklerini taşıyan bireyleri tanımlamaktadır. Bu bireyler hem erkeklik hem de kadınlık rollerinin pozitif yönlerini bir arada barındıran ve çeşitli özelliklerin dengeli bir kombinasyonunu sergileyen "androjen" veya "androcine" olarak adlandırılmaktadır. Bu terim, cinsiyet rollerinin geleneksel sınırlarının ötesindeki kişileri tanımlamak için kullanılmaktadır (Bakırcıoğlu, 2012, s. 147).

Toplumsal cinsiyet gelişim kuramı, bilişsel gelişim ve sosyal öğrenme kuramlarının temel görüşlerini birleştirilmektedir. Bu kuram çocuğun, cinsiyetleri ayırt etme yeteneğinin kendi bilgisi ile kültüründeki kadın ve erkek tanımlarını temel alarak bilgiyi kodladığı ve düzenlemeye hazır hale getirdiğı fikrini ileri sürmektedir. Bu açıdan, bilişsel gelişim kuramına benzerlik göstermektedir. Ayrıca, toplumsal cinsiyet gelişim kuramı, sosyal öğrenme kuramının birçok yönüyle örtüşmektedir. Bu kuramın cinsiyet şemasının temelinde bilgi işlemenin ve toplumun cinsiyet ayrımcılığından kaynaklı olarak meydana geldiğı iddia edilmektedir. Bu nedenle, sosyal öğrenme kuramında olduğı gibi cinsiyetin tipikleştirme sürecinin öğrenilmiş olduğunu kabul etmektedir. Bu durum, cinsiyetin kaçınılmaz ve değiştirilebilir bir süreç olduğunu ifade etmektedir (Dökmen, 2015, s. 68).

Sandra Ruth Lipsitz Bem'in teorisinde çocuklar, yaşadıkları topluma göre kadın ile erkeğin normlarının yanı sıra bunların açıklamalarını da öğrenmektedirler. Bu normlar, genellikle sadece cinsiyetle doğrudan ilişkilendirilen anatomik farklılıklara, iş bölümüne ve kişilik özelliklerine dayanmaz; aynı zamanda toplumun kullandığı dildeki metaforlar gibi zengin çağrışımları da kapsamaktadır. Kadın ve erkek ayrımı, diğer ikiliklerden farklı olarak toplumların genellikle daha zengin bir içerikle beraber belirgin niteliklere de sahip olmaktadır. Çocuklar cinsiyetle ilgili bu özel bilgileri öğrenmekle kalmazlar aynı zamanda her yeni bilgiyi cinsiyetle ilgili bu zengin içeriğe bağlı olarak değerlendirip benimsenmektedir. Özetle, çocuklar gelişen bir toplumsal cinsiyet şeması aracılığıyla gelen bilgiyi kodlamayı ve organize etmeyi de öğrenmektedirler (Dökmen, 2015, s. 69). Bu bağlamda, çocuklar kendileri için kendi cinsiyetlerinden veya karşı cinsiyetten birisini rol model olarak seçebilirler. Bilişsel bir yapı olan bu şema, bireyin algılarını düzenleyen ve yönlendiren çağrışımlardan oluşan bir ağdır. Var olan şema ile ilişkilendirilen terimler, bilgileri araştırmaya ve özümsemeye hazır hale getirmektedirler. Belirli bir şema ile uyumlu bilgiye hazır olan bireyler, bu bilgiyi hızla kodlarlar ve bu şemaya bağlı kategorileri oluşturabilirler, bu da farklı yargılara yol açmaktadır. Şematik bilgi işleme süreci, seçici bir süreçtir ve bireyin gelen uyarıcılara şemaya uygun bir şekilde anlam yüklemesini sağlamaktadır. Cinsiyetle ilgili olmayan bilgiler bile kadınsı veya erkeksi kategorilere ayrılarak işlenmektedir (Dökmen, 2015, s. 69).

2.1.2.5. Psikanalitik Kuram

Psikanalitik Kuram, Freud'un düşüncelerinin temelinde oluşmuş bir yaklaşımdır ve bazı sosyologlara göre, toplumsal cinsiyetin gelişimine yönelik ilk teorik açıklamalardan birisi olarak görülmektedir. Freud'un kuramı, toplumsal cinsiyetin oluşumuyla ilgili olarak "libido" kavramının merkeze alınmasına dayanmaktadır. Freud, libido kavramını açıklamak için erkek cinsel organını merkeze almıştır. Freud'a göre, kadın ve erkeğin biyolojik doğası temelinde bir sorun yoktur; asıl sorun, kadın ve erkeğin biyolojik yapılarının yansıması olan psikolojilerinden meydana gelmektedir. Örneğin, bir çocuk dişi cinsiyetle doğmuşsa, içinde büyüdüğü toplumsal kültür nedeniyle dişilik özelliklerini edinmektedir. Benzer şekilde, bir çocuk erkek olarak doğmuşsa, erkeklik özelliklerini kazanmaktadır. Freud'a göre, toplumsal cinsiyet rolleri ve davranışları, bireyin doğuştan getirdiği biyolojik cinsiyetinden ziyade,

içinde büyüdüğü toplumun ve kültürün etkisi altında gelişmektedir (Direk, 2009, s. 70; Bayhan, 2012, s. 60).

Psikolojik yapıyı oluşturan unsurların başında toplum gelmektedir. Bedenimizin biyolojik, psikolojik ve sosyolojik yapıları arasında sürekli bir etkileşim var olduğu bilinmektedir. Freud'un süper ego kavramında ifade ettiği üst benlik terimi, toplumun hem beden biyolojik yapısını hem de psikolojik yapısını şekillendirdiğini ifade etmektedir. Toplumun normları, değerleri ve beklentileri bireyin içsel dünyasını ve davranışlarını etkilemektedir. Toplumun cinsiyet rolleri, kişilik gelişimi, duygusal tepkiler ve sosyal ilişkiler gibi alanlarda belirleyici bir rol oynamaktadır. Bu bağlamda, bireylerin kimliklerini ve davranışlarını şekillendiren toplumsal etkilerin, biyolojik ve psikolojik faktörlerle birlikte ele alınması önemlidir. Buna ek olarak, toplumun kültürel, sosyal ve ekonomik yapısı da bireylerin psikolojik yapılarını etkiler. Toplumsal normlar ve değerler, bireylerin algılarını, inançlarını ve davranışlarını yönlendirir. Dolayısıyla, toplumun yapısı ve dinamikleri, bireylerin psikolojik yapılarını şekillendirmede önemli bir role sahip olmaktadır (Bayhan, 2012, s. 60).

Psikanalitik kuram, psikanaliz adı verilen bir araştırma yöntemini temel almaktadır. Sigmund Freud, cinsel gelişim ve kişilik süreçlerini ele alan ilk psikanalitik kuramcıdır. Freud, çocuğun cinsel gelişimini kadının 'dişiliğini' ve erkeğin 'erilliğini' özelliklerini göz önüne alarak açıklamaktadır. Çocuğun cinsel gelişimi doğum anından itibaren başlar ve ilk beş yılda tamamlanır. Freud, çocuklardaki cinsiyet farklılaşmalarının nedenini, ödipal kriz ve kateksis adı verilen kavramlarla açıklamaktadır. Ödipal kriz, çocuğun karşı cinsten ebeveynine duyduğu çekimle, aynı cinsten ebeveyniyle rekabet etme arasında yaşadığı bir çatışmayı ifade etmektedir. Kateksis ise, çocuğun zihinsel bir nesneye duyduğu psişik veya duygusal bağlanma ilişkisini tanımlanmaktadır. Çocuk, kendi cinsiyle özdeşleştikten sonra ilişkiler noktasında kadınsı ve erkeksi davranışları öğrenmektedir. Süper ego yapılanma sürecinde, çocuk karşı cinsten ebeveyniyle özdeşleşmektedir. Erkek çocukları, başlangıçta anneleriyle özdeşleşir ve annelerine bağlanmaktadır. Ancak, büyüdükçe tuvalet alışkanlığı edinme sürecinde, kendi cinsiyetlerinin farkına varır ve babalarıyla benzerliklerini öğrendiklerini ifade etmektedir (Poster, 1989, s. 38-44; Connell, 1995, s. 6-9; Sallan Gül, 2012, s. 234). Kız çocukları da benzer şekilde annelerine bağlanır ve anneye

özdeşleşmektedir. İlk aşamalarda, cinsiyet farklılaşması başlamaktadır. Devam eden süreçte ise erkek çocukları babayı rol model olarak alır ve toplumun kendilerinden beklediği davranış kalıplarına uyum sağlama eğilimindedir. Toplumsal hayatta üstlenilen roller ve kalıplaşmış davranışlar ile sıkı bir şekilde uygulamayı teşvik etmektedir (Sallan Gül, 2012, s. 234).

Psikanalitik kuram, bireylerin duygusal gelişmesini toplumsal bağlamda ele almak yerine, biyolojik açıklamalarla anlaşılmasını savunulmaktadır. Freud'un Psikanalitik kuramında, toplumsal cinsiyetin kazanımına ilişkin üç dönem bulunmaktadır (Fast, 1993; Freud, 1965/1969; Golombok & Fivush, 1996; Dökmen, 2015, s. 43):

1. Anal Dönem: Bu dönemde, çocuklar cinsiyetler arasındaki farklılıkların farkında değildirler.

2. Oral Dönem: Bu dönemde, çocuklar farklılıkları anlamaya başlarlar.

3. Fallik Dönem: Bu dönem, cinsiyet kimliğinin belirginleşmeye başladığı ve toplumsal cinsiyet rollerinin kazanıldığı dönemdir. İlk dönem, Freud'un oral ve anal dönemler olarak adlandırdığı dönemi kapsar ve doğumdan itibaren erkek ve kız çocuklarının cinsiyet ve toplumsal cinsiyet deneyimleri benzerdir. Bu dönemde, erkek çocukları ve kız çocukları doğduklarında anatomik olarak farklılık göstermeksizin benzer bir deneyim yaşarlar. Erkek çocukları, doğumlarıyla birlikte erkek anatomisine sahiptirler ve libidoları, erkek cinsel organıyla ilişkilendirilir. Bu dönemde, anneleriyle ilişkileri de tipik olarak karşı cins ilişkisi gibi algılanır. Öte yandan, kız çocukları anatomik olarak hem dişi hem de erkek cinsiyetine sahip olarak doğarlar; vajinaları dişilik organı olarak mevcut olduğu gibi klitoristeki erkeklik organı da mevcuttur. İlk başta, kız çocukları sadece klitoris deneyimlerinden dolayı libidoları, klitorisle ilişkilendirilir ve bu nedenle kız çocuklarının anneleriyle ilişkileri de genellikle karşı cins ilişkisi gibi algılanmaktadır. Freud'a göre, fallik dönem yaklaşık 3 ila 6 yaş arasındaki çocukların cinsiyet kimliklerinin oluştuğu kritik bir dönemdir. Freud'a göre, bu süreçte, merkezde erkeklik yer alır ve anne, çocuğun sevgi objesi olarak görülmektedir. Fallik dönemin üçüncü aşamasında, yani toplumsal cinsiyet rolünün kazanımı sürecinde, erkek çocuklar babalarıyla rekabet etmeye başlarlar. Freud'a göre, bu rekabetin temelinde çocukların babalarıyla anneleri üzerindeki cinsel çekişmeleri yatmaktadır. Ancak, babalarıyla bu rekabette başarısız olma korkusuyla, hadım edilme korkusu gibi nedenlerle, çocuklar

babalarıyla özdeşleşme yolunu seçmektedir. Fallik dönemdeki bu çatışmanın çözülmesiyle birlikte, ahlaki değerlendirmenin temelini oluşturan süper egoda gelişmektedir. Bu süreç, çocuğun içselleştirdiği toplumsal ve ahlaki normların oluşumunda önemli bir rol oynamaktadır (Fast, 1993; Freud, 1965/1969; Golombok & Fivush, 1996; Dökmen, 2015, s. 44).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MANSPLAINING, LİTERATÜR DEĞERLENDİRİLMESİ VE TEZİN ÖZGÜNLÜK DEĞERİ

3.1. MANSPLAINING KAVRAMI

Mansplaining (erbilmişlik, erizahat)¹ kelimesi, ingilizce *man* (adam) ve *explain* (açıklamak, izah etmek) sözcüklerinin bir araya gelmesiyle meydana gelmiş bir ifadedir. Kavram, bir erkeğin ayrıcalık hissi ve cehaletin hoş bir karışımıyla başkalarını (karşısındaki kadını/kadınları) eğitmeyi kendine görev edindiği bir anı ifade eder. Bu anda erkek, küçümseyici bir tavır ve kaya gibi sağlam bir haklılık inancıyla hareket etmektedir. Bu tavır ve inanç, erkeğin konuşma sırasındaki “erkek” pozisyonundan kaynaklanmaktadır (Healey, 2009; Santor, 2017, s. 1). Dolayısıyla ‘mansplaining’ ifadesi, toplumda gömülü cinsiyetlerarası hiyerarşinin günlük söylemdeki tezahürü ve yeniden üretilmesi şeklinde değerlendirilebilir.

3.1.1. Mansplaining Kavramının Doğuşu

‘Mansplaining’, Amerikalı yazar Rebecca Solnit’in “Men Explain Things To Me” (*Erkekler Bana Bazı Şeyleri Açıklıyor*) başlıklı makalesini 2008 yılında yayımlamasıyla ortaya çıkmış olan bir kavramdır. Bu kavramı katılmış olduğu bir davette, kendisine bilgiçlik taslayan bir adam üzerinden aktaran Solnit, bu davette yazmış olduğu kitaplarından birini anlattığı zaman sözünün bir erkek tarafından sürekli kesildiğini ve bu kişinin konuya mevzu olan kitabı çok iyi bildiğini iddia ederek yarım yamalak bir şekilde ifade etmeye çalıştığını ve onu hiç şekilde dinlemediği belirtilmiştir. Rebecca’nın arkadaşlarından birisinin artık bu duruma daha fazla tahammül edemeyip karşısındaki adama, sürekli olarak sözünü kestiği kişinin kitabın yazarı olduğunu söylemiştir. Bunun yanı sıra sözü edilen şahsın kitabı okumadığı sadece New York gazetesinde kitap hakkında yazılanlardan alıntılar yaptığını da belirtmiştir (Solnit, 2015, s. 15-18). Bu durumda, karşımıza çıkan gerçek şudur: Eğer bir kitabın yazarı bir kadınsa ve karşısında “mansplaining” davranışını sergileyen bir erkek varsa,

¹ Bu çalışmada kullanılan ‘mansplaining’ kavramının literatürdeki çeşitli kaynaklarda farklı isimlerle tanımlandığı gözlemlenmiştir. “Erizahat” (Işık & Koçak Öksev, 2022) ve “erbilmişlik” (Kaya Sapmaz, 2023; Metin, 2023) kelimeleri, mansplaining ifadesinin Türkçe karşılığı olacak şekilde kullanılmış olmasına rağmen Türk Dil Kurumu (TDK) Sözlüğü’nde bu kavram için henüz bir Türkçe karşılık yer almamaktadır.

kişinin konu hakkında herhangi bir fikri olup olmasının bir önemi yoktur. Bu davranış, karşı tarafın kadın olmasından dolayı sürekli olarak sözünü kesme davranışı sergilemesi, kadının uzmanlık alanını görmezden gelmek veya yok saymak anlamına gelmektedir. Cinsiyet temelli önyargılar nedeniyle, bir kadının bir konu hakkında erkeklerden daha fazla bilgiye sahip olabileceğini düşünemeyen veya düşünmek istemeyen erkekler, kadınlara yönelik hemen her alanda mansplaining tavrı sergileyebilmektedir (Kaya Sapmaz, 2023, s. 108).

Mansplaining terimi, genellikle bir erkeğin, kadının bilgi ve deneyimine rağmen, ona bir konuyu basitleştirici veya küçümseyici bir şekilde açıklamaya çalışması durumu olarak tanımlanmaktadır. Bu eylem, erkeğin kadının bilgi ve deneyimine saygı duymadığını ve kadını konuyla ilgili bir otorite olarak görmediğini yansıtmaktadır. Mansplaining'in temelinde, erkeğin kendini otomatik olarak üstün veya daha bilgili görmesi ve karşısındaki kadına konuyu açıklama ihtiyacı hissetmesi yatmaktadır. Bu cinsiyet temelli bir önyargının ve erkek egemen kültürün bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Bu tür davranışların acı verici yanı, erkeklerin konuyu hâkim olmamasına rağmen, sadece karşılarındaki kişinin kadın olduğu için ona bir şeyleri açıklama girişiminde bulunmaları ve hatta kadınların sözlerini kesip sürekli düzeltmeye çalışmalarıdır. Bu durum kadının bilgisine ve deneyimine duyulan saygısızlığı gösterdiği gibi cinsiyet eşitsizliğini yeniden üreten bir davranış biçimi olarak ifade edilmektedir. Bu tür iletişim kalıpları, toplumsal cinsiyet normlarına ve cinsiyet rollerine dayanan derinlemesine köklü bir sorunun bir yansımasıdır. Mansplaining, sadece kadınlara yönelik bir aşağılama değil, aynı zamanda cinsiyet eşitsizliğini sürdüren ve güç dengelerini yeniden üreten bir davranış biçimidir. Bu nedenle, toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadınların seslerini duyurabilmesi için bu tür davranışların farkına varılması ve değiştirilmesi önemli görülmektedir (Kaya Sapmaz, 2023, s. 109).

Mansplaining fenomeninin temelinde yatan dinamikler, derinlemesine bir inceleme gerektiren karmaşık sosyal yapılarla ilişkilidir. Bunların başında, ataerkil toplum yapısı gelmektedir. Ataerkil toplumlarda, kadınlar sıklıkla ev işlerini yapmakla birlikte evin ve çocukların bakımı ile sorumluluklarıyla ilişkilendirilirler. Ancak, bu emekleri genellikle görmezden gelinir veya değersizleştirilir. Aile içindeki erkek bireyler, kadınların emeklerini eleştirebilir veya beğenmedikleri gibi kadınlara sürekli olarak akıl verme ihtiyacı duyarlar.

Bu, kadının bilgi ve deneyimini görmezden gelmek ve kadına karşı üstünlük iddia eden bir dinamiği meydana getirmektedir. Ayrıca toplumsal cinsiyet rolleri ve algıları, mesleki uzmanlıkla sık sık ilişkilendirilir (Solnit, 2015, s. 18).

Toplumda, mesleki uzmanlık genellikle erkeklikle özdeşleştirilir ve erkeklerin görüşleri ve bilgisi daha fazla değer görebilmektedir. Bu nedenle, kadınların uzmanlığı ve bilgisi sıklıkla sorgulanır veya bilgileri dikkate alınmaz. Kadınlar, bilgi sahibi olsalar bile, çoğu zaman karşılaştıkları ataerkil yapıdan dolayı önyargılar nedeniyle güvenilir olarak görülmektedirler. Bu tür düşüncelerin ve davranışların sadece ataerkil toplum yapısının bir sonucu olmadığını belirtmek önemlidir; aynı zamanda kapitalist sistemdeki güç dinamikleri de bu tür davranışları etkilemektedir. Kapitalist sistem içerisinde, ekonomik kaynaklara erişim ve güç genellikle patriyarkal normlara uygun bir biçimde dağıtılmaktadır. Bu da erkek egemenliğini pekiştirmektedir. Bu durum, kadınların sosyal ve ekonomik olarak ikincil bir konuma yerleştirilmesine neden olur ve dolayısıyla bilgi ve uzmanlık alanlarında sürekli olarak sorgulanmalarına yol açmaktadır. Bu nedenle, mansplaining'e karşı mücadele etmek ve cinsiyet eşitliğini desteklemek hem ataerkil toplum yapısını sorgulamayı hem de kapitalist sistemdeki güç dinamiklerini eleştirmek gerekmektedir. Bu yaklaşım, kadınların bilgi ve deneyimlerine saygı duyulmasını sağlamak ve toplumsal cinsiyet eşitliğini gerçekleştirmek için kritik bir adımdır (Solnit, 2015, s. 19). Mansplaining terimi, kadınların onurunu zedeleyen, ifade özgürlüklerini engelleyen ve kültürel eşitlik ilkesine zarar veren, cinsiyet temelli bir olumsuz davranış biçimini ifade etmektedir (Kaya Sapmaz, 2023, s. 110-112).

Günümüzde kadınlar, geçmiş dönemlere nazaran kamusal ve özel alanlarda daha fazla olanaklarına sahip olsalar dahi iş dünyasında var olma ve katılım mücadelesi vermeye devam etmektedirler. Bu ilerlemelere rağmen, kadınlar hala mansplaining gibi cinsiyetçi davranışlara maruz kalmaktadırlar, bu durum ise onların kendilerini tam anlamıyla ifade etmelerini zorlaştırmaktadır. Mansplaining, hem mikro düzeyde, iş yerlerinde ve eğitim kurumlarında, hem de makro düzeyde, siyaset, din ve liderlik rollerinde kendini göstermektedir. Mikro düzeyde, iş yerlerinde ve eğitim kurumlarında kadınlar, erkek meslektaşları tarafından küçümsenmekte ve dışlanabilmektedirler. Bu tür dilsel ayrımcılık, kadınların profesyonel yaşamlarında özgüven kaybına ve motivasyon düşüklüğüne yol açabilir ayrıca iş yerlerinde genel verimliliği ve inovasyonu da olumsuz etkileyebilmektedir. Makro düzeyde ise siyaset,

din ve liderlik gibi alanlarda kadınlar, karar alma süreçlerine katılmamakta veya liderlik pozisyonlarına yükselmeleri engellenmektedir. Böylece, kadınların siyasal, dini ve kurumsal liderlik pozisyonlarında yer almaları önemli ölçüde sınırlanmakta ve toplumsal cinsiyet eşitsizliği derinleşmektedir. Sonuç olarak, "mansplaining" terimi, kadınların karşılaştığı cinsiyetçi davranışları tanımlamak için kullanılan bir kavramdır. Bu tür davranışlar, hem mikro düzeyde iş yerlerinde ve okullarda hem de makro düzeyde siyasette, dinde ve liderlik rollerinde kendini gösterebilmektedir. Mansplaining ile mücadele edebilmek için cinsiyet eşitliğini sağlama ve toplumsal cinsiyet normlarını sorgulama gerekliliği ön plana çıkmaktadır. Toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik sürdürülebilir bir dönüşüm sağlamak için, bu tür ayrımcı tutumların ve yapısal engellerin ortadan kaldırılması elzem olarak görülmektedir (Kidd, 2017, s. 3).

Kadınlar, ifadelerinin geçerliliğini kanıtlama çabası içerisindeyken; erkeklerin benzer bir çaba göstermeksizin sözlerinin her zaman dinlenilip doğru kabul edilmesi, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin en belirgin örneklerinden birisidir. Erkekler, bilgi sahibi olmadıkları konularda dahi ifadelerinin doğruluğunu kanıtlama gereği duymazken; kadınlar, bilgi sahibi oldukları konularda bile sürekli olarak haklılıklarına dair şüpheyle karşılanmakta ve sözlerinin doğruluğu sorgulanmaktadır (Bourdieu, 2019, s. 22). Kadınlar, mansplaininge maruz kaldığından dolayı öz güven eksiliği yaşamaktadır. Hâlbuki bu davranışın temelinde toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin neden olduğu göz ardı edilmemelidir. Cinsiyetlerin ikiye ayrılması ve eril olanın dişil olanı görmezden gelmesine neden olduğundan dolayı erkeği üsttün, kadını ise alt mertebeye koymaktadır. Bu durum kaçınılmaz sonu beraberinde getiriyor; kadının susturulması ve mesleki becerilerinin gerilemesine sebep olmaktadır. Başka bir mansplaining davranışı göstergesi olarakta kadınlara her konuda yardıma ihtiyaçları varmış gibi muamele edilmesidir. Kadınlar bu yardımı talep etmediklerinde veya reddettiklerinde ise geçimsiz veya feminist olarak nitelendirilmektedirler. Uzman oldukları bir konu veya argüman hakkında ısrarcı ve kararlı bir şekilde konuşmaları durumunda, bu davranışları "feminist tavırlar" olarak etiketlenmekte ve bu tavırları sergileyen kadınlar itici olarak görülüp alay konusu edilmektedir (Kaya Sapmaz, 2023, s. 102-103).

3.1.2. Davranışsal Olarak Mansplaining Tutumu

Bireylerin davranışları, mensubu oldukları aileler, yaşadıkları sosyal çevreler, aldıkları eğitimler ve dahil oldukları kültürel bağlamlar gibi birçok etken tarafından şekillenmektedir. Cinsiyetler arasındaki davranışsal iletişimi anlamlandırmak için sosyalleşmenin sonucunda ortaya çıkan davranış biçimlerini değerlendirmekte gerekmektedir. Bireylerin davranışlarını etkileyen üç temel sosyal etki bulunmaktadır: Uyma, kabul etme ve itaat. Uyma davranışı, bireyin mensubu olduğu gruplara göre davranış ve düşüncelerini düzenlemesi olarak nitelendirilmektedir. Birey, grup normlarına ve beklentilerine uygun hareket ederek, grup içinde uyum sağlama çabası gütmektedir. Bu süreçte, bireyin kendi inanç ve değerleri, grup normlarına uyum sağlamak amacıyla şekillenebilir veya değişebilir. Kabul etme davranışı, bireyin mensubu olduğu gruplardan gelen istek ve talepleri onaylaması ve bunlara uygun hareket etmesi olarak tanımlanır. Kabul etme davranışı, bireyin grup içindeki konumunu ve ilişkilerini koruma amacını güderken, grup tarafından istenen veya beklenen davranışları sergileme sürecini içerir. İtaat davranışı ise, kabul etme davranışından farklı olarak otoritenin devreye girmesiyle şekillenir. İtaat davranışında, emri veren kişi veya kurum, uzman olarak algılandığı için otorite olarak kabul görür ve birey, bu otoritenin istek ve taleplerini yerine getirir. İtaat, bireyin kendi inanç ve değerlerinden bağımsız olarak, otoritenin direktiflerine uygun hareket etmesini ifade etmektedir (Aydın, 2002).

Sosyal etkinin bu üç davranışı toplumsal cinsiyet bağlamında ele alındığında, ataerkil kültürlerde yetişen bireyler, kültürün belirlediği değer yargılarına göre davranışlarını düzenlemekte ve uyma davranışı sergilemektedir. Bu bağlamda, bireyler mensubu oldukları grubun diğer üyelerinin cinsiyetlere atfettikleri anlamları ve bu anlamların içerdiği talep ve beklentileri içselleştirirler. İtaat davranışına bakıldığında, ataerkil toplumlarda eril otoritenin figürü erkek olarak belirlenir ve kadınlardan sadece 'itaat' davranışı beklenmektedir. Bu durum, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin derinleşmesine yol açar ve kadınların toplumsal ve bireysel özerkliklerinin kısıtlanmasına neden olmaktadır. Eril otoritenin kabul görmesi ve kadının itaat etmesi gerektiği inancı, toplumsal cinsiyet rollerinin ve ilişkilerinin hiyerarşik bir yapı içinde sürdürülmesine hizmet etmektedir (Kaya Sapmaz, 2023, s. 104-105).

Erkekler, mensubu oldukları gruba göre davranış sergilerler; öyle ki, gruplarındaki kadının sözü kesildiğinde veya konu üzerindeki uzmanlığı görmezden gelindiğinde kendileri

de bu duruma uyum sağlayarak veya tepkisiz kalarak uyma davranışı gösterebilmektedirler. Ancak her erkeğin bu şekilde davrandığını söylemek önyargılı bir yaklaşım olur ve bu da büyük bir hataya yol açabileceği ifade edilmektedir. Dolayısıyla, uyma davranışı sergileyen erkekler olduğu gibi bu davranışı reddeden ve sergilemeyen erkekler de mevcut olduğu söylenmektedir. Kadınların, ise daha çok kabul etme ve itaat davranışları sergilemeleri beklenmektedir. Bu tarz davranışların sergilenmesi, mansplaininge davetiye çıkardığı iddia etmektedir. Kadının karşısında otorite figürü olabilmek için işveren, yönetici müdür gibi pozisyonlarda bulunulmasına gerek duyulmamaktadır. Bu durum, kadınların toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlama yolundaki mücadelesini zorlaştırdığı gibi toplumsal cinsiyet normlarının pekiştirilmesine hizmet edildiğine inanılmaktadır (Kaya Sapmaz, 2023, s. 104-105).

Baskınlık teorisi, sosyal statünün bir yansıması olarak hem sözlü hem de sözsüz iletişimde belirgin bir şekilde kendini göstermektedir. Bu teoriye göre, baskın olan bireyler, genellikle iddialı ve rekabetçi bir iletişim tarzı benimserlerken; itaatkar olanlar ise daha uzlaşmacı ve işbirlikçi bir tutum sergilemektedirler. Bununla birlikte, itaatkar bireyler genellikle duygusal ve uyumlu bir davranış sergileme eğilimindedir (Hamcock & Robin, 2014, s. 48). Toplumsal cinsiyet kavramı, kadın ve erkek rollerinin belirlenmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Bu kavram, kadınların duygusal, itaatkar ve uysal olması gerektiği inancını pekiştirirken, erkeklerin ise güçlü, iddialı, rekabetçi, hırslı ve otoriter olması gerektiği düşüncesini desteklemektedir. Dolayısıyla, toplum içinde kadınlar tarafından sergilenen güçlü veya iddialı davranışlar, genellikle olumsuz algılanır ve "kız gibi" ya da benzeri ifadelerle eleştirilmektedir. Benzer şekilde, erkeklerin itaatkar veya zarif davranışlar sergilemeleri, toplumsal normlar tarafından sorgulanmakta ve onlar için olumsuz değerlendirmeler yapılabilmektedir (Kaya Sapmaz, 2023, s. 105).

3.1.3. Dilsel Anlamda Mansplaining

Mansplaining kavramının, eril iktidarın bir sonucu olduğu söylenmektedir. Eril iktidar, sözü keserek hangi konunun ne zaman ve nasıl konuşulacağını belirler, sınırları çizer ve ardından konuyu kendi istediği yöne yönlendirmektedir. Bu süreç, toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini pekiştiren bir mekanizma olarak işlev görülmektedir. Eril iktidar bağlamında, erkek hegemonyasının belirgin olduğu durumlarda, sürekli sözü kesilen, ne zaman ve nerede

konusulması gerektiğine karar verilen ve konuşacağı konuların sınırları çizilen bireylerin kadınlar olması beklenen bir durumdur ifade edilmektedir (Cengiz & Küçükkural, 2018, s. 42).

Olgular ve kavramlar, kuşaktan kuşağa aktararak öğretilir ve böylece canlılıklarını koruyarak günümüze kadar gelmektedir. Bu süreç, aslında kavram ve olguların toplum yapısının bir yansıması olduğuna işaret etmektedir. Eril iktidar yapısının baskın olduğu toplumlarda, kadınlara karşı daha baskıcı bir dil kullanılmakta ve bu durum mansplaining davranışının yaygınlığının temel nedenlerinden biri olarak ortaya çıkmaktadır. Mansplaining davranışında bulunan erkekler, bu kavramsal çerçeve üzerinden hareket ederek baskıcı bir dil kullanmaktadırlar. Toplumda erkek egemenliği, dil yoluyla kadınları baskı altına alarak, onların seslerini kısarak kadınların katılımlarını sınırlandırmaktadır. Bu durum, mansplaining'in yaygınlaşmasına ve erkeklerin kadınlar üzerinde baskı kurmasına zemin hazırlamaktadır. Eril iktidarın dilde yansıması, erkeklerin kendilerini kutsal ve üstün görmelerine yol açar ve bu algı, dil aracılığıyla pekiştirilmektedir. Sonuç olarak, dilin eril yapısı toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini desteklemektedir. Mansplaining, eril iktidarın dilsel ve sosyal bir yansıması olarak, kadınların konuşma ve ifade etme özgürlüklerini kısıtlamaktadır. Bu durum, kadınların toplumsal ve profesyonel hayatta karşılaştıkları engellerin bir parçasıdır ve bu engellerin aşılması, toplumsal cinsiyet eşitliği mücadelesi açısından kritik öneme sahip olduğu ifade edilmektedir. Eril iktidarın ve dilin bu tür baskıcı yapılarının eleştirel bir şekilde incelenmesi ve dönüştürülmesi, daha eşitlikçi bir toplumun inşası için gerekli olduğu vurgulanmaktadır (Irigara, 2006, s. 70).

Dil ve kavram yapılarının eril alan tarafından oluşturulup belirlendiği için, kadınların birçok durumda nesnellikten uzak ve dağınık gibi olumsuz kavramlarla tanımlandığı düşünülmektedir (Simmel, 2016, s. 16). Dilin eril alanın tekelinde bulunması, erkeği yüceltirken kadını ise yalnızca erkekleri yüceltme aracı olarak görmektedir. Ataerkil toplum yapısına göre, kadınların temel görevlerinden biri erkekleri övmek, erkeklerin yaratıcı ve mucizevi zekaları'na hayranlık duyarak takdir etmektir. Bu durum, ataerkil toplum yapısının bir sonucu olan eril dil anlayışının bir yansımasıdır. Eril dil anlayışına göre, kadınlar asla o hayranlık duydukları zeka seviyesine ulaşamayacaklardır. Bu anlayışı benimseyen kadınlar,

erkekleri takdir etmeyi ve yüceltmeyi birer görev olarak kabul etmişlerdir (Kaya Sapmaz, 2023, s. 106).

Dilin etkili kullanımı, bireyin dilbilgisi bilgisi, kelime dağarcığı, ifade yeteneği ve iletişim becerileriyle doğrudan ilişkili görülmektedir. Bu yetkinlikler, toplumsal cinsiyetle değil bireyin eğitim geçmişi, kişisel çabaları ve iletişim pratiğiyle gelişmektedir. Dolayısıyla, kadınların dil becerilerinin erkeklerinkinden daha zayıf olduğunu öne sürmek, bilimsel temeli olmayan bir önyargıdır. Ayrıca, akademik dil kullanımı da bireyin eğitim seviyesi ve deneyimleriyle yakından bağlantılıdır. Akademik dil, özellikle karmaşık konuları ifade etmek için kullanılan resmi ve teknik bir dil olup, belirli bir eğitim ve dil bilgisi gerektirir. Bu tür bir dil kullanımı, genellikle belirli bir disiplinin terminolojisini içermektedir. Sonuç olarak, bir bireyin akademik dil kullanabilme yeteneği, büyük ölçüde aldığı eğitim ve edindiği deneyimlerle belirlenmektedir. Bu bağlamda, toplumsal cinsiyet ve cinsiyetler arasındaki eşitsizlik olguları var olmasaydı; güçlü dil kullanımının sadece erkeklere özgü olmadığı ve kadınlarında dil becerilerinde eşit derecede yetkin olduğu kabul edilecektir. Bu durum, kadınların aktif bir konuşmacı rolünden pasif bir dinleyici rolüne geçiş yapmalarına neden olmaktadır. Bu değişim, erkeklerin kadınlardan daha fazla bilgiye sahip oldukları ve daha etkili konuştukları algısını pekiştirmektedir. Erkeklerin kadınlara göre daha nesnel, ikna edici ve etkili konuştukları düşüncesi, yine ataerkil zihniyetin bir yansımasıdır. Nesnellik ilkesinin, eril iktidarların kendi yaratmış oldukları dünyaya eş değer olmuş olması düşünülmektedir (MacKinnon, 2020, s. 146).

Cinsiyet farklılığı ve dil arasında karşılıklı bir ilişki vardır. Cinsiyet farklılığının dili belirleyicisi olduğu gibi dilinde cinsiyet farklılığı üzerinde belirleyici özelliği bulunmaktadır. Ataerkil toplumlarda kadınlar, dil vasıtasıyla değersizleştirilmektedir. Eril olmayan dili kullanan kadınlar, var olmayan veya soyut bir gerçekmiş gibi gösterilmektedir. İşte bu da ataerkil toplumların belirleyicilerinden birisi olan dilinde toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin nedeni olarak cinsiyetler arasındaki farklılığı gözler önüne sermektedir (Irigaray, 2006, s. 18).

Solnit mansplaining kavramını tanımlarken kadın ve erkek konuşmasının bir prizma üzerinde olduğunu ifade etmiştir. Solnit'e göre prizmanın dışarıya yansıyan kısmında kadının sözlerinden ziyade erkeğin sözleri yansımaktadır. Kadınların sözleri de duyulmaz olduğunu

ve bununla beraber kadının konuşabileceği başka bir alanında olmamasından dolayı bu prizma kadını eşit haklara sahip olmadığını ve saygın bir kişilik olarak görülmediği gibi özgür bir insan olmasına engel olmaktadır. Yazarın belirttiği bu prizmada kadının, eşit haklardan yoksun olmasının en temel nedenlerinden birisi olarak dil gösterilmektedir (Solnit, 2015, s. 29). Dil bağlamındaki davranışlar, biyolojik ve psikolojik faktörlere bağlı görünse dahi kadınların sosyal çevrenin birer yansıması gibi düşünülmektedir Sosyal alanda cinsiyetlerin konumlandırılmaları, dilsel süreçleri etkilediği gibi süreçlerin devamlılığı sağlama hususunda da merkez konumda görülmektedir (Knowles, 2019, s. 34). Parelman ve Olbrechts Tyteca'ya (1971) göre, ilişkiler açısından sadece konuşma değil aynı zaman da dinlerken sergilenen davranışlarda belirleyici bir rol oynamaktadır. Parelman ve Olbrechts Tyteca'ye göre üç farklı dinleme şekli bulunduğunu iddia ederler. Bunlar: Müzakereci, sorgulayıcı ve izleyici şeklinde ayrılmıştır. Birincisi olan müzakereci dinleyicinin ana hedefi karşılıklı olarak doğruyu bulmaktır. İkinci dinleme şekli olan sorgulayıcı ise yargılamaya eğilimli içerisinde olurken, üçüncü dinleme şekli olan izleyici dinleyici de sadece dinlemek görevini üstlenmektedir (s. 21).

Mansplaining yapan erkekler, baz alındığı zaman kadınlara karşı sergiledikleri tutum daha çok sorgulayıcı veya izleyici tutum sergiledikleri gözlemlenmektedir. Şayet bir kadın bir konuya açıklık getirmek istediği zaman konuşmaya başladığı andan itibaren sözü sürekli soru sorularak konu hakkında gerçekten yeterli ve yetkin olup olmadığı sorgulanmaya başlanır veya hiçbir şey söylenmeden sadece jest ve mimiklerle söylenenlere olumsuz yönde tepkiler gösterilmektedir. Sözüne ettiğimiz iki dinleme şeklide mansplaning yapan erkek davranışının örneklerinden olarak ifade edilmektedir. Bu örneklerden anlaşıldığı üzere mansplaining sadece konuşmada değil aynı zamanda dinleme veya dinlemeyerek de kendini hissettirmektedir (Kaya Sapmaz, 2023, s. 109). Erkekler ilk başlarda izleyici gibi dinlemeye başlasalar dahi bir süre sonra sorgulayıcı bir tavır takınmaktadırlar. Sorgulayan eril birey, sorduğu her şeyi bilgiçlik taslayarak sormakta ve her şeyi sadece kendisinin bildiğini, karşısındaki kişiye hem sözleri hem de davranışlarıyla hissettirmektedir. Bu durumda kadın, yani sorgulanan bireyde kendisini güvensiz hissetmeye başlar ve bu durumda sesinin titremesine daha kısık ve cansız çıkmasına neden olmaktadır (Cengiz & Küçükkural, 2018, s. 46).

Mansplaining yapan erkekleri bir örnek vererek gerçekleri göz önüne sermiştir. Eril dil sonucu olarak kadınlar katıldıkları bir tartışma programında söz alabilmek için inanılmaz bir mücadele içerisinde olup adeta savaş vermektedirler ve maruz kaldıkları küçümsenme, alaya alınma, önemsiz görülmektedirler. Eril dil kullanıcıları bu tavırlarını öylesine masumlaştırarak yaptıklarından dolayı kadınlar bu duruma ses çıkardıkların zaman suçluymuş gibi gösterilmektedirler. Bundan dolayı da en iyi soru sorabilen sadece erkekler olduğuna inanılır. Kısacası eril düşünce yapısına göre iyi soruyu erkekler sorabileceğine göre iyi cevabı da sadece erkekler verebilir. Kadınların sözleri lüzumsuz, dedikodu, anlamsız olarak algılanmaktadır. Bu sebeple kadınlar konuştukları zaman sorgulayıcı tavır ile karşı karşıya kalmaktadır (Bourdieu, 2019, s. 78-79). Dilsel alanda eril hegemonyanın gücünün kırılması için kadınların kamusal alana girmeleri gerekmektedir (Irigaray, 2006, s. 69).

Dil üzerinden düşünmeye başlamak, diğer alanlar düşünme ve değişimin habercisi olarak görülmektedir. Cinsiyetçi dil kullanımı engellendiği zaman var olan ve sorgulanmayan bağnaz olan düşüncelerde değişecektir (Berktaş, 2019, s. 256). İktidar yapıları dilsel öğelerden iktidar yapısından beslendiği zaman, cinsiyetçi bir dil kullanımı ne kadar fazla olursa eril olan baskı o fazlalaşır, aksi durumda ise patriyarkal değerlere karşı çıkılmalıdır. Bu tür güçlü olan dil varlığını hemen hemen her alanda hissettirmektedir. Kadınlar, erkeklerin iş dünyasında dil vasıtasıyla dışlanarak, sessizliğe mahkum edilmekte ve sözleri ciddiye alınmayarak, işlerini kaybetme korkusu ile karşı karşıya kalmaktadırlar. Dil vasıtasıyla, yapılan her ayrımcılık, mansplaining kavramını açıklamak ve bu kavramı anlamak için önem arz etmektedir. Keza patriyarkal yapıda dil vasıtasıyla kadınları mansplaininge maruz bırakarak onları susturmaya çalışmaktadır (Kaya Sapmaz, 2023, s. 111)

3.1.4. Kültürel Olarak Mansplaining

Toplumsal cinsiyet rolleri, içinde olduğu toplumun kültürel yapısını belirleyerek bu toplumsal yapıya liderlik ederek bu yapının devam etmesine olanak sağlamaktadır. Kadınların ezilmişliğini, sömürülmesini ve yok sayılmasının durdurulması için iyi eğitim alınmasını ve kamusal alanda erkekler ile eşit bir şekilde aynı iş koşullarına sahip olmalarının yeterli olarak gören bazı feministler, patriyarkal kültürün özel alanlarındaki baskıyı görmezden geldiği için eleştirilmişlerdir. Bu çalışmada mansplaining patriyarkal kültürün bir sonucu olarak kabul

gördüğünden eğitim ve iş sahalarında eşitlik sağlansa dahi bu kültürden dolayı kadın aklının, erkek aklına hiçbir zaman erişemeyeceği düşünülmektedir (Kaya Sapmaz, 2013, s. 111).

Kadınlar için, eril iktidar tarafından belirlemiş olan işler: yemek yapmaları, örgü örmeleri, enstrüman çalmaları, eliş yapılarak yetinmeleri gerektiğini gibi söylemleri, dar kafalılık gibi gören, gelenekler kendi cinsiyetleri için gerekli olarak görülenden daha fazlasını yapmaya veya öğrenmek için çaba sarf ettikleri zaman onları küçümsemenin, kadınlara gülmenin düşüncesizlik olduğunu belirtmektedir (Woolf, 2019, s. 99). Bu durum kültürel bağlamda mansplaininge işaret etmektedir. Patriarkal yapının belirlemiş olduğu kültürel yapılara uymayan kadınlarla alay edilip, bu kadınlar küçümsenerek mansplaining davranışına maruz kalmaktadırlar. Kadınları zayıf olarak, eşcinsel erkekler ise ruh hastası olarak nitelendiren kültürel tanımlara karşı feminizm ve eşcinsel kurtuluş hareketi zaruri olarak bu kültürel iktidara başkaldırıda bulunmaya kendilerini adanmışlardır (Connell, 2019, s. 165).

Erkeklerin makam, mevki, şöhret sevdaları, aldıkları eğitimleri ve çevreleri tarafından cesaretlendirilip teşvik edilirken; kadınlarda bu durum cüretkâr olarak görülür ve uygunsuz olarak nitelendirilmektedir. Başka bir ifadeyle; kadınlar, erkeklerin uzantısı olarak görüldüğü için farklı bir karaktere bürünmeleri, birey olarak önemli başarılar elde etseler dahi aynı şekilde takdir görmelerine neden olmamaktadır. Eril dil ve kültür; dürtülerinin bastırılmasına neden olduğu gibi paternal yapıya da hizmet etmektedir. Eril düşünce yapısından dolayı bastırılan dürtüler heterojen bir yapıda olmadığından dolayı bu durum devam etmektedir. Bu yaklaşım tarzından anlaşıldığı üzere cinsiyetler arasındaki farklılık kültürel ön yargıları beraberinde getirmektedir (Mill, 2019, s. 105). Kadınların başarısı, patriyarkal yapıya karşı bir direniş gibi düşünülmektedir. Beden, var olduğu toplumun ve dilin içine saplanıp kaldığı için hayatımızın en önemli parçası olan kültür hakkında bize bilgiler sunmaktadır (Butler, 1986, s. 40).

Toplumsal cinsiyet yapısına göre erkekler, cinsiyet piramidinin zirve noktasında bulunurlar. Toplumsal cinsiyet rollerinin belirginleşmesini sağlayarak kadına ve erkeğe birbirinden çok farklı duygu, düşünce ve davranış kalıpları içerisine hapsetmesine neden olmaktadır. Bu durumu iş hayatında belirgin bir şekilde görünmesini sağlamaktadır. Partiarkal toplum yapısı kadına; annelik, bakıcılık, hizmet görme gibi görevler atfederek onu ikinci

plana itmektedir. Toplum nazarında kadınlar meslekleri bunların eksenini etrafı olmalıdır. Hizmet işlerine giydirilmiş bir cinsiyet olması bakımından kadınlar; hangi meslekte olursa olsun çalıştıkları kurumlarda eril dil ve kültür nazarında her zaman ikincil planda olmaktadır. Bundan dolayı erkeklerin çalışma hayatında egemenliklerini kariyerini ve başarılarını sürdürmek ve bunları korumak adına kadınları eril dil ile eleştirmesine neden olmaktadır. Eril hegemonyanın meydana getirdiği toplumsal cinsiyet düzeni göre piramidinin zirve noktasında bulunan erkekler kendilerinin belirlemiş oldukları kuralları diğer erkeklerle empoze etmelerinden dolayı toplumsal yapıda olduğu gibi iş dünyasında erkeklik imajını oluşturmaktadır (Aydın & Atalay, 2021).

Toplumsal cinsiyet yapısının meydana getirdiği kültürel yapıya göre liderlik, cesaret, başarı ve özgüven gibi kavramlar sadece erkeklerle atfedilmiş olduğundan dolayı erkekler; iş dünyasında yöneticilik, müdürlük, uzmanlık gibi mesleklerin tek ve asil sahibi gibi görülmektedir. Erkekler, mevki ve ünvan aşkı bu doğrultuda aldıkları eğitim çevreleri tarafından cesaretlendirilirken kadınlar içinse bu durum yakışsız ve uygunsuz olarak görülmektedir. Başka bir deyişle; kadınlar eril düşüncenin ona atfettiğinden daha farklı bir role bürünmesi ve birey olarak önemli başarılar elde etmeleri erkeklerle gösterildiği gibi aynı şekilde takdir görmelerini engellemektedir (Mill, 2019, s. 105). Aksi şekilde davrandıkları zaman patriyarkal değerlere bir başkaldırı gibi olarak görülmektedir. Cinsiyetler arasındaki farklılıkların konuşulmasında bile kültürel ön yargılar bulunmaktadır. Şayet kültürel ön yargılar olmasaydı, Connell'in (2019) 'da belirtmiş olduğu gibi bugün belki de cinsiyetler arasındaki benzerlikleri araştırma konuları mevcut olacaktı (s. 250).

3.1.5. Siyasal Alanda Mansplaining

Tarihsel sürece bakıldığında zaman toplum nazarındaki kadının rolü ve yerine baktığımız zaman da kadın, siyasi arena da varlığı çok geç göstermiştir veya gösterilmesine müsaade edilmemiştir. Çünkü eril iktidar akıllı erkek akıllı ve kadın akıllı olarak ikiye ayırdığından dolayı kadın da siyasi alanda kendini göstermesi ve de varlığını kabul ettirmesi çok zaman almıştır. Aslında kadınlar bu geri planda bırakılma durumunu her alanda yaşamak zorunda kalmıştır. Nasıl ki bir dönemler sanat ve edebiyatta erkek yazarları taklit eden ve yalnızca onların gölgesinde kaldıkları gibi kadınlar siyasi saha da aynı durumları yaşamak zorunda kalmışlardır. Bu bağlamda anlaşıldığı üzere seçme ve seçilme hakkını geç elde ettiler.

Toplumsal cinsiyetler arasında eşitsizlik her alanda olduğu gibi politik sahada da kendini göstermiş olup; siyasi alanda sadece erkekleri egemen kılarken kadınları ise yönlendirmesi ve yönetilmesi gereken ikinci akıl olarak göstermiştir (Kaya Sapmaz, 2023, s. 113). Bu geç kalınmışlığın asıl mimarı Antik Yunan medeniyetlerdir. Çünkü siyasetin ve politikanın anayurdu olarak görülen Antik Yunanda; köleler, yurttaş olmayanlar ve kadınlar Yunan vatandaş olarak görülmemekteydiler. Bundan dolayı da kadınlar siyasi alanda varlıklarını gösterememişlerdir (Sumbas, 2015, s. 105). Kadınların bu siyasi alanda geç kalınmışlığı sadece antik Yunanda görülen bir durum değildir aynı zamanda kadınlar orta çağ döneminde de siyasi alanda bir temsil veya vatandaşlık haklarından yoksunlardı (Sumbas, 2015, s. 106)..

Siyasi alanın uzun bir süre sadece erkeklerin tekelinde olmasından kaynaklı olarak da kadınlar yani siyasi olmayan kişiler, siyasi alanda uyum sağlamayacaklarına inanılır. Aynı şekilde kadınlar da kendilerini erkekler kadar politik düşünemeyecekleri, otoriter ve bilgi sahibi olamayacaklarını düşünmektedirler. Buna bağlı olarak dili kullanımları da etkileşim içindeki davranışları da bu doğrultuda etkilenip şekil almaktadır (Hu & Wayne Kearney, 2020, s. 3). Kadınların, erkeklere nazaran daha az politik davranma durumunda ise kadınların siyasi alana ilgili olması durumunda bile sözlerini dinlenilmemekte ve sözlerinin etkisinin erkeklerin ki kadar güçlü olmayacağıdır. Eril kültürde kadınların politik meselelere kafa yormamaları beklenilir çünkü kadınların siyasi meselelere akıllarının ermeyeceğini kanısına hâkim olmaktadır (Kaya Sapmaz, 2023, s. 114).

İş dünyasında da gözle görünen bazı iyileştirmeleri politik alanda da görmek elbette görmemiz mümkündür. Özellikle de son dönemler de hem ülkemizde hem de dünya da bu iyileştirmeleri görebiliyoruz fakat tam olarak eşitlikten söz etmek ve kadının politik alanda varlığını tamamıyla hissettirmesi veya varlığının kabul görmesi hala mümkün değildir. Geçmiş ile günümüz mukayese edildiği zamanda bazı haklar verilmiş olmasına rağmen hala kadınlara, erkeklere verildiği kadar söz hakkı verilmemekte, sözleri dinlenilmemekte yahut ciddiye alınmamaktadır. Ayrıca siyasi alanda yükselmeleri izin verilmemekte yahut engellenmektedir. Çünkü kadınlar siyasi alandaki makamlara layık görülmemektedirler (Kaya Sapmaz, 2023, s. 115). Bu bağlamda değerlendirildiğinde açıkça görünen şu ki çok az iyileştirme yapılmış olması daha çok kendilerine demokratik bir görünüm verilmek istenmektedir ama asıl olan ise kadınları hiçbir zaman siyasi arena da görmek istemedikleri ve

bu alanda yerlerinin olmadığı düşüncesidir. Çünkü eril düşünce yapısına hâkim olan kanı şudur: Kadınların demokratik temsili için hem niceliksel hem de niteliksel anlamda siyasi meselelere ilgi duymadıklarıdır. Kadınlar siyasi meselelere karşı takındıkları tavır şu şekilde sıralanmıştır: Edilgen, duygusal, desteğe ihtiyaç duyan, siyasi çatışmalardan rahatsız olup uzak durmayı tercih eden bir cinstir (Güldü & Kart, 2009, s. 99).

3.1.6. Medyada Mansplaining

Ataerkil toplumlarda görülen cinsiyetler arası eşitsizlik, medyada da kendini göstermektedir. Eril dil kullanımının yaygın olması nedeniyle, toplumsal alanlarda görülen ayrımcılığın medyada da yansıma bulmaması beklenemez. Medyanın insanları yönlendirdiği yaygın bir algı olsa bu etki tek taraflı değildir; aynı zamanda insanların da medyayı etkilediği ve ona yön verdiği bir gerçektir. Medya, toplumsal cinsiyet normlarını pekiştiren ve yaygınlaştıran önemli bir araçtır. Eril dil ve cinsiyetçi temsiller, medya içeriklerinde sıkça karşımıza çıkar ve bu durum, kadınların ve diğer cinsiyetlerin marjinalleştirilmesine katkıda bulunur. Medya kuruluşları, toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini sürdürmekte ve yeniden üretmektedirler. Ancak, toplumun da medya içerikleri üzerindeki etkisi göz ardı edilemez; toplumsal normlar ve değerler, medya içeriklerinin biçimlenmesinde önemli bir rol oynar. Bu karşılıklı etkileşim, toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin medya aracılığıyla nasıl devam ettiğini ve pekiştiğini anlamak için kritik öneme sahiptir. Günümüzün en eski medya aracı olarak nitelendirilen televizyonda kadınların sürekli mansplaining maruz kaldıklarını görmekteyiz. Özellikle de eril dilin hâkim olduğu siyasi tartışma programlarında bu duruma daha çok görüyoruz. Programda kadınların süresinin erkeklerden daha az olduğu ve söz hakkı verildiği zaman da sözlerinin erkekler tarafından sürekli kesildiği şahit oluyoruz (Kaya Sapmaz, 2023, s. 116).

Örneğin, "Tarihin Arka Odası" programında Pelin Batu'nun "sosyal tarih" konusundaki katkıları, Murat Bardakçı ve Erhan Afyoncu tarafından sıklıkla kesintiye uğratılmakta ve bu müdahaleler genellikle alaycı bir tutumla gerçekleşmektedir. Bu sürekli müdahaleler, Batu'nun düşüncelerini ifade etmesini engelleyici bir karakter taşıırken, aynı zamanda toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin medya ortamındaki tezahürlerine ışık tutmaktadır. Pelin Batu'nun tepkisini masaya vurarak ifade etmesi, bu dinamiklerin getirdiği duygusal ve entelektüel baskıyı somut bir şekilde gözler önüne sererken, "mansplaining"

kavramının tipik bir örneğini temsil etmektedir. Bu bağlamda, eril dil ve davranış biçimlerinin kadınların ifade özgürlüğünü kısıtlayıcı etkileri, medya içindeki toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini nasıl derinleştirdiğini göstermektedir. Günümüz dünyasında demokratik ve eşitlikçi kimlik çizmek adına düzenlemeler yapılsa dahi hala kadınların sözlerinin sürekli kesildiği ve sözlerinin ciddiye alınmadığı, alanlarında uzman olmaları da görmezden gelinmektedir. Medyadaki bu yansımaları hem ulusal hem de uluslararası birçok örneklerini saymak elbette mümkündür. Kadının başarısına tahammülü olmayan eril otorite susturma yoluna başvurarak kadınların özgüvenlerini kırmak istemektedir. Böylece başarılı olmalarına rağmen sadece eril iktidar iktidar istediği ve müsaade ettiği sürece var olabilecekleri ve sözlerinin dikkate alınacağı düşüncesine inanılması istenmektedir (Aslan, 2015, s. 14).

Kadınlar, geleneksel medya araçlarından mansplaining davranışına maruz kaldıkları gibi sosyal medya kanallarında bu duruma yani mansplaining davranışına daha fazla maruz kaldıkları görülmektedir. Bu durumun yaşanmasında en büyük sebebi ise sosyal medyanın kimliğini gizli tutma şansının olmasıdır. Bu durum sosyal medya kullanıcılarına daha fazla ayrımcılık yapabilme cesareti sunar. Reklam, gazete, televizyon gibi bütün medya araçlarının eril tekelinde olmasından dolayı, bu mecralardaki kadın imgesi eril bakışın bir yansımasından öteye gitmez. Bu yansımayı John Berger'in böyle ifade eder: "İdeal seyirciler daima erkek olarak kabul görüldüğünden dolayı, kadının imgesi erkeğin gururunu okşamak için düzenlenir" (John Berger, 2018, s. 64). Başka bir ifadeyle, medyada kadınlar vücutlarıyla ön plana çıkmaktadır ve konuştukları zaman ise sadece erkekleri yüceltmek için konuşmaları beklenmektedir. Kadınlar, medya da ağırlıklı olarak yok sayılarak önemsizleştirilmekte veya olumsuz bir imaj çizilerek kurban konumuna getirilmekte veya suçlanılmaktadır. Medyadaki bu durum ise kadınlara şiddet olarak geri döner (Gencel Bek, 2011, s. 651). George Berger'in 2018 tarihli çalışmasında belirttiği üzere, medya araçları sıklıkla eril otoritenin egemenliğinde kalmakta ve bu durum "ideal seyirci" profilinin erkek olarak kabul edilmesine yol açmaktadır. Bu bağlamda, kadın imajları genellikle erkek egemen normlara hizmet edecek şekilde yapılandırılmakta; kadınlar, çoğunlukla vücutlarını sergileyerek erkekleri yüceltme veya takdir etme işlevi üstlenmektedir. Dijital platformlarda çalışan kadınlar, bu bağlamda kendilerini sürekli olarak açıklama gereği hissedebilmektedir (Berger, 2018, s. 64).

3.2. LİTERATÜR TARAMASI

Gündelik hayatta karşılaştığımız cinsiyetçi davranışlara karşı çıkma ve tepki verme konusunda "mansplaining" önemli bir kavramdır. Bu kavram, özellikle kadınların bilgisine, deneyimine ve yetkinliğine şüpheyile yaklaşan veya kadınları küçümseyen durumları ifade etmektedir. Bu konuyu inceleyerek, günlük etkileşimlerde karşılaştığımız ve zamanla normalleşmiş gibi görünen cinsiyetçi davranışlara nasıl tepki verildiği ve verilen tepkinin bir tür başkaldırı olup olmadığı araştırmak hedeflenmiştir. Bu bağlamda, mansplaining üzerinde özellikle durulmaktadır. Yapılan gözlemler kadınların bilgi ve ilgi alanlarına müdahale edildiğini, onların deneyimlerinin küçümsendiğini veya görmezden gelindiğini göstermektedir. Bazı durumlarda, bu tür müdahalelerin ve küçümsemelerin cinsiyet temelli olduğu açıkça ortaya çıkmaktadır. Ancak, dikkat çeken bir nokta şudur ki: Bu tür davranışlar sıklıkla normalleştirilerek ve cinsiyet temelli suçlamalara dönüştürülmektedir. Kadınlar bu tür durumları dile getirdikleri zaman bazıları, onları "cinsiyetçi veya feminist" olmakla suçlanmaktadır. Bu da toplumsal cinsiyet rollerinin ve algılarının nasıl içselleştirildiğini ve pekiştirildiğini göstermektedir. Dolayısıyla, mansplaining gibi kavramlar ve bu kavramlara verilen tepkiler, gündelik cinsiyetçiliğe karşı ses çıkarmak için önemli araçlar sağlamaktadır. Bu, sadece bireylerin kendi deneyimlerini ve bilgisini korumakla kalmayıp, aynı zamanda toplumsal cinsiyet eşitsizliğine dikkat çekerek bununla mücadele etmek için önemli adımlar atılmasına yardımcı olmaktadır.

Mansplaining, kavramı ilk olarak, Amerikalı bir yazar olan Rebecca Solnit tarafından 2008 yılında "Men Explain Things To Me (Erkekler Bana Bazı Şeyleri Açıklıyor)" başlıklı makalesini yayımladığında ortaya çıkan bir kavramdır. Kitabını ve kavramı katılmış olduğu bir davette, kendisine bilgiçlik taslayan bir adam üzerinden aktaran Solnit bu davette yazmış olduğu kitaplarından birini anlattığı zaman sözünün bir erkek tarafından sürekli kesildiğini ve bu kişinin konuya mevzu olan kitabı çok iyi bildiğini iddia ederek yarım yamalak bir şekilde ifade etmeye çalıştığını ve onu hiç şekilde dinlemediği belirtilmiştir. Rebecca'nın arkadaşlarından birisinin artık bu duruma daha fazla tahammül edemeyip karşısındaki adama, sürekli olarak sözünü kestiği kişinin kitabın yazarı olduğunu söylemiştir. Bunun yanı sıra sözü edilen şahsın kitabı okumadığı sadece New York Times gazetesinde kitap hakkında yazılanlardan alıntılar yaptığı da belirtilmiştir (Solnit, 2015, s. 15-18). Solnit, makale ve

kitabında mansplaininge şahit olduğu durumları anlatmış ve böylece bu sorunu gözler önüne sermiştir. Imperatori-Lee (2015), "Baba En İyisini Bilir: Teolojik 'Erkeklerin Aşağılama ve Üstünlük Taslama' ve Kilise'nin Kadınlara Karşı Savaşı" adlı çalışmasında mansplainingi dini bağlamda ele aldığından dolayı diğer çalışmalardan ayrılmaktadır. Katolik Kilisesi, kadınların aktif katılımını teşvik ederken, kadınların dinle ilgilenmesiyle çevresel kaygılar ve anneliğe dair metaforik konular da öne çıkmıştır. Özellikle kadınlar, çocuklara daha güvenli bir dünya bırakma arzusuyla, çevreyi koruma isteğiyle motive olmuşlardır. 2011'de Elizabeth Johnson'un "Yaşayan Tanrı Arayışı" adlı metni, USCCB tarafından eleştirilmiş ve kınanmıştır. Bu durum, kadınlar tarafından yapılan çalışmaların sorgulanması ve yargılanmasının Rebecca Solnit'in mansplaining kavramıyla ilişkilendirilebileceğini ortaya koymaktadır, zira bu, yorumlamalı bir şiddet örneği olmaktadır. Kilisenin ise bu konuda eril bir tanrı inancı üzerinde nasıl bir rol oynadığı araştırılmaktadır.

Üste (2015), Hegel-Rousseau, Mill ve Hayek'in Değerlendirmelerinde Toplumda Ötekileştirilen 'Kadın'ın Konumu" adlı çalışmasında kadının ötekileştirilmesini genel bir bakış açısıyla değerlendirmiştir. Bu incelemeyi yaparken toplumsal cinsiyet, toplumsal ve bireysel özgürlükler gibi önemli konularda düşünce üreten filozofların görüşlerinden yararlanmıştır. Ancak, bu çalışma önceki araştırmalardan farklı olarak, kadının ötekileştirilmesinin toplumsal cinsiyetle ilişkili nedenlerine odaklanacaktır. Bu noktada Kaya Sapmaz (2023), çalışmasına benzerlik göstermektedir. Çünkü Kaya Sapmaz'ın çalışmasında da mansplaining nedenlerinin toplumsal cinsiyetten kaynaklı olduğunu vurgulamıştır. Ayrıca mansplaining kavramı toplumsal cinsiyet ve feminizm kavramı ile sunmuştur. Örnekleminde kadınları tercih etmiştir. Bu noktada da yapılmış olan çalışmadan ayrılmaktadır. Berglind (2020), çalışmasında, başka feminist çalışmalarla nasıl ilişkilendirildiği ele aldığından dolayıkaya kaya sapmaz'ın çalışmasıyla benzerlik göstermektedir. H.C. Andersen'in peri masalları üzerinden "mansplaining" kavramının incelendiği bir tematik analiz sunmaktadır. Bu analizde, Andersen'in masallarında nasıl bir şekilde mansplaining'in ifade edildiği ve bu kavramın ünlü hikâyeciler tarafından nasıl şekillendirildiği araştırılmıştır. Ayrıca, çalışma, masallarda farklı türlerde mansplaining ifadelerinin bulunduğunu göstermektedir. Örneğin, iltifatlar, boykot, ihmal, ret, kınamak, alay etmek ve karar vermek gibi. Bu çalışma, medyada yapılan mansplaining analizlerinden farklıdır ve bu yönüyle önemli bir katkı sunmaktadır.

Medya analizleri yapılmış olan Aslan (2015) çalışmasıyla benzerlik göstermektedir. "Tarihin Arka Odası'nda Kadın" adlı çalışmasında televizyon programlarını analiz ederek kadının tarih alanında ve tarih konuşmalarında nasıl temsil edildiğini araştırmıştır. Sonuç olarak, kadınların tarihi konularda konuşmalarının yeterince önemsenmediğini ve düşüncelerinin ciddiye alınmadığını hatta alay konusu yapıldığını belirtmiştir. Bu çalışma, mansplaining kavramını merkeze alsa da yöntem ve örneklem bakımından diğer tez çalışmalarından farklıdır. "Tarihin Arka Odasında Kadın" adlı çalışması genel olarak medyada toplumsal cinsiyet açısından incelenmiştir. Metin (2023), çalışmasında mansplaining e maruz kalan kadınların durumunu sadece medyada yaşadıkları durumlara değinmiştir. Bu bakımdan Aslan (2023) çalışmasına benzerlik göstermektedir. Metin (2023) örnekleme de diziler, sosyal medya da veya TV programlarında kadınların maruz kaldığı olaylardan birkaç örnekle sunulmuştur ama Aslan (2023) çalışmasının inceleme alanı sadece tarih bağlamında olduğundan dolayı araştırmanın sahasını biraz daha daraltmasına neden olmaktadır. Johnson (2020) adlı çalışmada, mansplaining kavramına farklı açılardan bakılarak çeşitli tanımlamalar yapılmıştır. Bu tanımlar arasında, "Peki, aslında" ve "konuşma eylemi ve kafa karışıklığı" gibi ifadeler öne çıkmaktadır. Ancak, en çok vurgulanan nokta, "konuşma edimi-kafa karışıklığı" olmaktadır. Bu terim, konuşmanın yapısı ve iletilmek istenen mesajın alınmasındaki zorlukları ifade etmektedir. Joyce, Huma, Ristimaki, Almeida ve Doehing (2021), tarafından yapılan bu çalışma, günlük yaşamda karşılaşılan ve içselleştirilen cinsiyetçi davranışlara verilen tepkilerin, özellikle "mansplaining" üzerinden incelenmesine odaklanmaktadır. Mansplaining, genellikle erkeklerin kadınlara konu hakkında bilgi verme ya da açıklama yaparken üstünlük tasladığı, küçümseyici bir tavır olarak tanımlanmaktadır. Araştırmada, bu tür cinsiyetçi davranışlara karşı nasıl tepkiler verildiği ve bu tepkilerin toplumsal düzeyde nasıl algılandığı incelenmiştir. Özellikle kadınların, bilgi ve ilgi alanlarına yönelik müdahaleler karşısında nasıl tepkiler verdiği ve bu tepkilerin toplumda nasıl algılandığı üzerinde durulmaktadır.

Akademik literatürde toplumsal cinsiyetin incelenmesi, toplumun nasıl cinsiyet üzerinden işlendiğini anlamak için önemli bir adım olarak görülmektedir. Toplumsal cinsiyet alanında yapılan çalışmalar, cinsiyet rollerinin nasıl şekillendiğini, toplum içindeki güç ilişkilerini, cinsiyete dayalı ayrımcılığı ve eşitsizlikleri incelemeyi amaçlamaktadır. Bu çalışmalar genellikle feminist teori, sosyoloji, psikoloji ve iletişim gibi disiplinlerde

gerçekleştirilmektedir. Araştırmalar, cinsiyetçilik ve cinsiyet eşitliği gibi konuları ele alırken, kültürel farklılıkları ve bireylerin deneyimlerini de göz önünde bulundurur. Toplumsal cinsiyet konusundaki literatür oldukça geniştir ve çeşitlilik gösterir. Fakat mansplaining üzerine yapılmış olan çalışmalar ise yok denecek kadar az olduğu fark edilmiştir. Söz konusu Türkçe literatürüne bakıldığında zaman bir parmağın sayısını geçmeyecek kadar az olmasından dolayı bu konu seçilmiş olup literatürdeki bu eksikliği tamamlamak hedeflenmektedir. Bu bakımdan diğer toplumsal cinsiyet çalışmalarından ayrılmaktadır.

Mansplaining'i temel alan çalışmalar özellikle sosyal medya platformları yaşanan mansplaining davranışı üzerinde çalışmıştır. Bu çalışmanın diğer çalışmalardan farkı sadece medya platformlarında yaşananları ele almayarak mansplaining 'i daha geniş bir yelpazede ele alarak analiz etmesidir. Diğer önemli bir hususta örnekleminin erkeklerden oluşması sayesinde mansplaining davranışının nedenleri analiz edilmiş olmasıdır. Bu sayede ilk olma özelliğini taşımaktadır ve literatürdeki bir eksiği kapatmayı hedeflemiştir.

Bu çalışmanın amacı ise dil üzerindeki bu baskılamanın, aşağılamanın veya yok saymanın basit ve önemsiz yanlarını bırakarak, asıl toplumun dilsel bağlamdaki anlamda makro yönünü kapsayan kültürel belirlenim biçimi olan mansplaining davranışını erken yaşlarda başlayarak ömür boyu devam etme eyleminin nedenlerinin araştırılmasıdır.

3.3. TEZİN ÖZGÜNLÜK DEĞERİ

Bu çalışma, toplumsal cinsiyet kavramını kapsamlı bir şekilde ele almış ve bu kavramın kökenleri ve toplumsal sonuçları hakkında önemli bilgiler sunmayı amaçlamıştır. Ancak, Mansplaining davranışını incelemeye yönelik literatürde önemli bir boşluk mevcuttur. Bu boşluk, toplumsal cinsiyetin yol açtığı belirli bir fenomen olan “mansplaining” davranışının erkek söylemi temelli olarak yeterince incelenmemiş olmasıdır. Mansplaining, genellikle erkeklerin kadınlara, uzmanlık gerektiren konularda bile, küçümseyici bir tavırla açıklamalarda bulunması olarak tanımlanır ve bu davranış biçimi, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin somut bir yansımasıdır.

Kurumlar, örgütler ve işletmelerde etkin bir şekilde çalışan kadınlar, mansplaining gibi toplumsal cinsiyet temelli davranışların mağduru olabilmektedir. Bu durum, kadınların profesyonel ve sosyal yaşamlarında karşılaştıkları cinsiyet temelli engellerin daha geniş bir

boyutunu ortaya koymaktadır. Mansplaining'in literatür de yeterince ele alınmaması, bu davranışın toplumsal cinsiyet eşitsizliği bağlamındaki öneminin göz ardı edilmesine neden olmaktadır. Kadınların profesyonel ortamlarda yaşadığı bu tür davranışlar, toplumsal cinsiyet eşitliği hedeflerine ulaşmada önemli bir engel teşkil etmektedir.

Bu tez çalışması, toplumsal cinsiyet eşitsizliğine neden olan ve özellikle kadınların profesyonel yaşamlarında karşılaştıkları mansplaining olgusunu derinlemesine incelemeyi amaçlamaktadır. Literatürdeki bu eksikliğin giderilmesi ve mansplaining'in kökenleri ile sonuçlarının araştırılması akademik bilgiye katkıda bulunacaktır. Dolayısıyla, bu çalışma, kadınların profesyonel ve sosyal yaşantılarında karşılaştıkları toplumsal cinsiyet temelli engellerin daha iyi anlaşılması hedeflemektedir. Ayrıca bu çalışma, eğitim kurumlarındaki toplumsal cinsiyet eşitsizliğini, özellikle mansplaining perspektifinden ele alan ve bu alandaki ilk kapsamlı araştırma olarak dikkat çeken bir çalışma olmaktadır. Eğitim kurumlarının toplumsal cinsiyet normlarının ve ataerkil yapıların etkilerini barındırdığı ve erkek egemen yapının bu ortamlarda da kendini gösterdiği tespit edilmektedir. Eğitimli bireyler arasında daha ilerici bir cinsiyet eşitliği tutumunun beklenmesine rağmen, mansplaining gibi davranışların hâlâ mevcut olması, eğitim kurumlarının toplumsal normlardan tamamen bağımsız olmadığını ortaya koymaktadır.

Bu tez çalışması, sadece erkeklerden oluşan bir örneklem ile erkek bireylerin eğitim ortamlarında toplumsal cinsiyet normlarına nasıl tepki verdiklerini ve bu normların nasıl içselleştirildiğini inceleyen ilk çalışmadır. Erkek eğitimciler arasındaki toplumsal dinamikleri analiz ederek, cinsiyet eşitsizliğine dair yenilikçi ve özgün bulgular sunmaktadır. Bu bağlamda, tez çalışması hem eğitim alanında hem de toplumsal cinsiyet eşitliği konularında önemli bir özgünlük taşıyarak mevcut literatüre katkıda bulunmaktadır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

UYGULAMA

4.1. ARAŞTIRMANIN AMACI

Kadınların hayatlarının neredeyse her alanında toplumsal cinsiyet eşitsizliğinden dolayı ayrımcılığa maruz kaldığı bilinen bir gerçektir. Hem kamusal alanda hem de özel alanlarda farklı farklı şekillerde kendisinden söz ettiren bu ayrımcılığa ataerkil toplum yapısı ve kapitalizmin neden olduğu düşünülmektedir. Erkekleri, hiyerarşik sistemin en tepesine yerleştiren patriyarkal kültür, kadınları ikincil veya eksik kişi olarak tanımlamaktadır. Geçmişten günümüze kadar değerlendirildiği zaman kadınların, evde olunması istenilip biyolojik yapılarının gereği olarak da yalnızca çocuk doğurması, büyütmesi ve aile üyelerinin bakımını üstlenmeleri beklenmektedir. Bu tarz beklentiler kaçınılmaz sonu da beraberinde getiriyor bu tarz beklentiler; kadınların eğitim seviyeleri ne olursa olsun, iş dünyasına dahil olsalar dahi, her zaman sözlerinin kesilmesine, ciddiye alınmamalarına veya sözlerinin sürekli sorgulanmasına neden olmaktadır. Kadınların yaşamış oldukları bu mevcut durumlar mansplaining olarak tanımlanırken, erkeklerin de kendilerini üstün görmelerinde veya üstünlük kurma çabalarından dolayı bilmedikleri konularda dahi karşı cinsi alt edecekleri düşüncesi yatmaktadır.

Eril hegemonyadan aldığı güç ile erkekler kendilerini bilen bilgili kişi olarak görmeleri, kadınların ise hiçbir şekilde bilen veya bilgili kişi olarak görülmemesinden dolayı kabul etmesi ve bundan dolayı da kadınlara patronluk yapma haklarını kendilerinde bulmaları çalışmanın esas problemini oluşturmaktadır. Özellikle iş dünyasında kadınlar herhangi bir konu veya işte uzman olsalar dahi bilgileri her daim sorgulanan, eleştirilen ve küçümsenen hatta konuyu erkek bilme bile bu duruma kadınların maruz kalıyor olması düşüncesinden hareketle çalışmaya başlanmıştır. Toplumsal cinsiyet kuralları doğrultusunda belirlenmiş olan bir mesleği yapan kadınların dahi bu durumu yaşamaları ve bu duruma eğitim camiası içerisinde maruz kalmaları çalışmanın bir diğer problemidir. Belirlenmiş olan bu problemlere yönelik olarak öncelikle toplumsal nedenlere araştırılmış, örneklem olarak seçmiş olan

erkeklerden elde edilmiş olan veriler doğrultusunda mansplaining davranışının nedenleri araştırılmıştır.

Bu çalışmanın esas amacı, dil üzerinden yapılan bu ayrımcılığa neden olan erkeklerin bu davranışta bulunma nedenlerinin araştırılmasıdır. Cinsiyetler arasındaki iletişim çalışmaları genel olarak konuşma, sözünü kesip müdahale etme, sınırlama, dinleme vb. unsurlarının sayısal veriler baz alınarak ifade edilmeye çalışılmaktadır. Mansplaining durumunda ise konu yalnızca niceliksel anlamda değil, ayrıca cinsiyetler arasındaki farklılıkların da algılanmasıyla ilgili olmakla beraber tam olarak anlaşılamayan cinsiyetler arasındaki yeterlilik ile bağlantılıdır (Koc-Michalska, Schiffrin vd., 2019, s. 2). Bu çalışma cinsiyetler arasındaki iletişimsel davranışların sayısal verilerle sunmaktan ziyade, niteliksel olarak eşitsizlik düşüncesi esas odak noktasıdır. Sayısal veriler yol gösterici olmalarına rağmen cinsiyetçiliğin ortaya konulması konusunda tek başına yeterli görülmemektedir. Bundan dolayı da kadınların maruz kaldığı iletişimsel ayrımcılığı erkeklerin neden olmasından dolayı örneklem olarak erkeklerin seçilmesi gibi niteliksel anlamı ifade etmek için mansplaining kavramı seçilmiştir.

Bu dil üzerindeki bu baskılamının, aşağılamanın veya yok saymanın basit ve önemsiz yanlarını bırakarak, asıl toplumun dilsel bağlamdaki anlamda makro yönünü kapsayan kültürel belirlenim biçimi olan mansplaining davranışı erken yaşlarda başlayarak ömür boyu devam etmektedir. Kadınlara yapılan bu baskı da erkeklerin konuşmaya hâkim olmasını olanak sağladığı sürece dil onları gözetmek adına gelişecektir (Kidd, 2017, s. 9). Mansplaining kavramının, bu makro yapısı küresel yönü ile hem eril baskıyı hem de cinsiyetler arasındaki ayrımcılık artıracaktır. Cinsiyete dayalı yapılan bu tarz ayrımcılıkların kendine has bir yönü varmış gibi görünmemeli, aksine toplumsal cinsiyet yapısından kaynaklı olup, üretim alanından tüketim alanına ve dağıtımına kadar her bir parçası işlemektedir (Connell, 2019, s. 159).

Bu çalışmada alanında bütünün parçası olarak görülen erkek eğitimcilerin, kadın eğitimcilere karşı, mesleki ortamlarda sözlerinin geçerliliğine, uzmanlıklarının yok sayılıp sayılmadığına, kadının yöneticilik statüsüne uygun görülüp görülmediğine, erkek eğitimciler

tarafından sözlerinin küçümsenip küçümsenmediğine veya kesilip kesilmediğine, hatta susturulup susturulmadıkları dikkate alınarak dildeki ayrımcılık ortaya koyacaktır.

4.2. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Kadınlar, ataerkil toplum yapısından dolayı yaşamlarının her alanında mansplaininge maruz kalmaktadırlar. İlk olarak, feminizm ve feminizm türleri tartışıldı daha sonra toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin tarihsel süreci ve bunun düşünsel yönleri ve kadının iş ve özel yaşamdaki konumu mansplaining kavramı, dil, kültür medya, siyasi alanları dahil olarak kavram literatür taramasıyla ifade edilmiştir. Çalışmada daha önceden belirlenmiş olan feminist ilke ve yönteme uygun bir şekilde örneklem seçilmiştir. Saha araştırması yöntemi ile derinlemesine görüşme tekniği kullanılarak veriler elde edilmiştir. Elde edilen veriler de çalışmada belirlenmiş olan feminist ilke ve yönteme uygun şekilde analizi yapılmıştır. Elde edilen verilerin feminist ilke ve yönteme göre değerlendirilmesinin amacı ise, araştırmacının kendi toplumsal konumu ile birlikte geçmişinin araştırma sürecindeki etkisini fark etmesi ve anlamasını sağlamaya imkân verilmesi içindir (Bilir, 2021, s. 93). Mansplaining kavramı kadınlık tecrübeleri, patriyarkal, toplumsal cinsiyet gibi konuların anlaşılmasına yardımcı olacağı gibi feminizm ile bu imkân hem toplumsal anlamda hem de kadının tarihi incelenip değerlendirmesini daha kolaylaştıracağına inanılarak seçilmiştir.

Feminist yöntem, nitel veri toplama yönteminin kullanılması sayesinde araştırmacı ve araştırılan kişiler arasındaki hiyerarşi ilişkinin ortadan kalkacağı, toplanan verilerin de sayısal verilerle ifade edilmesinden ziyade hem araştırmacının hem de araştırılan kişilerin farklılıkları kabul edilerek, bu çeşitliliği anlama çabası olarak ifade edilmektedir (Kümbetoğlu, 2019, s. 61). Bir araştırmanın feminist bir yöntemle gerçekleştirilmesini sağlayan araştırmacının elde edilen verileri ne şekilde kullanacağı, araştırma sorularını nasıl belirleyeceği, kimin ve neyin bilgisine ulaşmak istendiğiyle ilgilidir. ‘Feminist’ ifadesi, araştırmanın yöntembilim ve bilgi kuramını ifade etmektedir (Erdoğan & Gündoğdu, 2020, s. 17). Buradan hareketle saha araştırması yapılan çalışmada derinlemesine görüşme tekniği kullanılmış olup araştırma soruları, kimlere ve neye ulaşmak istendiğini ve elde edilmiş olan bilgilerin nasıl kullanılacağı feminist yönteme uygun bir şekilde belirlenmiştir. Sosyal alanlar da görünür olanların aksine görünmeyen veya ayrıntıları da anlamak ve ayrıca tümel bir bakış açısı

geliştirmek için de veri oluşturma aracı olan derinlemesine görüşme tekniği (Kümbetoğlu, 2019, s. 72) uygulanırken, katılımcılara yarı yapılandırılmış açık uçlu sorular yönlendirildi. Bu sayede hem katılımcıları sınırlandırmak hem de araştırmanın verilerinin dağılmasını engellemek amaçlanmıştır. Eleştirel ve yorumlayıcı araştırma teknikleriyle karşılıklı konuşma ile feminist yöntem, egemen olan sosyal bilim anlayışına karşı çıkarak araştırma anlamında da zengin bir yaklaşım sunmaktadır (Öztan, 2015, s. 272). Disiplinlerdeki eril inanışları ortaya çıkaran ve ayrıcalıklı statülerde olanların bilgilerine meydan okuyan feminist araştırmalar, epistemolojik ve yöntem bilimsel odaklı olan feminist ampirizm, bakış açısı teorilerini, postmodernizm yaklaşımı ve ulus ötesi bakış açılarının bütünü dayandırılarak, kabul edilmiş bilgileri ortaya çıkartılmak hedeflenmiştir bu nedenle de, hareketle erkelerin sözlerinin ve deneyimlerinin sorunun nedenini anlama hususundaki önemi vurgulamaktadır (Hesse-Biber, 2007, s. 3).

Feminist yöntemin görevi, diğer yöntemlerde olduğu gibi çalışmanın problemini belirleyip bu problemin toplumsal nedenlerini sorgulamaktadır. Bu çalışmada problemlerin nedenleri belirlenmesinde feminist ilkeler benimsenmiştir.

4.3. ARAŞTIRMANIN METODU

Bu çalışmada, yorumlayıcı sosyal bilimler çerçevesinde yarı yapılandırılmış görüşme tekniği tercih edilmiştir. Feminist ilke ve yöntemlere uygun bir örneklem seçilerek saha araştırması yöntemiyle derinlemesine veri toplama gerçekleştirilmiştir. Veriler, önceden hazırlanmış 10 soruluk bir görüşme formu aracılığıyla toplanmıştır. Görüşme formundaki bazı sorular standartlaştırılmış olup, bazıları ise açık uçlu sorulardan oluşmuştur. Örneklem olarak seçilmiş olan 25 erkek eğitimciye sorular yöneltilmiştir. 25 katılımcının vermiş oldukları yanıtlar ses kayıt cihazı vasıtasıyla kaydedildi ve daha sonra ses kayıtları araştırmacı tarafından Word sayfasında yazıya dönüştürüldü. Ayrıca ses kayıtlarından elde edilen veriler bilgisayarda muhafaza edilmiştir. Bu nitel çalışmanın, daha sistemik olması ve daha analitik analiz yapılabilmesi için araştırmacı tarafından veriler Excel dosyasına aktarıldı. Daha sonra katılımcılardan elde edilen veriler ile Excel dosyası üzerinden analitik bir tablo oluşturulmuştur. Bu analitik tabloyu oluşturmak için Excel dosyasının birinci sayfasında katılımcılara ait demografik bilgiler (okul, yaş, medeni hali, mesleki tecrübe, branşı, şehir, kız

çocuğu, kız kardeş, üniversite) manuel kodlama yöntemiyle yazılmıştır. Ayrıca, aynı sayfada katılımcıların 10 soruya verdikleri yanıtlara da yer verilmiştir.

Excel dosyasında 10 kolon daha oluşturulmuştur. Bu oluşturulmuş olan 10 kolona da teorik çerçeveden faydalanarak belirlenmiş olan 10 tane parametreye yazılmıştır. Bu parametrelerin verilen yanıtlarla olup olmamağı analiz edilmiştir. Bunu tespiti içinde katılımcıların yanıtlarında parametre ilişkin yanıt varsa 1 ile yok ise 0 ile gösterilmiştir. 25 katılımcıya 10 adet soru yöneltildiğinden dolayı 250 değişken mevcuttur. 250 değişken olması nedeni ile '0-250' arasında bir değer aralığı belirlenmiştir. Excel dosyasında hazırlanmış olan tabloları arasındaki parametreler arasındaki ilişki ağını görmek için ChatGPT 4o rakamsal ve istatistiksel veriler için faydalanılmıştır. Ayrıca değişken sayısı fazla olduğundan dolayı Excel dosyasında oluşturulmuş analitik çerçevenin verileriyle ChatGPT 4o' den faydalanarak grafikler ve tablolar elde edilmiştir. Bilimsel bir çalışma tekrarlanabilir olmak zorunda olması nedeniyle araştırmacı tarafından, raslantısal olarak seçilmiş olan birkaç parametre manuel olarak tekrarlanabilirliği test edildi ve ChatGPT grafiğinde sayılarla aynı değerler elde edilmiştir. Fakat ChatGPT 4o yeni bir oluşum olduğu ve elde edilen verilerde hatalara neden olabileceğini göz önünde bulundurularak belli aralıklarla rasgele bir parametre seçilerek araştırmacı tarafından hesaplama yapılarak da doğrulukları teyit edilmiştir. Ayrıca Excel dosyasındaki oluşturulmuş olan analizleri ChatGPT 4o ile ilişkilendirilmiştir ve demografik yapıya dair destekleyici veriler elde edilmiştir. Bu çalışmada, grafik ve istatistiksel veriler elde etmek için ANOVA testi de kullanılabilir. ChatGPT 4o kullanılmasının nedeni ise daha hızlı sonuçlar elde edilmesini sağlayarak, zaman ve kaynak tasarrufu sağlamaktadır.

Bu çalışmada nitel veriler kullanılmasının yanı sıra nicel veriler de göz ardı edilmemiştir. Eğer katılımcılara açık uçlu sorular yerine anket uygulanmış olsaydı ve yanıtlar araştırmacı tarafından belirlenen 1 ile 5 arasında bir ölçek kullanılarak değerlendirilmiş olsaydı, elde edilen yanıtların demografik yapı ile olan ilişkisi nasıl bir biçimde ortaya çıkardı? Bundan dolayı son aşamada araştırmacı tarafından yeni bir Excel dosyası oluşturuldu ve oluşturulan bu Excel dosyasına ilk olarak katılımcıların demografik bilgileri (okul, yaş, medeni hali, mesleki tecrübe, branşı, şehir, kız çocuğu, kız kardeş, üniversite) kodlama yöntemiyle yazıldı ve katılımcıların cevapları 1-5 arasında değer verilerek ANOVA testi elde edilerek p-değeri bulunmuştur.

Nitel verilerin öznelliğini azaltmak amacıyla, araştırmacı danışmanı ve ikinci danışmanı ile toplamda beş kez online görüşme yapılarak veriler üzerinde tartışılmıştır. Bu toplantılar sonucunda veriler rafine edilerek analiz edilmiştir.

4.3.1. Parametreler

4.3.1.1. Toplumsal Cinsiyet Hiyerarşisi

Toplumsal cinsiyet hiyerarşisi, toplumsal yapı içerisinde cinsiyete dayalı güç ve statü farklılıklarını tanımlamaktadır. Bu yapı, erkeklerin ve kadınların toplumsal, ekonomik ve politik alanlarda genellikle farklı seviyelerde temsil edilmesi sonucunda ortaya çıkmaktadır. Erkeklerin daha yüksek sosyal pozisyonlarda bulunma eğiliminde olduğu bu hiyerarşi, toplumsal normlar ve kültürel değerler tarafından desteklenir ve güç ilişkilerini belirlemektedir.

4.3.1.2. Rasyonelliğe Karşı Duygusallık

Kadınların rasyonelliğe karşı duygusallık, kadınların karar alma süreçlerinde duygusal faktörlerin rasyonel düşünme ve mantıklı analizlerden daha baskın olduğunu ifade etmektedir. Bu durum, toplumsal cinsiyet stereotiplerinin etkisiyle kadınların daha duygusal ve kişisel tepkilere dayalı kararlar almalarının öngörüldüğü bir eğilimi içermektedir.

4.3.1.3. Ataerki, Otorite ve Güç

Ataerki, toplumsal ve ailevi ilişkilerde erkeklerin baskın olduğu ve erkeklerin otorite ve güç konumlarını sürdüren bir toplumsal düzeni ifade etmektedir. Bu sistem, erkeklerin hem aile içindeki hem de toplumsal alandaki karar alma süreçlerinde üstün konumda bulunmasını ve toplumsal normların erkek egemenliğini pekiştirmesini içermektedir. Ataerki, toplumsal yapının ve güç dinamiklerinin cinsiyete dayalı olarak düzenlenmesini ifade etmektedir.

4.3.1.4. Erkeklerde Bilgi ve Yetkinlik Varsayımı

Erkeklerde bilgi ve yetkinlik varsayımı, erkeklerin bilgi ve yetkinlik açısından daha üstün olduklarına dair bir inancı ifade etmektedir. Bu varsayım, genellikle erkeklerin belirli alanlarda daha yetkin ve bilgi sahibi oldukları düşüncesini içermektedir. Bilgi ve yetkinlik varsayımı, karar alma süreçlerinde ve sosyal etkileşimlerde önemli bir rol oynamaktadır.

4.3.1.5. Kadınların Uzmanlığının ve Yetkinliğinin Göz Ardı Edilmesi

Kadının uzmanlığını ve yetkinliğinin göz ardı edilmesi, kadınların bilgi ve deneyimlerinin sosyal ve profesyonel bağlamlarda yeterince dikkate alınmaması durumunu ifade etmektedir. Bu durum, kadınların uzmanlık alanındaki görüş ve katkılarının küçümsenmesi veya göz ardı edilmesi şeklinde kendini gösterebilmektedir. Kadının yetkinliğinin göz ardı edilmesi, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin bir göstergesi olarak görülmektedir.

4.3.1.6. Kadınların Bilgisine Şüpheyile Yaklaşma

Toplumsal cinsiyet temelli bir önyargı ve ayrımcılığı ifade etmektedir. Bu parametre, kadınların bilgi ve yeteneklerine yönelik sistematik bir kuşku ve değersizlik biçimini tanımlamaktadır. Akademik açıdan bu kavram, toplumsal cinsiyet rolleri ve kadınların toplum içindeki konumlarına dair köktenci bir eleştiriyi içermektedir. Kadınların entelektüel katkılarına ve bilgi üretimlerine karşı gösterilen bu şüphe, tarihsel ve kültürel bağlamlarda kadınların yeteneklerinin sorgulanması, küçümsenmesi veya dışlanmasını yansıtmaktadır.

4.3.1.7. Erkeklerde Aşırı Güven ve Kendini Beğenme

Erkeklerin aşırı güven ve kendini beğenme, erkeklerin kendi yetenekleri ve özellikleri hakkında gerçekçi olmayan bir yüksek değerlendirme yapmalarını ifade etmektedir. Bu durum, erkeklerin kendilerini başkalarından üstün görmeleri ve kişisel niteliklerini abartmalarıyla karakterize edilmektedir.

4.3.1.8. Erkeklerin İtaat ve Onay Beklentisi

Erkeklerin itaat ve onay beklentisi, kadınların toplumsal normlar ve otorite figürlerine uyum sağlamasını ve itaat etmesini ifade etmektedir. Bu durum, erkeklerin sosyal kabul görmek ve toplumsal normlarla uyum sağlamak için belirli davranışları sergileme eğiliminde olmalarını içermektedir. İtaat ve onay beklentisi, toplumsal cinsiyet rollerinin ve erkeklik normlarının etkisi altında şekillenmektedir.

4.3.1.9. Kadını İkincil Nitelendirme ve Değersizleştirme

Kadını ikincil nitelendirme ve değersizleştirme, kadınların toplumsal ve kültürel bağlamda daha düşük bir statüye yerleştirilmesi ve bu kadınların niteliklerinin veya katkılarının küçümsenmesini ifade etmektedir. Bu durum, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin bir

yansıması olarak, kadınların sosyal ve profesyonel yaşamda yeterince değ r görmemesi anlamına gelmektedir.

4.3.1.10. Kadınların İletişim Becerilerine Karşı Güvensizlik

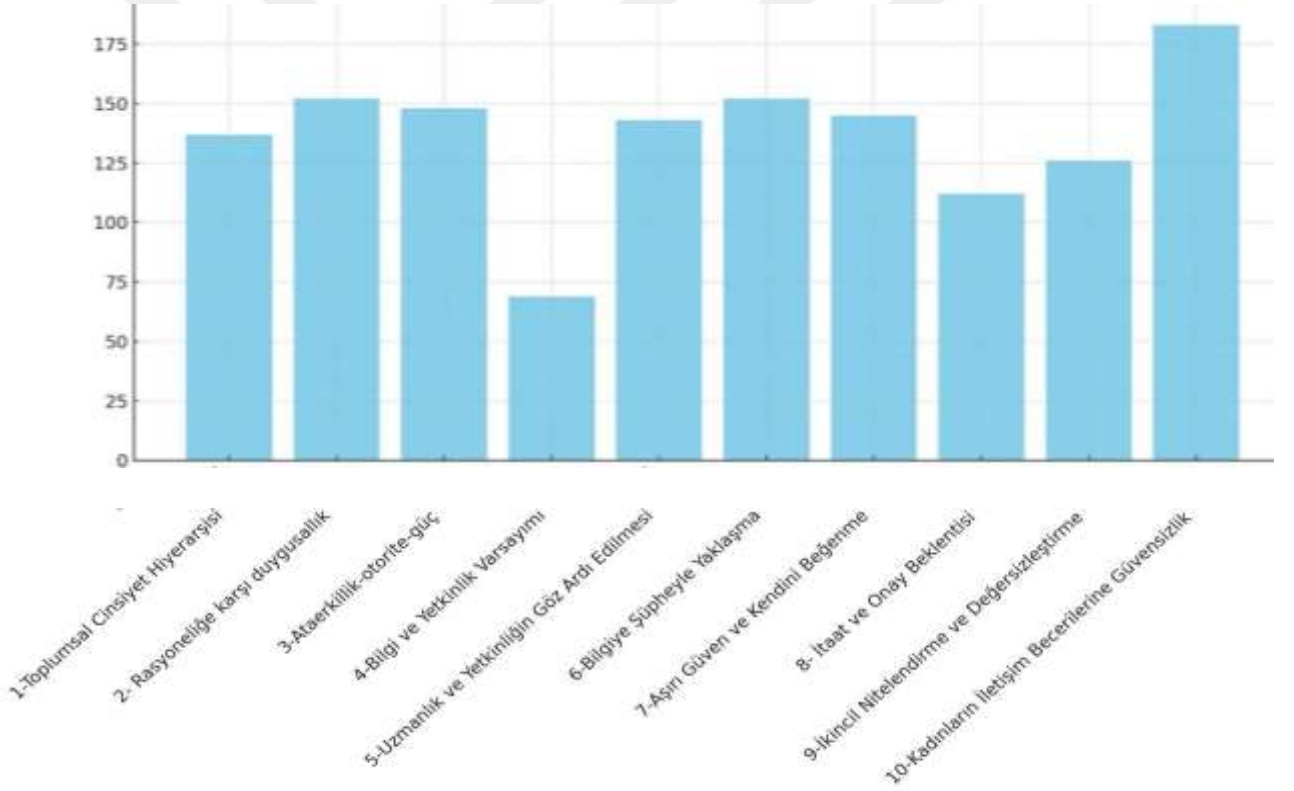
Kadınların iletişim becerilerine güvensizlik, kadınların iletişim yeteneklerine veya becerilerine dair yeterince güven duymadıkları bir durumu ifade etmektedir. Bu güvensizlik, toplumsal cinsiyet rolleri ve stereotipleri tarafından şekillendirilmektedir. Kadınların profesyonel veya sosyal alanlarda etkili iletişim kurma yeteneklerini engellemektedir.

Bu parametreler teorik çerçevelerden faydalanılarak elde edilmiştir. Genel olarak bu parametreler toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin, g  ç dinamiklerinin ve toplumsal normların bireylerin profesyonel ve sosyal yaşamlarında nasıl tezahür ettiğini göstermektedir.

4.4. ANALİZLER VE BULGULAR

Teorik çerçeveden faydalanarak belirlenmiş olan 10 parametre, mülakat yöntemiyle sorulmuş olan 10 soruya, 25 farklı katılımcıdan elde edilen veriler ışığında araştırılmıştır. Bu parametrelerin verilen yanıtlarda olup olmadığını analiz etmek amacıyla katılımcıların yanıtlarında parametreye ilişkin yanıt varsa 1 ile yok ise 0 ile gösterilmiştir. 25 katılımcıya 10 adet soru yöneltildiği için 250 değişken olması nedeniyle '0-250' arasında bir değer aralığı belirlenmiştir. Excel dosyasında manuel bir şekilde hazırlanmış olan analizler için ChatGPT 4o'dan faydalanılarak en fazla öne çıkan parametreler bir grafik "bar chart" elde edilmiştir.

Şekil 4. 1 Araştırmada Kullanılan Mülakat Sorularının Parametre Skorları

Elde edilen veriler doğrultusunda, en fazla öne çıkan (yığılma) parametreler bir grafik "bar chart" aracılığıyla görselleştirilmiştir. Bu grafik, her bir parametrenin tekrar sıklığını veya önem derecesini açıkça göstermektedir. Bilimsel bir çalışma tekrarlanabilir olmak zorunda olması vurgulanmaktadır. Bu nedenle araştırmacı tarafından, rastlantısal olarak seçilmiş olan birkaç parametre manuel olarak tekrarlanabilirliği test edilmiştir ve ChatGPT'den elde edilmiş olan grafikteki sayılarla aynı değerler elde edilmiştir.

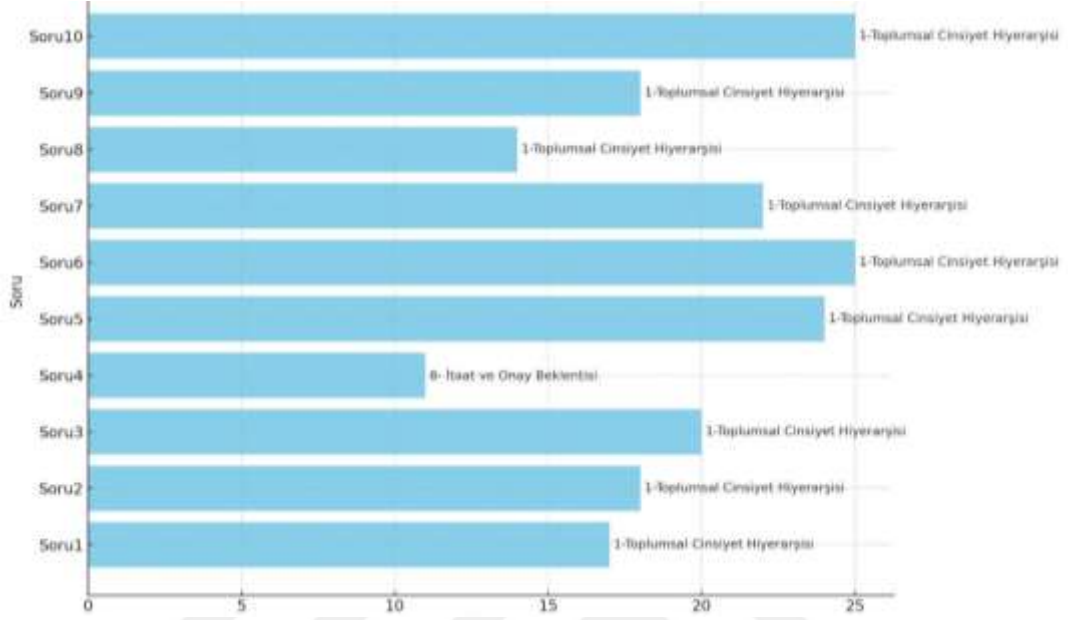
Tablo 4. 1 Araştırmada Kullanılan Mülakat Sorularının Parametre Kullanım Oranı

PARAMETRE	KULLANIM ORANI
1-TOPLUMSAL CİNSİYET HİYERARŞİSİ	137
2- RASYONELLİĞE KARŞI DUYGUSALLIK	152
3-ATAERKİLLİK-OTORİTE-GÜÇ	148
4-BİLGİ VE YETKİNLİK VARSAYIMI	69
5-UZMANLIK VE YETKİNLİĞİN GÖZ ARDI EDİLMESİ	143
6-BİLGİYE ŞÜPHEYLE YAKLAŞMA	152
7-AŞIRI GÜVEN VE KENDİNİ BEĞENME	145
8- İTAAT VE ONAY BEKLENTİSİ	112
9-İKİNCİL NİTELENDİRME VE DEĞERSİZLEŞTİRME	126
10-KADINLARIN İLETİŞİM BECERİLERİNE GÜVENSİZLİK	183

Sütun grafiğinde yer alan veriler incelendiğinde, mansplaining fenomeninin gerçek hayatta belirgin bir karşılığı olduğu görülmektedir. Grafikte öne çıkan parametreler, bu fenomenin toplumsal cinsiyetle doğrudan ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır. Grafikteki veriler, bu davranış biçiminin toplumsal cinsiyet normları ve güç dinamikleriyle sıkı bir bağlantısı olduğunu göstermektedir. Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin, mansplaining gibi cinsiyet temelli davranışları nasıl teşvik edebileceğine dair bulgular, bu grafikteki parametrelerin sıklığı ve öne çıkma dereceleriyle desteklenmektedir.

Bu bulgular, toplumsal cinsiyet rollerinin ve stereotiplerinin, mansplaining gibi davranışların ortaya çıkmasına nasıl zemin hazırladığını anlamak açısından önemli veriler sunmaktadır. Ayrıca, bu tür davranışların yaygınlığı, toplumsal cinsiyet eşitsizliğini ve erkek egemen kültürün etkilerini gözler önüne sermektedir.

Şekil 4. 2 Her Soru İçin En Çok Kullanılan Parametre

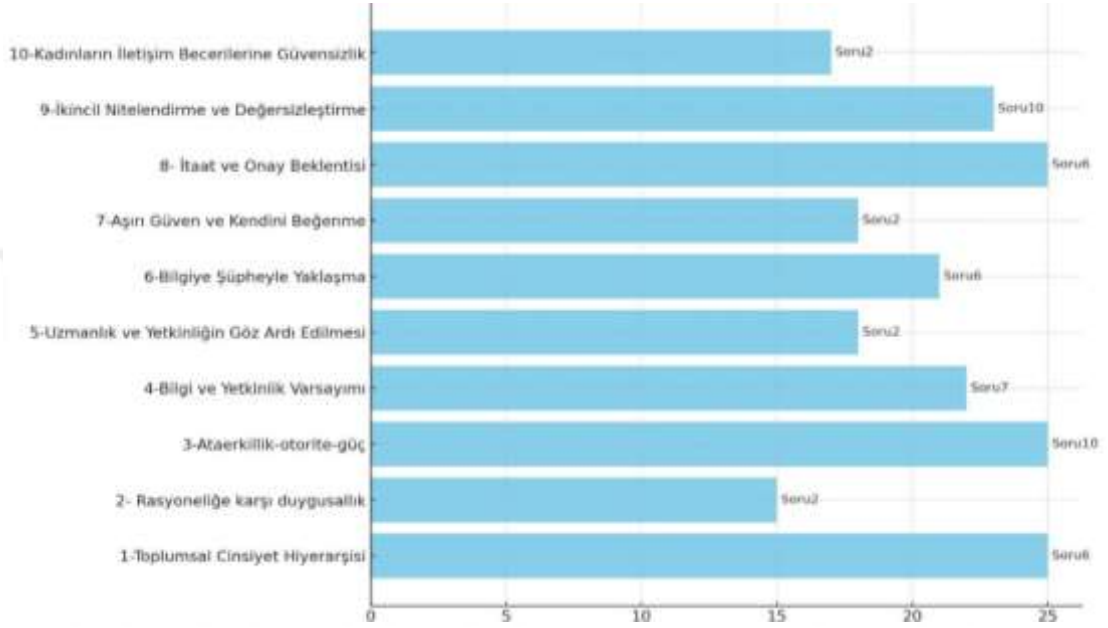

Bu grafikte, her bir sorunun belirli parametrelerle olan ilişkisi açık bir şekilde gösterilmektedir. Grafiğe göre, her sorunun hangi parametreyle daha fazla ilişkili olduğu net bir biçimde ortaya koymaktadır. Bu parametrelerin verilen yanıtlarla olup olmamağı analiz edilmiştir. Bunu tespiti içinde katılımcıların yanıtlarında parametre ilişkin yanıt var ise 1 ile yok ise 0 ile gösterilmiştir. Bu analizler sonucunda, toplamda 25 kere toplumsal cinsiyet kavramı kullanılmıştır. Bunun sonucunda 25 katılımcının hepsinin de 10. da toplumsal cinsiyet kavramını kullandığı sonucuna varılmaktadır. Bu veri doğrultusunda en belirgin bulgu toplumsal cinsiyet hiyerarşisinin parametresi olduğu görülmektedir.

Bu durum, toplumsal cinsiyetin bireylerin sosyal etkileşimlerini ve çevrelerini anlamlandırma süreçlerini önemli ölçüde etkileyen bir olgu olduğunu göstermektedir. Mansplaining gibi davranışların belirli parametrelerle güçlü bir ilişki göstermesi, toplumsal cinsiyet rollerinin ve cinsiyet temelli güç dinamiklerinin bireylerin davranışlarını ve algılarını şekillendirdiğini işaret etmektedir. Bu veriler, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin ve hiyerarşik yapının, sosyal etkileşimler üzerindeki etkilerini anlamak açısından kritik bir öneme sahiptir. Dolayısıyla, toplumsal cinsiyet hiyerarşisi, insanların toplumsal yapı ve ilişkiler hakkında

nasıl düşündüklerini ve davranışlarını nasıl yönlendirdiklerini anlamada merkezi bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır.

Şekil 4. 3 Her Parametre İçin Öne Çıkan Soru

25 katılımcının 10. soruya verdiği farklı cevaplar nedeniyle 250 değişken elde edilmiştir. Değişken sayısı fazla olduğundan dolayı da Excel dosyasında oluşturulmuş analitik çerçevenin verileriyle ChatGPT 4o' dan faydalanarak grafik elde edilmiştir. Bu şekilde yer alan veriler, 250 değişken arasında her bir sorunun öne çıkan parametreler ile olan ilişkisini açıkça ortaya koymaktadır. Özellikle 2., 6., 7. ve 10. sorulara verilen yanıtlar, belirli parametrelerle güçlü bir ilişki göstermektedir:

2. Soru: "Kriz anında kadın eğitimciyi mi yoksa erkek eğitimciyi mi daha başarılı buluyorsunuz?" Bu soruya verilen yanıtlar genellikle erkek eğitimcilerin daha başarılı olduğu yönündedir. Yanıtların arkasındaki gerekçe, kadınların iletişim becerilerine yönelik duyulan güvensizlik ile erkeklerin 'aşırı güven ve kendini beğenme' ve 'rasyonelliğe karşı duygusallık' parametreleriyle ilişkili olarak ortaya çıkmaktadır. Bu bulgu, toplumsal cinsiyet normlarının, kriz durumlarındaki başarı algısını nasıl şekillendirdiğini ve erkeklerin genellikle daha üstün

olarak değerlendirildiğini göstermektedir. Kadınların iletişim becerilerine dair güvensizlik ve erkeklerin bu becerilerde daha başarılı olduğuna dair yaygın bir görüş, toplumsal cinsiyet normlarından kaynaklanan önyargıları yansıtmaktadır. Bu tür görüşler, erkeklerin genellikle daha rasyonel, güvenli ve kendine yeten bireyler olarak değerlendirildiği, kadınların ise duygusallıkla ilişkilendirildiği cinsiyetçi bir yapıdan beslenmektedir. Toplumsal cinsiyet normları, erkeklerin rasyonellik ve güvenilirlik gibi özelliklerle ilişkilendirilmesini teşvik ederken, kadınların duygusal tepkilerle ilişkilendirilmesi bu normlara uygun düşmektedir. Bu durum, kadınların profesyonel yetkinliklerinin sorgulanmasına ve erkeklerin üstünlüklerine dair önyargılara neden olabilmektedir.

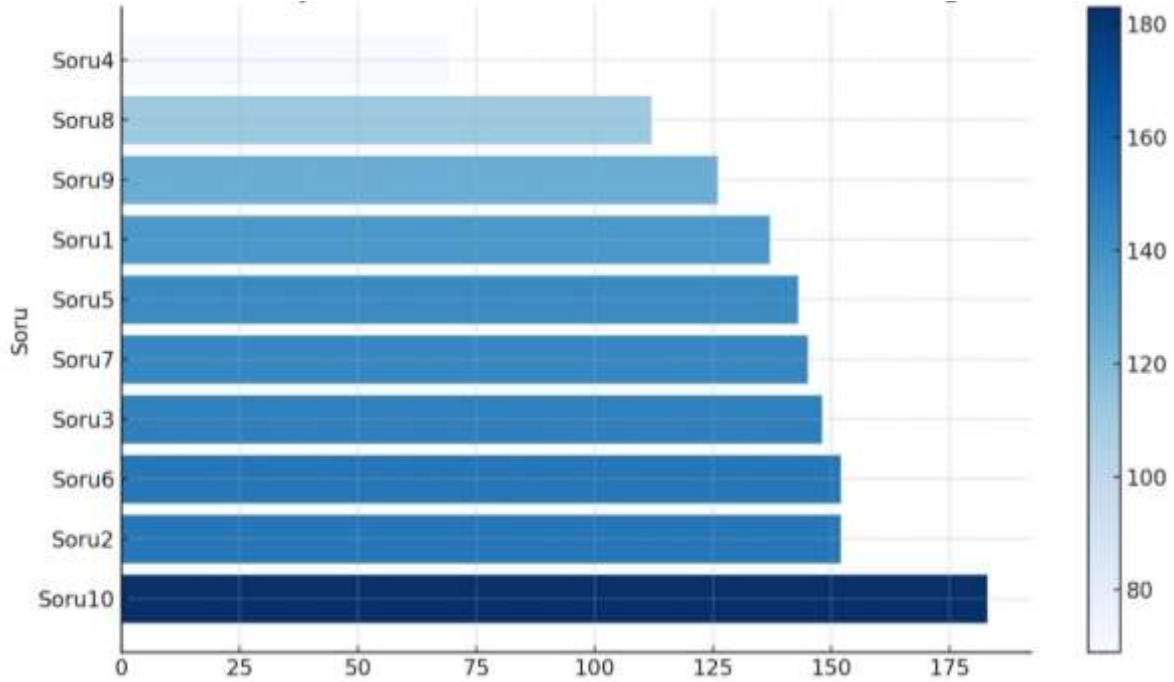
6. Soru: "Kılık kıyafet konusunda kadın eğitimcilerin erkek eğitimcilere göre daha katı kurallara sahip olması gerektiğini düşünüyor musunuz?" Bu soruya verilen yanıtlar, toplumsal cinsiyet hiyerarşisi, itaat ve onay ile kadının bilgi ve yetkinliğine yönelik şüpheleri yansıtmaktadır. Kadın eğitimcilerin erkek eğitimcilere göre daha katı kılık kıyafet kurallarına tabi tutulması gerektiği düşüncesi, toplumsal cinsiyet hiyerarşisi ile doğrudan ilişkilidir. Bu yaklaşım, kadınların profesyonel ortamlarda daha fazla itaat ve onay beklenmesi gerekliliği ile bağdaşmaktadır. Kadınların görünüşleri üzerindeki toplumsal baskılar, onların profesyonel rollerinde nasıl bir davranış sergilemeleri gerektiğine dair toplumsal normları pekiştirmektedir. Bu durum, kadınların bilgi ve yetkinliklerine yönelik şüpheyi yansıtır ve erkeklerin daha fazla özerklik ve kişisel ifade özgürlüğü bulmasına neden olmaktadır.

7. Soru: "Çalıştığınız eğitim kurumunda çay, kahve ve temizlik gibi konularda erkek hizmetli mi yoksa kadın hizmetli mi istihdam edilmesini istersiniz?" Bu soruya verilen yanıtların büyük bir çoğunluğun, bu tür işlerin kadınlarla ilişkilendirildiğini ve bu nedenle kadın çalışanların tercih edildiğini göstermektedir. Bu bulgu, bilgi ve yetkinlik parametreleriyle ilişkilidir ve kadınların belirli görevlerle ilişkilendirildiği yönündeki toplumsal cinsiyet stereotiplerini yansıtmaktadır. Çay, kahve ve temizlik gibi hizmet işlerinin kadın çalışanlarla ilişkilendirilmesi, toplumsal cinsiyet rollerinin iş dünyasındaki yansımalarından birisi olmaktadır. Bu tür görevlerin kadınlara atfedilmesi, cinsiyetçilik ve bilgi ile yetkinlik algılarıyla ilgili olmaktadır. Kadınların bu tür görevlerle ilişkilendirilmesi, onları düşük beceri gerektiren işlerle sınırlandırarak toplumsal cinsiyet hiyerarşisini pekiştirmektedir. Çalışanların bu görevlerle ilgili tercihleri, toplumsal cinsiyet rollerinin iş

gücü üzerindeki etkisini ve kadınların belirli rollerle sınırlanmasını nasıl sürdürdüğünü ortaya koymaktadır.

10. Soru: "Çalıştığınız kurum ile sokak denklemini nasıl değerlendirirsiniz?" Bu soruya verilen yanıtların çoğunluğu, kadının ikincil bir konumda değerlendirilmesi ve ataerkil yapı, otorite ve güç parametreleri ile ilişkilidir. Bu sonuç, kurum içindeki ve toplumsal bağlamdaki güç dinamiklerinin kadınların sosyal statüsü üzerindeki etkisini ve ataerkil normların nasıl işlediğini göstermektedir. Kurum ile sokak arasındaki denklemi değerlendirme, ataerkil yapılar ve güç dinamikleriyle ilişkilidir. Kadınların kurum içindeki rolü genellikle ikincil olarak değerlendirilmekte ve ataerkil normlar bu değerlendirmeyi desteklemektedir. Bu durum, toplumsal cinsiyet eşitsizliğini ve erkek egemen güç yapılarını sürdürmektedir. Kurum içindeki yerleşik güç dinamikleri, kadınların toplumsal statülerini ve profesyonel yetkinliklerini nasıl algıladıklarıyla ilgili önemli ipuçları sunmaktadır. Bu bağlamda, kadının kurum içindeki rolü ile sokaktaki toplumsal rolü arasındaki ayrım, ataerkil ve güç odaklı yapıların kadınları nasıl konumlandığını yansıtmaktadır.

Şekil 4. 4 Soruların Parametre Kullanım Sıklığı

Araştırmacı, tarafından daha sistemik ve daha analitik analiz yapabilmek için veriler Excel dosyasına aktarıldıktan sonra Excel dosyasında 10 kolon daha oluşturulmuştur. Bu oluşturulmuş olan 10 kolona da teorik çerçeveden faydalanarak belirlenmiş olan 10 tane parametreye yazılmıştır. Bu parametrelerin verilen yanıtlarla olup olmamağı analiz edilmiştir. 25 katılımcıya 10 adet soru yöneltildiği için 250 değişken olması nedeniyle ‘0-250’ arasında bir değer aralığı belirlenmiştir. 10 parametrenin 10 soruya verilen yanıtlarla ilişkilendirildiği zaman kullanım tekrar sıklığına bakıldığında en çok onuncu soruya verilen yanıtlarda olduğu görülmektedir. Toplam parametre kullanımında parametrelere dönük en fazla tepki 10. soruda alındığı görülmektedir.

Soru 1: Eğitim kurumunuzda eğitimle alakalı konularda uzman görüşüne ihtiyaç duyduğunuz zaman kadın eğitimci mi yoksa erkek eğitimci mi tercih edersiniz?

Tablo 4. 2 Birinci Sorunun Kullanım Oranı

PARAMETRE	KULLANIM ORANI
1-TOPLUMSAL CİNSİYET HİYERARŞİSİ	17.0
3-ATAERKİLLİK-OTORİTE-GÜÇ	17.0
8-İTAAT VE ONAY BEKLENTİSİ	16.0
4-BİLGİ VE YETKİNLİK VARSAYIMI	15.0
6-BİLGİYE ŞÜPHEYLE YAKLAŞMA	15.0
7-AŞIRI GÜVEN VE KENDİNİ BEĞENME	15.0
5-UZMANLIK VE YETKİNLİĞİN GÖZ ARDI EDİLMESİ	13.0
2- RASYONELLİĞE KARŞI DUYGUSALLIK	12.0
9-İKİNCİL NİTELENDİRME VE DEĞERSİZLEŞTİRME	11.0
10-KADINLARIN İLETİŞİM BECERİLERİNE GÜVENSİZLİK	6.0

1. Toplumsal Cinsiyet Hiyerarşisi

Bu yanıtlar erkekleri profesyonellik, bilgi ve liderlik açısından üstün olarak değerlendirmektedir. Kadınların ise bu alanlarda yetersiz olduğu belirtilmektedir. E2, E4 ve E7 gibi yanıtlar, erkeklerin daha rasyonel, mantıklı ve profesyonel olduğunu öne sürerken, kadınları duygusal ve detaycı olarak nitelendirir. E14 ve E24, erkeklerin liderlik ve güç açısından daha uygun olduğunu vurgulamaktadır. Bu yanıtlar, toplumsal cinsiyet hiyerarşisini ve erkeklerin güç ve otorite rolünü pekiştiren bir bakış açısına sahip olmaktadır.

2. Rasyonelliğe Karşı Duygusallık

Rasyonellik ve mantıklı olmak erkeklere atfedilirken, duygusallık ve karmaşıklık kadınlara atfedilmektedir. E2 ve E4, erkeklerin daha rasyonel ve pratik olduklarını, kadınların ise duygusal ve detaycı olduğunu savunmaktadırlar. E7, erkeklerin analitik düşünme yeteneğini vurgularken, E13 ve E21 kadınların detaycılığını eleştirmektedirler. Bu yanıtlar, erkeklerin bilgi ve uzmanlık konusundaki üstünlüğünü duygusallığa karşı rasyonellikle ilişkilendirilmektedir.

3. Ataerkillik-Otorite-Güç

E14, liderlik ve proaktif düşünmenin erkeklere has özellikler olduğunu öne sürerken, E24 erkeklerin sayıca fazla olduğu ortamlarda kadınların yer almaması gerektiğini ifade etmektedir. E25 ise erkeklerin psikolojik ve fiziksel dayanıklılık açısından üstün olduğunu belirtmektedir. Bu yanıtlar, erkeklerin güç ve otorite sahibi olduğu, kadınların ise bu rollerde yetersiz olduğu görüşünü pekiştirmektedir.

4. Bilgi ve Yetkinlik Varsayımı

Erkeklerin daha fazla bilgi ve yetkinliğe sahip olduğu varsayımı bu yanıtlarda belirgin olmaktadır. E9, erkeklerin tecrübe ve akademik hakimiyetinin kadınlardan üstün olduğunu belirtmektedir. E11 ve E23, erkeklerin teknolojik bilgi ve akademik dil konusundaki üstünlüğünü vurgulamaktadır. E18, erkeklerin pratik tecrübeye ve sorun çözme yeteneğine sahip olduğunu ifade etmektedir. Bu yanıtlar, erkeklerin bilgi ve yetkinlik açısından üstün olduğunu öne sürmektedir.

5. Uzmanlık ve Yetkinliğin Göz Ardı Edilmesi

Kadınların uzmanlık ve yetkinliklerinin göz ardı edilmesi, bu yanıtlarda belirgindir. E18, kadınların derinlemesine bilgiye sahip olmadığını belirtmektedir. E21, kadınların aşırı detaycılığını eleştirir ve bu durumun sürdürülebilirliği olumsuz etkilediğini savunmaktadır. E24, kadınların duygusal yapısını profesyonellikten uzak olarak değerlendirir. Bu yanıtlar, kadınların bilgi ve uzmanlıklarının değersizleştirilmesini yansıtmaktadır.

6. Bilgiye Şüpheyile Yaklaşma

Kadınların bilgi ve uzmanlıklarına yönelik şüphe, bu yanıtlarda belirgin olarak görülmektedir. E2 ve E7, kadınların bilgilerini kendi duygusal ve kişisel bakış açılarıyla sunduklarını, bu nedenle güvenilir olmadığını belirtmektedir. E17 ise kadınların rasyonel düşünce eksikliği nedeniyle sundukları bilgilerin yanlı olduğunu ifade eder. Bu yanıtlar, kadınların bilgi sunumuna dair güvensizlik duygusunu yansıtmaktadır.

7. Aşırı Güven ve Kendini Beğenme

E22 ve E25, erkeklerin pratik zekaya ve kendine güvene sahip olduğunu belirtirken, kadınların bu özelliklerden yoksun olduğunu ifade etmektedirler. E25, erkeklerin psikolojik ve fiziksel dayanıklılığı öne çıkararak kendine güven ve üstünlük algısını pekiştirmektedir. Bu yanıtlar, erkeklerin aşırı güven ve kendini beğenme özelliklerinin bir avantaj olarak görüldüğünü yansıtmaktadır.

8. İtaat ve Onay Beklentisi

E24, kadınların duygusal yapılarından dolayı daha fazla itaat ve onay beklediğini öne sürmektedir. Bu, kadınların profesyonel ortamlarda yeterince güçlü ve bağımsız olmadıkları algısını yaratmaktadır.

9. İkincil Nitelendirme ve Değersizleştirme

Kadınların bilgi ve uzmanlıklarının ikincil ve değersiz olarak nitelendirilmesi bu yanıtlarda belirgin olmaktadır. E21, kadınların aşırı detaycılığını eleştirir ve bu durumun iş verimliliğini etkilediğini belirtmektedir. E24, kadınların duygusal yapısını profesyonellikten

uzak olarak değerlendirir. Bu yanıtlar, kadınların profesyonel becerilerinin göz ardı edilmesini ve değersizleştirilmesini yansıtmaktadır.

10. Kadınların İletişim Becerilerine Güvensizlik

Kadınların iletişim becerilerine yönelik güvensizlik bu yanıtlarda belirgindir. E2 ve E17, kadınların bilgi sunumunda duygusal etkilerle bilgi vereceklerini ve bu nedenle güvenilmez olduklarını belirtmektedirler. E11 ise erkeklerin iletişimde daha başarılı olduğunu ve kadınlardan daha etkili bir şekilde bilgi alabildiğini ifade etmektedir. Bu yanıtlar, kadınların iletişim becerilerine duyulan güvensizliği yansıtmaktadır.

Analizde belirlenen ' E2, E4, E7, E14, E9, E24, 21, E25, E11, E23, E18, E17, E22 ', kırsal bölgede yaşamış ve taşra üniversitesinden mezun olmuş katılımcılardır. Bu demografik özelliklerin, toplumsal cinsiyet normlarına ve stereotiplere yönelik bu tutumları şekillendirdiği anlaşılmaktadır. Kırsal bölgelerdeki ve taşra üniversitelerindeki eğitim ortamları, genellikle daha geleneksel toplumsal normları ve değerleri içermektedir. Bu bağlamda, erkeklerin profesyonellik, bilgi ve liderlik açısından üstün olduklarına dair görüşlerin, bu toplumsal normlarla pekiştirilmiş olması muhtemel olmaktadır. Ayrıca, kırsal ve taşra üniversitelerinde eğitimi tamamlamış bireylerin, toplumsal cinsiyet eşitsizliğini ve stereotipleri destekleyen bir bakış açısına sahip olmaları, bu toplumsal yapıların etkilerini daha belirgin hale getirmektedir.

Soru 2: Eğitim kurumunda karşılaşılan herhangi bir krizde, krizi çözme hususunda kadın eğitimcileri mi yoksa erkek eğitimcileri mi daha başarılı buluyorsunuz?

Tablo 4. 3 İkinci Sorunun Kullanım Oranı

PARAMETRE	KULLANIM ORANI
1-TOPLUMSAL CİNSİYET HİYERARŞİSİ	18.0
5-UZMANLIK VE YETKİNLİĞİN GÖZ ARDI EDİLMESİ	18.0
7-AŞIRI GÜVEN VE KENDİNİ BEĞENME	18.0
8-İTAAT VE ONAY BEKLENTİSİ	18.0

10-KADINLARIN İLETİŞİM BECERİLERİNE GÜVENSİZLİK	17.0
2- RASYONELLİĞE KARŞI DUYGUSALLIK	15.0
9-İKİNCİL NİTELENDİRME VE DEĞERSİZLEŞTİRME	14.0
4-BİLGİ VE YETKİNLİK VARSAYIMI	12.0
6-BİLGİYE ŞÜPHEYLE YAKLAŞMA	12.0
3-ATAERKİLLİK-OTORİTE-GÜÇ	10.0

1. Toplumsal Cinsiyet Hiyerarşisi

E7, erkekleri daha baskın ve otoriter olarak nitelendirirken, E14, toplumsal yapının erkeklerin krize müdahale noktasında daha başarılı olmalarını sağladığını öne sürülmektedir. E15, erkeklerin olayları daha hızlı ve etkili çözme yeteneğine sahip olduğunu belirtirken, E23, erkeklerin hem fiziksel hem de psikolojik olarak daha güçlü olduğunu savunmaktadır.. Bu yanıtlar, erkeklerin toplumsal olarak üstün ve liderlik rolünde olduğunu pekiştirmektedir.

2. Rasyonelliğe Karşı Duygusallık

E2 ve E4, erkeklerin daha soğukkanlı ve rasyonel olduğunu, kadınların ise duygusal ve panik yapma eğiliminde olduğunu ifade etmektedir. E5, kadınların fiziksel güçlerinin yetersiz olduğunu vurgularken, E8 ve E11, kadınların duygusal tepkilerinin, kriz anında karar verme süreçlerini olumsuz etkilediğini öne sürmektedir. Bu yanıtlar, erkeklerin daha mantıklı ve etkili çözüm üretebildiğini, kadınların ise duygusal tepkileri nedeniyle başarısız olduğunu belirtilmektedir.

3. Ataerkillik-Otorite-Güç

E7, erkeklerin krize müdahale yeteneklerinin toplumsal olarak belirlenen güç dinamikleriyle ilişkili olduğunu ifade ederken, E14, erkeklerin toplum yapısından kaynaklı olarak daha güçlü ve otoriter olduklarını öne sürmektedir. E17 ve E21 ise erkeklerin fiziksel gücü ve otoriterliği sayesinde daha etkili müdahalelerde bulunduklarını belirtilmektedir. Bu yanıtlar, erkeklerin toplumsal güç ve otorite figürleri olarak algılandığını vurgulanmaktadır.

4. Bilgi ve Yetkinlik Varsayımı

E7, erkeklerin deneyim ve otorite figürü olarak daha yetkin olduğunu belirtilmektedir. E10, erkeklerin psikolojik sağlamlık ve kriz yönetimi noktasında daha başarılı olduğunu savunulmaktadır. E23 ise erkeklerin fiziksel ve psikolojik güçlerinin, kriz anında daha etkili bir müdahale sağladığını ifade edilmektedir. Bu yanıtlar, erkeklerin bilgi ve yetkinlik açısından üstün olduğu varsayımı desteklenmektedir.

5. Uzmanlık ve Yetkinliğin Göz Ardı Edilmesi

E15, kadınların duygusal tepkilerinin olayları daha karmaşık hale getirdiğini belirtirken, E21, kadınların fiziksel güç eksikliklerinin kriz durumlarında yetersiz kaldıklarını ifade edilmektedir. Bu yanıtlar, kadınların uzmanlık ve yetkinliklerinin genellikle göz ardı edildiğini ve değersizleştirildiğini yansıtmaktadır.

6. Bilgiye Şüpheyile Yaklaşma

E11, kadınların duygusal olmasının kriz durumlarında bilgi ve müdahale süreçlerini olumsuz etkilediğini savunulmaktadır. E15 ise kadınların panik ve duygusal tepkilerinin sorunun daha da büyümesine neden olduğunu öne sürülmektedir. Bu yanıtlar, kadınların bilgi ve yetkinliklerine yönelik şüpheyi yansıtmaktadır.

7. Aşırı Güven ve Kendini Beğenme

E19, erkeklerin cesur ve kendine güvenen bir yapıya sahip olduğunu, kadınların ise çekingen ve özgüven eksikliği yaşadığını ifade etmektedir. E25 ise erkeklerin yapıcı ve etkili çözümler sunduğunu belirtirken, kadınların duygusal ve içsel çatışmalar nedeniyle başarılı olamadığını savunmaktadır. Bu yanıtlar, erkeklerin kendine güven ve aşırı beğenme özelliklerinin profesyonel başarıyı desteklediğini öne sürmektedir.

8. İtaat ve Onay Beklentisi

Kadınların E19'da geri planda kalmayı tercih ettikleri ve bu nedenle etkin olamadıkları vurgulanmaktadır. Bu yanıt, kadınların profesyonel ortamda daha az etkili olduğu ve onay beklentisi içinde olduğu görüşünü desteklenmektedir.

9. İkincil Nitelendirme ve Değersizleştirme

E15, kadınların olayları karmaşıktırdığı ve çözüm üretme sürecini uzattığını belirtirken, E21, kadınların fiziksel güç eksikliklerinin kriz durumlarında etkili müdahaleyi zorlaştırdığı ifade etmektedir. Bu yanıtlar, kadınların profesyonel yeterliliklerinin değersizleştirildiğini göstermektedir.

10. Kadınların İletişim Becerilerine Güvensizlik

E2 ve E8, kadınların duygusal ve panik yapma eğilimlerinin bilgi sunumunu olumsuz etkilediğini savunmaktadır. E13, kadınların duygularını kontrol edemediği ve bu nedenle kriz anında başarısız olduğunu belirtmektedir. Bu yanıtlar, kadınların iletişim becerilerine yönelik güvensizliği yansıtmaktadır.

Analiz edilen yanıtlar, katılımcıların aynı okullarda görev almalarının yanıtların belirli benzerlikler göstermesine katkıda bulunduğunu ortaya koymaktadır. Aynı eğitim kurumlarında görev yapan bireylerin, benzer eğitim ve profesyonel deneyimlere sahip olmaları, toplumsal cinsiyet ile ilgili ortak bakış açıları geliştirmelerine yol açabilmektedir. Bu durum, toplumsal cinsiyet normları ve stereotiplerinin bu eğitim ortamlarında nasıl içselleştirildiğini ve nasıl tekrar üretildiğini göstermektedir. Eğitim kurumlarının ve meslek ortamlarının toplumsal cinsiyet eşitsizliğini pekiştiren normlar ve değerler taşıması, katılımcıların yanıtlarını bu normlarla uyumlu hale getirmektedir.

Soru 3: Çalıştığınız eğitim kurumunun kadın bir yönetici mi yoksa erkek bir yönetici tarafından yönetilmesini istersiniz?

Tablo 4. 4 Üçüncü Sorunun Kullanım Oranı

PARAMETRE	KULLANIM ORANI
1-TOPLUMSAL CİNSİYET HİYERARŞİSİ	20.0
3-ATAERKİLLİK-OTORİTE-GÜÇ	19.0
4-BİLGİ VE YETKİNLİK VARSAYIMI	17.0

7-AŞIRI GÜVEN VE KENDİNİ BEĞENME	17.0
8- İTAAT VE ONAY BEKLENTİSİ	17.0
9-İKİNCİL NİTELENDİRME VE DEĞERSİZLEŞTİRME	15.0
5-UZMANLIK VE YETKİNLİĞİN GÖZ ARDI EDİLMESİ	12.0
6-BİLGİYE ŞÜPHEYLE YAKLAŞMA	11.0
10-KADINLARIN İLETİŞİM BECERİLERİNE GÜVENSİZLİK	11.0
2- RASYONELLİĞE KARŞI DUYGUSALLIK	9.0

1. Toplumsal Cinsiyet Hiyerarşisi

Yanıtların büyük çoğunluğu erkeklerin toplumsal olarak üstün ve yönetici pozisyonlarına daha uygun görüldüğünü vurgulanmaktadır. E7, erkeklerin toplumsal olarak daha baskın ve otoriter olduğunu belirtirken, E12, toplumsal normların erkekleri yönetici olarak daha kabul edilebilir kıldığını ifade etmektedir. E14, coğrafyanın erkeklerin otorite sahibi olmasını sağladığını öne sürmektedir. E21 ve E23, erkeklerin doğası gereği daha uygun ve etkili yöneticiler olduğunu belirtmektedir. Bu yanıtlar, toplumsal cinsiyet hiyerarşisinin erkekleri yönetim ve otorite pozisyonlarına uygun gördüğünü pekiştirmektedir.

2. Rasyonelliğe Karşı Duygusallık

Rasyonellik erkeklere, duygusallık ise kadınlara atfedilmektedir. E10, erkeklerin fiziksel güçleri nedeniyle daha disiplinli ve otoriter olduğunu, kadınların ise duygusal özelliklerinin bu özelliklerle çeliştiğini belirtmektedir. E16, erkeklerin adil ve organize yönetim yeteneklerinin, kadınların duygusal yaklaşımından daha üstün olduğunu ifade etmektedir. E18, kadınların titiz ve kuralcı özelliklerinin yönetimde sertlik yaratabileceğini, erkeklerin ise sosyal ilişkilerde daha etkili olduğunu savunmaktadır. Bu yanıtlar, erkeklerin daha rasyonel ve yönetim için uygun olduğunu, kadınların ise duygusal tepkiler nedeniyle daha az uygun olduğunu öne sürmektedir.

3. Ataerkillik-Otorite-Güç

E7 ve E8, erkeklerin otoriter ve güçlü olarak kabul edildiğini, bu özelliklerin yönetimde daha başarılı olmalarını sağladığını ifade etmektedir. E10, erkeklerin fiziksel güçleri ve otoriter yapılarının, kadınlara göre daha etkili yöneticiler olmalarını sağladığını belirtmektedir. E17 ve E19, erkeklerin fiziksel ve psikolojik üstünlüklerinin otorite kurma konusunda avantaj sağladığını öne sürmektedir. Bu yanıtlar, erkeklerin güç ve otorite konusundaki üstünlüklerini pekiştirmektedir.

4. Bilgi ve Yetkinlik Varsayımı

E9, erkeklerin güçlü iletişim ve liderlik yeteneklerine sahip olduğunu belirtmektedir. E19 ve E20, erkeklerin tecrübe ve fiziki görünüşleriyle otorite kurabildiklerini, bu nedenle yönetim pozisyonlarında daha etkili olduklarını ifade etmektedir. E22, erkeklerin uzmanlık ve tecrübe gerektiren konularda daha bilgili ve donanımlı olduklarını öne sürmektedir. Bu yanıtlar, erkeklerin bilgi ve yetkinlik açısından üstün olduğunu varsaymaktadır.

5. Uzmanlık ve Yetkinliğin Göz Ardı Edilmesi

E11, kadınların biyolojik yapılarından dolayı yöneticilik vasfına sahip olmadığını öne sürerken, E12, erkeklerin toplumda daha fazla saygı gördüğünü ve bu nedenle yönetici olarak daha uygun olduğunu belirtmektedir. E16, kadınların duygusal yaklaşımlarının onları başarısız kıldığını ifade etmektedir. Bu yanıtlar, kadınların profesyonel yeterliliklerinin genellikle göz ardı edildiğini ve değersizleştirildiğini göstermektedir.

6. Bilgiye Şüpheyile Yaklaşma

E11'de kadınların özel hayatlarındaki olumsuzlukların mesleki performanslarına yansıdığı ve bu nedenle yönetim yeteneklerinin yetersiz olduğu ifade etmektedir. Bu yanıt, kadınların bilgi ve yetkinliklerine yönelik şüpheyi yansıtmaktadır.

7. Aşırı Güven ve Kendini Beğenme

E19, erkeklerin tecrübeleri ve bedensel görünüşleriyle otorite kurabildiklerini, bu nedenle daha iyi yöneticiler olduklarını savunmaktadır. Bu yanıt, erkeklerin kendine güven ve beğenme özelliklerinin profesyonel başarıyı desteklediğini öne sürmektedir.

8. İtaat ve Onay Beklentisi

E18 de verilen yanıtta kadın yöneticilerin sosyal ilişkilerde mesafe yaratmaları ve bu nedenle daha az etkili oldukları ifade etmektedir. Bu yanıt, kadınların profesyonel ortamda daha az etkili olduğu ve onay beklentisi içinde olduğu görüşünü desteklemektedir.

9. İkincil Nitelendirme ve Değersizleştirme

E10 ve E16, kadınların duygusal özelliklerinin yönetim yeteneklerini olumsuz etkilediğini belirtirken, E19, kadınların yeterli otorite kuramadığını ifade etmektedir. Bu yanıtlar, kadınların profesyonel yeterliliklerinin genellikle değersizleştirildiğini ve göz ardı edildiğini göstermektedir.

10. Kadınların İletişim Becerilerine Güvensizlik

E1, kadınların daha kuralcı ve baskıcı olduğunu belirtirken, E16, kadınların duygusal yaklaşımlarının onları başarısız kıldığını ifade etmektedir. E18, kadınların sosyal ilişkilerde mesafe yarattığını ve bu nedenle daha az etkili olduklarını savunmaktadır.. Bu yanıtlar, kadınların iletişim becerilerine yönelik güvensizliği yansıtmaktadır.

E7, E8, E9, E10, E12, E14, E16, E18, E19, E20, E21 E22, bu katılımcıların ortak demografik özelliği, kız kardeşe sahip olmalarıdır. Kız kardeşe sahip olma durumu, toplumsal cinsiyet normlarının ve rollerinin içselleştirilmesinde etkili olmaktadır. Çünkü kız kardeşe sahip olan bireyler, toplumsal olarak kadınların rolü ve konumuna dair daha yakın bir gözlem yapma fırsatına sahip olabilmektedir. Bu gözlemler, erkeklerin yönetsel rollerle ilişkilendirilen üstünlüklerini ve kadınların bu rollerden dışlanmasını pekiştiren bir perspektif geliştirmektedir. Kız kardeşin varlığı, bireyin cinsiyet rolü ve yönetsel beceriler hakkındaki görüşlerini şekillendirmektedir. Bu durum, erkeklerin ve kadınların toplumsal rollerine dair geleneksel algıları pekiştiren bir etken olabilmektedir. Katılımcıların erkeklerin rasyonel ve duygusal açıdan daha uygun yöneticiler olduğuna dair görüşleri, kız kardeşlerin toplumsal normlar içinde nasıl yer aldıklarıyla ilişkili olmaktadır. Kız kardeşin varlığı, erkeklerin bu tür

özellikleri toplumsal olarak içselleştirmelerine neden olur ve bu durum, erkeklerin yönetsel yeteneklerini ve kadınların duygusal yaklaşımlarını değerlendirirken önyargılara yol açmaktadır.

Soru 4: Eğitimle ilgili herhangi bir konuda bir öneri sunacağınız zaman önerinizi kadın eğitimcilere mi yoksa erkek eğitimcilere mi daha zor ifade edersiniz?

Tablo 4. 5 Dördüncü Sorunun Kullanım Oranı

PARAMETRE	KULLANIM ORANI
8- İTAAT VE ONAY BEKLENTİSİ	11.0
1-TOPLUMSAL CİNSİYET HİYERARŞİSİ	10.0
7-AŞIRI GÜVEN VE KENDİNİ BEĞENME	8.0
9-İKİNCİL NİTELENDİRME VE DEĞERSİZLEŞTİRME	8.0
5-UZMANLIK VE YETKİNLİĞİN GÖZ ARDI EDİLMESİ	6.0
6-BİLGİYE ŞÜPHEYLE YAKLAŞMA	6.0
10-KADINLARIN İLETİŞİM BECERİLERİNE GÜVENSİZLİK	6.0
2- RASYONELLİĞE KARŞI DUYGUSALLIK	5.0
3-ATAERKİLLİK-OTORİTE-GÜÇ	5.0
4-BİLGİ VE YETKİNLİK VARSAYIMI	4.0

1. Toplumsal Cinsiyet Hiyerarşisi

Cevaplar, kadın ve erkekler arasında bir toplumsal cinsiyet hiyerarşisini ima etmektedir. Erkeklerin bilgi ve iletişim konusunda daha yetkin olduğu ve kadınların daha detaycı olduğu vurgulanmaktadır. Bu, toplumsal cinsiyet temelli bir hiyerarşinin içselleştirildiğine işaret etmektedir.

2. Rasyonelliğe Karşı Duygusallık

E12, E17, E23, E24’te kadınların duygusal ve detaycı, erkeklerin ise rasyonel ve pratik olduğu düşüncesi öne sürülmüştür. Bu, cinsiyetler arası farklılıkların iletişimdeki rasyonellik ve duygusallık temaları üzerinden değerlendirildiğini göstermektedir.

3. Ataerkillik-Otorite-Güç

Erkeklerin pratik ve objektif olduğu, kadınların ise daha ayrıntıcı olduğu görüşü, erkeklerin daha üstün ve yetkin bir rol oynadığını ima etmektedir. Bu, ataerkil değerlerin etkisini ve erkeklerin güç ve otoriteye atfedilen üstünlüğünü yansıtmaktadır.

4. Bilgi ve Yetkinlik Varsayımı

E10 da erkeklerin pratik zekâları ve bilgiye hızlı erişimleri, kadınların ise daha fazla ayrıntıya ihtiyaç duyması, erkeklerin bilgi ve yetkinlik konusunda daha üstün oldukları varsayımını güçlendirmektedir.

5. Uzmanlık ve Yetkinliğin Göz Ardı Edilmesi

E10, E17, E21 de yanıtlar kadın eğitimcilerin detaycı ve uzun açıklamalar gerektirmesi, onların uzmanlık ve yetkinliklerinin göz ardı edilmesine yol açmaktadır. Erkeklerin pratik ve net olması, onların yetkinliklerinin daha fazla değer görmesini sağlamaktadır.

6. Bilgiye Şüpheyile Yaklaşma

E10, Kadınların detaylı bilgi talep etmeleri, erkeklerin ise doğrudan anlamaları, bilgiye karşı şüpheyile yaklaşmanın erkekler için daha az söz konusu olduğunu ve kadınların ise bilgiye daha eleştirel bir yaklaşım sergilediğini ima etmektedir.

7. Aşırı Güven ve Kendini Beğenme

Erkeklerin pratik zekâlarına ve bilgiye olan güvenleri, aşırı güven ve kendini beğenme eğilimlerini yansıtmaktadır. Kadınların ise daha fazla açıklama talep etmeleri, bu güvenin eksikliği olarak. Kadınlarla iletişimde daha fazla onay ve ayrıntı beklenmesi, erkeklerle iletişimde ise doğrudan ve net bilgi sunulması, kadınlara yönelik itaat ve onay beklentilerini göstermektedir.

9. İkincil Nitelendirme ve Değersizleştirme

E12, E17, kadınların detaycı ve duygusal yaklaşımları, erkeklerin ise pratik zekaya sahip olmaları ve rasyonel olmalarından dolayı kadınların iletişim becerilerinin ikincil ve daha az değerli olarak nitelendirilmesine neden olmaktadır.

10. Kadınların İletişim Becerilerine Güvensizlik

E10, E21, E23, Kadınların detaycı olmaları ve duygusal yaklaşım sergilemeleri, iletişim becerilerine yönelik bir güvensizlik oluşturmakta, erkeklerin ise daha etkin ve hızlı bilgi anlayan bireyler olarak görülmesi, kadınların iletişim becerilerinin küçümsenmesine yol açmaktadır.

E10, E12, E17, E21, E23, E24, bu katılımcıların ortak demografik özellikleri taşra bölgesinde eğitim almış ve kırsal kesimde yaşamış olmalarıdır. Sonuç olarak, taşra ve kırsal bölgelerde eğitim almış ve yaşamış bireylerin toplumsal cinsiyet algıları, bu bölgelerdeki geleneksel normların ve değerlerin bir yansıması olarak şekillenmiş olabilmektedir. Bu katılımcıların, erkeklerin yönetimsel ve otoriter pozisyonlar için daha uygun olduğu ve kadınların ise bu rollerde daha az etkili olduğu görüşlerinin, bu demografik özelliklerle ilişkili olarak güçlendiği gözlemlenmektedir. Bu bağlamda, toplumsal cinsiyet hiyerarşisi ve ataerkil değerlerin kırsal kesimlerdeki etkileri, bu görüşlerin oluşumunda belirleyici bir rol oynamaktadır.

Soru 5: Öğrencilerle ilgili herhangi bir durum yaşandığı zaman kadın veli mi yoksa erkek veli ile mi görüşmek istersiniz?

Tablo 4. 6 Beşinci Sorunun Kullanım Oranı

PARAMETRE	KULLANIM ORANI
1-TOPLUMSAL CİNSİYET HİYERARŞİSİ	24.0
4-BİLGİ VE YETKİNLİK VARSAYIMI	15.0
6-BİLGİYE ŞÜPHEYLE YAKLAŞMA	15.0
7-AŞIRI GÜVEN VE KENDİNİ BEĞENME	15.0
8- İTAAT VE ONAY BEKLENTİSİ	15.0

10-KADINLARIN İLETİŞİM BECERİLERİNE GÜVENSİZLİK	15.0
5-UZMANLIK VE YETKİNLİĞİN GÖZ ARDI EDİLMESİ	14.0
2- RASYONELLİĞE KARŞI DUYGUSALLIK	12.0
3-ATAERKİLLİK-OTORİTE-GÜÇ	10.0
9-İKİNCİL NİTELENDİRME VE DEĞERSİZLEŞTİRME	8.0

1. Toplumsal Cinsiyet Hiyerarşisi

E3: Kadınların toplumsal yapı nedeniyle söz hakkına sahip olmadığı ve bu yüzden erkeklerle iletişimin tercih edildiği ifade edilmektedir.

E8: Toplumsal yapı nedeniyle erkeklerin baskın ve güçlü olarak görüldüğü, bu yüzden tercih edildiği vurgulanmaktadır.

E14: Erkeklerin eğitim seviyelerinin kadınlara göre daha yüksek olduğu ve bu nedenle iletişimin daha kolay olduğu ifade edilmektedir.

E18: Kadınların toplumsal rol ve duygusal yaklaşımlarının iletişimde engel teşkil ettiği, erkeklerin ise daha objektif ve etkili olduğu belirtilmektedir.

Bu yanıtlar, toplumsal cinsiyet hiyerarşisinin erkeklerin üstün görüldüğü ve kadınların iletişim becerilerinin ikincil olarak değerlendirildiği bir yapı oluşturduğunu gösterilmektedir.

2. Rasyonelliğe Karşı Duygusallık

E6: Kadınların duygusal yaklaşımlarının ve annelik duygularının iletişimde engel teşkil ettiği, erkeklerin ise daha objektif olduğu ifade etmektedir.

E12: Kadınların duygusal ve yanlı yaklaşımlarının iletişimi zorlaştırdığı, erkeklerin ise daha rasyonel ve çözüm odaklı olduğu ifade etmektedir.

E22: Kadınların duygusal yapılarının mantıklı ve objektif değerlendirmeleri engellediği, erkeklerin ise daha rasyonel olduğu ifade etmektedir.

Bu yanıtlar, kadınların duygusal ve annelik rollerinin, iletişimde rasyonelliği engellediğini ve erkeklerin daha objektif ve rasyonel olduğu görüşünü yansıtmaktadır.

3. Ataerkillik, Otorite ve Güç

E8: Toplumun erkekleri baskın ve güçlü olarak gördüğü belirtilmektedir.

E9: Erkeklerin otoriter ve baskın figürler olarak daha etkili olduğu ifade edilmektedir. Bu yanıtlarda, ataerkil toplumsal yapının güç dinamiklerini nasıl şekillendirdiğini ve erkeklerin toplumsal ve ailevi otorite figürleri olarak görülmesi vurgulanmaktadır.

4. Bilgi ve Yetkinlik Varsayımı

Erkeklerin daha yüksek eğitim seviyelerine sahip olduğu ve bu nedenle bilgi ve yetkinlik açısından daha yetkin olduklarını varsayılmaktadır. E14 de erkeklerin eğitim seviyelerinin daha yüksek olduğu ve bu nedenle iletişimde daha başarılı oldukları belirtilmektedir.

5. Uzmanlık ve Yetkinliğin Göz Ardı Edilmesi

E24 kadınların duygusal yaklaşımları, onların profesyonel ve objektif bir değerlendirme yapabilme yeteneklerinin önüne geçmektedir. Kadınların, toplumsal ve duygusal faktörlerden dolayı uzmanlık ve yetkinliklerinin göz ardı edildiği ve bu durumun, eğitimdeki katkılarının sorgulanmasına neden olduğu görülmektedir

6. Bilgiye Şüpheyile Yaklaşma

E9, E17 kadınların bilgiyi ve önerileri daha az kabul edebilir ve bu durumun eğitim sürecinde zorluklar yaratabileceği düşüncesini yansıtmaktadır.

7. Aşırı Güven ve Kendini Beğenme

E21 erkeklerin daha objektif ve gerçekçi olmalarını sağlayacak şekilde, bilgiye yaklaşma biçimlerini etkilemektedir. Erkeklerin kendilerini daha fazla beğenme ve bilgiye aşırı güvenme eğiliminde olduklarını da yansıtmaktadır.

8. İtaat ve Onay Beklentisi

Erkeklerin toplumsal olarak daha fazla itaat ve onay beklentisine sahip olduğu görüşü (E8, E23), erkek velilerin eğitim süreçlerinde daha etkili olduğu algısını güçlendirmektedir. Kadınların ise bu beklentilere uymadığı ve bu nedenle sürecin daha karmaşık hale geldiği ifade edilmektedir.

9. İkincil Nitelendirme ve Değersizleştirme

Kadın velilerin duygusal ve korumacı yaklaşımları nedeniyle ikincil nitelendirilmeleri ve de değersizleştirilmeleri, onların eğitim süreçlerindeki etkilerinin küçümsenmesine neden olmaktadır (E6, E18). Bu, kadınların eğitimdeki rolleri ve katkılarının yeterince takdir edilmediği bir durumu yansıtmaktadır.

10. Kadınların İletişim Becerilerine Güvensizlik

E6: Kadınların duygusal ve annelik duygularının iletişimde zorluk yarattığı, erkeklerin ise daha objektif olduğu vurgulanmaktadır.

E9: Kadın velilerle iletişimin zorlukları ve yanlış anlaşılmanın sıkça yaşandığı, erkek velilerin ise daha kolay anlaşıldığı belirtilmektedir.

E10: Kadın velilerin duygusal ve annelik duyguları nedeniyle daha az objektif oldukları, erkeklerin ise daha tarafsız ve realist olduğu belirtilmektedir.

E22: Kadınların duygusal yapılarının mantıklı ve objektif değerlendirmeleri engellediği, erkeklerin ise daha rasyonel olduğu ifade edilmektedir.

Bu yanıtlar, kadın velilerin iletişim becerilerine yönelik güvensizliği ve olumsuz algıları ortaya koymaktadır. Kadınların duygusal ve annelik rolleri nedeniyle daha az objektif oldukları, erkeklerin ise daha pratik ve gerçekçi olduğu vurgulanmaktadır. Bu katılımcıların ortak demografik özelliği, benzer okullarda çalışmalarıdır. Bu ortak özellik, görüşlerin şekillenmesinde ve benzerliklerin ortaya çıkmasında önemli bir etken olmaktadır. Toplumsal cinsiyet rolleri, rasyonellik ve duygusallık, ataerkillik, bilgi ve yetkinlik gibi konulardaki görüşleri şekillendirmede etkili bir demografik özellik olduğu görülmektedir. Eğitim kurumlarındaki benzer sosyal ve profesyonel dinamikler, katılımcıların toplumsal cinsiyetle ilgili benzer algılara sahip olmalarını sağlayamamaktadır. Aynı okullarda çalışan bireyler, genellikle benzer toplumsal normlara ve eğitim politikalarına maruz kalmaktadır. Bu benzer

ortamlar, toplumsal cinsiyet rolleri hakkındaki ortak görüşlerin oluşmasına zemin hazırlamaktadır. Bu durum, eğitim ortamlarının toplumsal cinsiyet normlarını nasıl pekiştirdiğini ve bu normların bireylerin profesyonel ve sosyal algılarını nasıl etkilediğini anlamak için önemli olmaktadır.

Soru 6: Eğitim kurumunda kılık-kıyafet konusunda kadın eğitmciler için erkek eğitimcilere göre daha katı kurallar olması gerektiğini düşünüyor musunuz?

Tablo 4. 7 Altıncı Sorunun Kullanım Oranı

PARAMETRE	KULLANIM ORANI
1-TOPLUMSAL CİNSİYET HİYERARŞİSİ	25.0
8- İTAAT VE ONAY BEKLENTİSİ	25.0
6-BİLGİYE ŞÜPHEYLE YAKLAŞMA	21.0
9-İKİNCİL NİTELENDİRME VE DEĞERSİZLEŞTİRME	17.0
3-ATAERKİLLİK-OTORİTE-GÜÇ	16.0
4-BİLGİ VE YETKİNLİK VARSAYIMI	16.0
5-UZMANLIK VE YETKİNLİĞİN GÖZ ARDI EDİLMESİ	16.0
7-AŞIRI GÜVEN VE KENDİNİ BEĞENME	16.0
2- RASYONELLİĞE KARŞI DUYGUSALLIK	0.0
10-KADINLARIN İLETİŞİM BECERİLERİNE GÜVENSİZLİK	0.0

1. Toplumsal Cinsiyet Hiyerarşisi

Yanıtlar, kadın eğitmciler için kılık kıyafet kurallarının daha katı olmasını savunarak toplumsal cinsiyet hiyerarşisinin eğitime yansımaları açıkça ortaya koymaktadır. Kadın eğitmciler, erkek eğitimcilerden daha fazla denetim ve sınırlama altında tutulması gerektiği belirtmektedir (E2, E7, E12). Bu, toplumsal cinsiyet rollerinin ve erkek egemen bakış açısının bir yansıması olarak değerlendirilmektedir.

3. Ataerkillik-Otorite-Güç

Çoğu yanıt, ataerkil toplum yapısına ve erkek egemen güç dinamiklerine atıfta bulunarak kadın eğitimcilerin daha dikkatli olmaları gerektiğini savunmaktadır (E4, E7, E24). Bu, ataerkil değerlerin toplumsal normlar ve eğitim politikalarına yansımaları olarak değerlendirilmektedir..

4. Bilgi ve Yetkinlik Varsayımı

Kadın eğitimcilerin kılık kıyafetleri hakkında daha katı kurallar getirilmesi gerektiği savunulurken, eğitimcilerin profesyonel bilgi ve yetkinliklerinin göz ardı edildiği görülmektedir (E13, E25). Bu, uzmanlık ve profesyonel yetkinliğin kılık kıyafetle doğrudan ilişkilendirilmediğini ve dolayısıyla bu niteliklerin değersizleştirildiğini göstermektedir.

5. Uzmanlık ve Yetkinliğin Göz Ardı Edilmesi

Katılımcılar, kadın eğitimcilerin kılık kıyafet kurallarına uyması gerektiğini savunarak, bu kişilerin uzmanlık ve yetkinliklerinin değil, toplumsal cinsiyet rollerinin ön planda tutulduğunu vurgulanmaktadır. (E11, E17). Bu yaklaşım, eğitimcilerin profesyonel yetkinliklerinin değil, toplumsal normların ve cinsiyet rollerinin belirleyici olduğunu göstermektedir.

6. Bilgiye Şüpheyile Yaklaşma

Yanıtlar, kadın eğitimcilerin kılık kıyafetleri hakkında katı kurallar getirilmesinin bilgi ve uzmanlık gerektirdiğine dair şüpheyeye yer verilmemektedir. Bunun yerine, toplumsal normlara uyum ve cinsiyet rollerine vurgulanmaktadır (E2, E8). Bu, bilgiye karşı bir şüphey yaklaşımı yerine, toplumsal normların öne çıkarıldığını göstermektedir.

7. Aşırı Güven ve Kendini Beğenme

Katılımcılar, kadın eğitimcilerin kendi kıyafet seçimlerinde fazla özgürlük göstermeleri halinde, eğitim kurumunun ve toplumsal normların zarar göreceği ifade edilmektedir (E15, E20). Bu, kadın eğitimcilerin kendilerini beğenme veya aşırı güven duygusunun eğitim politikalarıyla örtüşmediği vurgulanmaktadır.

8. İtaat ve Onay Beklentisi

Kadın eğitimcilerden, toplumsal normlara ve kurallara itaat etmeleri beklendiği, bu kuralların getirilmesi gerektiği ifade edilmektedir (E4, E22). Bu durum, toplumsal ve eğitsel otoriteye itaatin, kadınların kılık kıyafetleri üzerinden kontrol edilmesi gerektiğine işaret etmektedir.

9. İkincil Nitelendirme ve Değersizleştirme

Yanıtlar, kadın eğitimcilerin kılık kıyafetlerinin toplumsal normlara uygun olmasının gerekli olduğunu savunarak, kadınların profesyonel rollerinin ikincil düzeyde değerlendirildiğini göstermektedir (E12, E25). Kadın eğitimcilerin profesyonel yetenekleri ve eğitimleri yerine, toplumsal normlara uyumları ön planda tutulmaktadır.

Taşra bölgesinde görev yapan erkek eğitimcilerin kadın eğitimciler için kılık kıyafetleri hakkındaki katı kuralları, toplumsal cinsiyet rollerinin eğitim politikalarına nasıl yansıdığını ve profesyonel yetkinliklerin nasıl göz ardı edildiğini ortaya koymaktadır. Kadın eğitimciler için kılık kıyafet kurallarının daha katı olması gerektiği görüşü toplumsal cinsiyet hiyerarşisinin taşra bölgesindeki eğitim ortamlarına yansımaları açıkça ortaya koymaktadır. Bu katı kurallar, toplumsal normların ve erkek egemen bakış açısının eğitim politikalarına nasıl entegre edildiğini göstermektedir. Taşra bölgelerinde, toplumsal cinsiyet rollerinin daha belirgin olduğu ve geleneksel normların daha güçlü olduğu gözlemlenmektedir.

Soru 7: Eğitim kurumunda temizlik, çay ve kahve servislerinin gibi konularda erkek hizmetli mi yoksa kadın hizmetli mi istihdam edilmesini istersiniz?

Tablo 4. 8 Yedinci Sorunun Kullanım Oranı

PARAMETRE	KULLANIM ORANI
1-TOPLUMSAL CİNSİYET HİYERARŞİSİ	22.0
4-BİLGİ VE YETKİNLİK VARSAYIMI	22.0
8- İTAAT VE ONAY BEKLENTİSİ	22.0
3-ATAERKİLLİK-OTORİTE-GÜÇ	21.0
9-İKİNCİL NİTELENDİRME VE DEĞERSİZLEŞTİRME	19.0
5-UZMANLIK VE YETKİNLİĞİN GÖZ ARDI	15.0

EDİLMESİ	
7-AŞIRI GÜVEN VE KENDİNİ BEĞENME	10.0
6-BİLGİYE ŞÜPHEYLE YAKLAŞMA	7.0
2- RASYONELLİĞE KARŞI DUYGUSALLIK	5.0
10-KADINLARIN İLETİŞİM BECERİLERİNE GÜVENSİZLİK	2.0

1. Toplumsal Cinsiyet Hiyerarşisi

E1, E2, E4 yanıtlarda, kadınların temizlik ve hizmet işlerinde erkeklerden üstün olduğu vurgulanırken, erkeklerin bu işlerle ilgilenmesinin uygun olmadığı belirtilmektedir. Bu durum, kadınların belirli işler için daha uygun görüldüğü ve erkeklerin bu tür işlerle "uyumsuz" olduğu yönündeki toplumsal cinsiyet hiyerarşisini yansıtmaktadır. Yanıtlar, kadınların temizlik ve hijyen konularında doğal bir yetkinlikleri olduğuna dair bir inanç içermektedir.

E19, kadınların çocukluk deneyimlerinden kaynaklanan bir "doğal yetkinlik" ile bu işleri daha iyi yapabilecekleri varsayımını taşımaktadır. Bu, duygusal bir bağlamda, kadınların temizlik ve hizmet işlerini daha iyi yapabileceği görüşünü içerir ve rasyonel bir değerlendirmeden ziyade geleneksel cinsiyet rollerine dayanmaktadır.

3. Ataerkillik-Otorite-Güç

Kadınların bu işlerde daha uygun olduğuna dair görüş, ataerkil bir bakış açısının yansımasıdır. Erkeklerin bu işlerle "yeterince" ilgilenemeyeceği ve bu işlerin kadınlara ait olduğu düşüncesi, ataerkil değerlerin bir yansıması olarak değerlendirilmektedir (E5, E12).

4. Bilgi ve Yetkinlik Varsayımı

E7, E14 Kadınların, temizlik ve hizmet işlerinde erkeklerden daha yetkin olduğu varsayımı, bilgi ve yetkinlik konusunda cinsiyete dayalı bir genelleme yapmaktadır. Erkeklerin bu işlerde genellikle başarısız oldukları görüşü, kadınların bu konudaki bilgi ve yetkinliklerinin varsayıldığını göstermektedir.

5. Uzmanlık ve Yetkinliğin Göz Ardı Edilmesi

E23 E25 yanıtları, kadınların bu işlerde doğal bir yetkinliğe sahip olduğu fikrini taşıırken, erkeklerin bu tür işler için uygun olmadıkları belirtilmektedir. Bu, erkeklerin bu alandaki uzmanlıklarını ve yetkinliklerini göz ardı etme eğilimini göstermektedir.

7. Aşırı Güven ve Kendini Beğenme

E16, E20 kadınların temizlik ve hizmet işlerinde daha başarılı olduklarına dair aşırı bir güven ve kendini beğenme eğilimi gözlemlenmektedir. Bu, erkeklerin bu işlere uygun olmadığına dair kesin bir inanç içermektedir.

8. İtaat ve Onay Beklentisi

E9, kadınların temizlik ve hizmet işlerinde daha başarılı olduğu görüşü, bu işlerin kadınlara ait olduğu ve bu işlerde daha iyi performans gösterdikleri düşüncesini içermektedir. Bu düşünce, toplumsal onay ve kabul beklentisini yansıtmaktadır.

9. İkincil Nitelendirme ve Değersizleştirme

E22, E25 kadınların temizlik ve hizmet işlerinde daha uygun olduğu düşüncesi, bu tür işleri "kadın işi" olarak nitelendirip, erkeklerin bu tür işlere uygun olmadığını belirtmektedir. Bu, söz konusu işlerin ikincil ve daha düşük değerli olarak görülmesine yol açmaktadır.

E2, E4, E7, E9, E14, E12,19, E22, E23, E25 katılımcılarının ortak demografik özelliklerinden birincisi, taşra üniversitesinde mezun olmuş olmaları, ikincisi ise kırsal bölgede yaşamış olmalarıdır. Kadınların temizlik ve hizmet işlerinde erkeklerden daha yetkin olduğu yönündeki görüşler, toplumsal cinsiyet hiyerarşisini ve ataerkil değerleri yansıtmaktadır. Taşra üniversitesinden mezun olan ve kırsalda yaşamış bireylerin, kadınların temizlik ve hizmet işlerinde erkeklerden daha yetkin olduğu görüşünü taşımaları, toplumsal cinsiyet hiyerarşisinin bir yansımasıdır. Taşra üniversitesinden mezun ve kırsalda yaşamış bireylerin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin bu perspektifleri, geleneksel ve ataerkil toplumsal normların etkilerini yansıtır. Bu normlar, cinsiyetlere dayalı iş bölümü ve bu işlerin değerinin belirlenmesi konusunda önemli rol oynamaktadır. Cinsiyet rollerinin bu şekilde biçimlenmesi, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin devam etmesine ve belirli işlerin cinsiyete göre

ayrılmasına neden olmaktadır. Bu durum, toplumsal cinsiyet hiyerarşisinin iş gücü piyasasında ve sosyal yaşamda nasıl yerleşik hale geldiğini göstermektedir.

E2, E4, E7, E9, E12, E14, E16, E19, E23, katılımcıların ortak demografik özellikleri kız kardeşe sahip olunması durumudur. Kız kardeşe sahip olunması toplumsal cinsiyet hiyerarşisi ve cinsiyet rollerinin içselleştirilmesi üzerindeki etkileri, toplumsal normların ve geleneklerin kişisel ve ailevi ilişkilerde nasıl işlediğini anlamak için önemlidir. Bu bireylerin toplumsal cinsiyet rollerine dair inançları, ataerkil değerlerin, bilgi ve yetkinlik varsayımlarının ve ikincil nitelendirmelerin toplumsal yapı üzerindeki etkilerini yansıtmaktadır. Toplumsal cinsiyet hiyerarşisinin bu yolla nasıl pekiştiği ve cinsiyet rollerinin aile içindeki dinamiklerle nasıl şekillendiği, toplumsal eşitsizliklerin ve normların bireyler arasındaki etkilerini göstermektedir.

Soru 8: Bir sınıf gezisi düzenlendiği zaman sınıfın sevk ve idaresini bir kız öğrenciye mi yoksa bir erkek öğrenciye mi verirsiniz?

Tablo 4. 9 Sekizinci Sorunun Kullanım Oranı

PARAMETRE	KULLANIM ORANI
1-TOPLUMSAL CİNSİYET HİYERARŞİSİ	14.0
3-ATAERKİLLİK-OTORİTE-GÜÇ	14.0
4-BİLGİ VE YETKİNLİK VARSAYIMI	13.0
6-BİLGİYE ŞÜPHEYLE YAKLAŞMA	12.0
7-AŞIRI GÜVEN VE KENDİNİ BEĞENME	12.0
8- İTAAT VE ONAY BEKLENTİSİ	12.0
5-UZMANLIK VE YETKİNLİĞİN GÖZ ARDI EDİLMESİ	11.0
9-İKİNCİL NİTELENDİRME VE DEĞERSİZLEŞTİRME	11.0
10-KADINLARIN İLETİŞİM BECERİLERİNE GÜVENSİZLİK	10.0
2- RASYONELLİĞE KARŞI DUYGUSALLIK	3.0

1. Toplumsal Cinsiyet Hiyerarşisi

E2, E5, E7, cevaplarda erkek öğrencilerin kılık kıyafet ve davranışlarıyla toplumsal normlara uygun olarak öne çıktıkları ve bu durumun onlara liderlik ve yönetim becerileri kazandırdığı vurgulanmaktadır. Kız öğrencilerin ise toplumsal cinsiyet rollerine uygun şekilde, daha az otoriter ve daha pasif oldukları ifade ediliyor. Bu yaklaşım, toplumsal cinsiyet hiyerarşisinin eğitim ortamlarında nasıl yeniden üretildiğini göstermektedir.

3. Ataerkillik-Otorite-Güç

E7, E11, E23 cevaplarda erkek öğrencilerin daha otoriter ve baskın özelliklere sahip olduğu, bu nedenle de daha etkili bir yönetici ve lider oldukları belirtiliyor. Bu, ataerkillik değerlerin ve güç dinamiklerinin eğitim ortamlarında nasıl yansıdığına dair belirgin bir örnek sunmaktadır. Erkeklerin, güç ve otorite ile ilişkilendirilmesi, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin bir yansıması olarak değerlendirilebilir.

4. Bilgi ve Yetkinlik Varsayımı

Yanıtlar, erkek öğrencilerin liderlik ve yönetim becerilerinin toplumsal normlar ve fiziksel özelliklerle ilişkilendirildiğini göstermektedir (E9, E19). Bu durum, bilgi ve yetkinlik varsayımının toplumsal cinsiyet üzerinden yapıldığını ve profesyonel becerilerin göz ardı edildiğini ortaya koymaktadır.

5. Uzmanlık ve Yetkinliğin Göz Ardı Edilmesi

Kız öğrencilerin yönetim ve liderlik pozisyonlarında başarısız olduklarına dair bir varsayım öne çıkmaktadır (E6, E22). Bu yaklaşım, kadınların profesyonel yetkinliklerinin ve potansiyellerinin göz ardı edilmesine neden oluyor ve toplumsal cinsiyetle ilgili önyargıların eğitim politikalarına nasıl yansıdığını göstermektedir.

6. Bilgiye Şüpheyile Yaklaşma

E5, E16, kadınların liderlik ve yönetim becerilerine dair bilgi ve yetkinliklerin şüpheyile değerlendirildiğini ortaya koyuyor. Kadınların özgüven eksiklikleri ve pasiflikleri,

bilgi ve yetkinliklerinin sorgulanmasına neden olmaktadır. Bu durum, toplumsal cinsiyet normlarının bilgi ve yetkinlik algısını nasıl etkilediğini göstermektedir.

7. Aşırı Güven ve Kendini Beğenme

Cevaplarda (E10, E19), erkek öğrencilerin fiziksel üstünlükleri ve özgüvenleri nedeniyle daha iyi liderlik yapabilecekleri vurgulanıyor. Bu yaklaşım, erkeklerin kendilerini beğenme ve aşırı güven duygularının toplumsal normlarla nasıl ilişkilendirildiğini göstermektedir.

8. İtaat ve Onay Beklentisi

Erkek öğrencilerin, diğer erkek öğrenciler tarafından daha iyi itaat edildikleri ve bu nedenle daha etkili bir yönetici oldukları ifade edilmektedir (E19). Bu durum, itaat ve onay beklentisinin toplumsal cinsiyet dinamikleriyle nasıl şekillendiğini ortaya koymaktadır.

9. İkincil Nitelendirme ve Değersizleştirme

E7 ve E22’de kadın öğrencilerin yönetim ve liderlik becerileri konusunda yetersiz oldukları öne sürülmektedir. Bu yaklaşım, kadınların toplumsal cinsiyet rollerine ve normlara bağlı olarak ikincil ve değersizleştirilmiş bir konumda değerlendirildiklerini göstermektedir.

10. Kadınların İletişim Becerilerine Güvensizlik

E6 ve E11’de kadın öğrencilerin iletişim ve liderlik becerileri konusunda yetersiz oldukları ve erkeklerin bu konuda daha başarılı oldukları belirtmektedir. Bu, kadınların iletişim becerilerinin toplumsal cinsiyet normları tarafından nasıl sorgulandığını ve bu normların eğitimdeki rolünü yansıtmaktadır.

E2, E7, E9, E10, E11, E16, E19, E22, E23, katılımcıların ortak demografik özelliği evli olma durumudur. Evlilik durumunda, bu ataerkil değerlerin aile içindeki güç dinamikleriyle nasıl örtüştüğü ve erkeklerin liderlik özelliklerinin bu değerlerle nasıl pekiştirildiği belirgin hale getirir. Evliliğin, erkeklerin otorite ve güç pozisyonlarını nasıl desteklediği ve toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin aile içindeki etkileri, eğitimdeki cinsiyet dinamikleriyle paralellik gösterir. Evlilik, bireylerin toplumsal rollerini ve cinsiyet normlarını içselleştirmelerinde önemli bir faktör olabilir. Verilen yanıtlar da eğitim ortamında erkek öğrencilerin davranışlarıyla toplumsal normlara uygun olarak öne çıkmaları ve bu durumun

onlara liderlik ve yönetim becerileri kazandırdığı vurgulanmaktadır. Bu görüşler, erkeklerin toplumsal cinsiyet normlarına uygun şekilde daha otoriter ve aktif roller üstlendiğini, kadınların ise bu normlara uygun şekilde daha pasif ve destekleyici roller aldığını göstermektedir. Evli bireylerde, bu toplumsal cinsiyet rollerinin içselleştirilmesi, aile içindeki dinamiklere ve toplumsal beklentilere bağlı olarak daha belirgin hale gelir. Kadınların toplumsal cinsiyet rollerine uygun şekilde daha az otoriter ve pasif oldukları görüşü, evli bireylerde de benzer bir eğilim göstermektedir.

Soru 9: Bulduğunuz eğitim kurumundaki kadın erkek denkleminde bir sorun görüyor musunuz?

Tablo 4. 10 Dokuzuncu Sorunun Kullanım Oranı

PARAMETRE	KULLANIM ORANI
1-TOPLUMSAL CİNSİYET HİYERARŞİSİ	18.0
3-ATAERKİLLİK-OTORİTE-GÜÇ	18.0
7-AŞIRI GÜVEN VE KENDİNİ BEĞENME	16.0
8- İTAAT VE ONAY BEKLENTİSİ	16.0
4-BİLGİ VE YETKİNLİK VARSAYIMI	14.0
9-İKİNCİL NİTELENDİRME VE DEĞERSİZLEŞTİRME	14.0
5-UZMANLIK VE YETKİNLİĞİN GÖZ ARDI EDİLMESİ	11.0
6-BİLGİYE ŞÜPHEYLE YAKLAŞMA	10.0
2- RASYONELLİĞE KARŞI DUYGUSALLIK	6.0
10-KADINLARIN İLETİŞİM BECERİLERİNE GÜVENSİZLİK	3.0

1. Toplumsal Cinsiyet Hiyerarşisi

Erkek öğretmenlerin sayıca fazla olmasının toplumsal cinsiyet hiyerarşisi çerçevesinde nasıl değerlendirildiğini göstermektedir. Erkeklerin fazla olması, erkek egemenliğinin toplumsal yapının her alanında yansımaları olarak görülüyor ve bu durumun kuruma avantaj sağladığı ifade edilmektedir (E8, E18). Kadın öğretmenlerin fazla olmasının ise sorun olarak nitelendirildiği durumlar da var olduğu belirtilmektedir (E4, E11). Bu yaklaşım, erkeklerin toplumsal olarak daha üst bir konumda olduğu ve kadınların ise bu yapıya uyum sağlamak zorunda kaldığı görüşünü yansıtmaktadır.

2. Rasyonelliğe Karşı Duygusalılık

Bazı yanıtlar, kadın öğretmenlerin özel durumları (doğum izni, hastalık) nedeniyle iş yükünün erkek öğretmenlere yüklendiği durumları dile getirmektedir (E12, E24). Bu durumun rasyonel bir değerlendirmeden ziyade, duygusal ve toplumsal normlarla şekillendiği görülmektedir. Kadın öğretmenlerin bu tür durumları yaşamasının, toplumsal olarak nasıl değerlendirilmesi gerektiğine dair bir görüş ayrılığı olduğu ortaya çıkmaktadır. .

3. Ataerkillik-Otorite-Güç

Yanıtların birçoğunda, erkek öğretmenlerin fiziksel ve psikolojik dayanıklılıkları nedeniyle daha etkili oldukları ve bu yüzden daha fazla tercih edildikleri belirtiliyor. Kadın öğretmenlerin ise daha zayıf olduğu ve bu durumun eğitim kurumunda eşitsizlik yarattığı görüşü hakim olmaktadır. Bu, ataerkillik değerlerinin eğitim kurumlarına nasıl yansıdığını ve erkeklerin güç ve otorite açısından nasıl avantajlı görüldüğünü gösterilmektedir.

4. Bilgi ve Yetkinlik Varsayımı

Erkek öğretmenlerin, sınıf yönetimi ve disiplin sağlama konularında daha yetkin oldukları belirtmektedir (E9, E10). Kadın öğretmenlerin ise bu alandaki yetkinlikleri sorgulanıyor ve fiziksel güçleri eksik olduğu için daha az başarılı oldukları ifade ediliyor. Bu yaklaşım, toplumsal cinsiyet rollerine dayalı bir bilgi ve yetkinlik varsayımının eğitim ortamında nasıl kendini gösterdiğini yansıtmaktadır.

5. Uzmanlık ve Yetkinliğin Göz Ardı Edilmesi

Kadın öğretmenlerin, fiziksel ve psikolojik güç eksikliklerinden dolayı eğitim işleyişinde sorunlar yaşadığı ve bu nedenle daha az tercih edildiği belirtilmektedir (E10, E22). Bu, kadınların profesyonel yetkinliklerinin ve uzmanlıklarının göz ardı edildiğini ve toplumsal normlar tarafından sınırlı görüldüğünü göstermektedir.

6. Bilgiye Şüpheyile Yaklaşma

Kadın öğretmenlerin fiziksel güç eksiklikleri ve özel durumlarının, onların eğitimdeki yetkinliklerini sorgulayan bir bakış açısına neden olduğu görülmektedir (E3, E12). Kadınların yaşadıkları bu tür zorluklar, bilgilerine ve yetkinliklerine şüpheyile yaklaşılmamasına ve değerlendirilmesine yol açtığı anlaşılmaktadır.

7. Aşırı Güven ve Kendini Beğenme

Erkek öğretmenlerin, fiziksel ve psikolojik üstünlükleri nedeniyle daha fazla özgüven sahibi oldukları ve bu durumun eğitimde avantaj sağladığı belirtilmektedir (E6, E25). Bu, erkeklerin kendilerini beğenme ve aşırı güven duygularının toplumsal normlarla nasıl ilişkilendirildiğini ortaya koymaktadır.

8. İtaat ve Onay Beklentisi

Erkek öğretmenlerin daha fazla itaat ve onay aldıkları, bu nedenle yönetim ve disiplin konularında daha etkili oldukları ifade edilmektedir (E19, E25). Kadın öğretmenlerin ise bu konuda daha zayıf oldukları ve bu nedenle eğitim kurumlarında eşitlikçi bir dağılımın sağlanamadığı görüşü öne çıkmaktadır.

9. İkincil Nitelendirme ve Değersizleştirme

Kadın öğretmenlerin, toplumsal normlar gereği ikincil olarak değerlendirildiği ve bu durumun eğitimdeki rollerini etkilediği belirtilmektedir (E4, E16). Kadınların profesyonel rollerinin toplumsal cinsiyet normları nedeniyle nasıl değersizleştirildiği bu yanıtlarla ortaya konmaktadır.

(E2, E8, E16, E18, E19, E25), (E11, E12, E22, E23,) katılımcıların ortak demografik özelliği aynı eğitim kurumunda çalışıyor olmalarıdır. Toplumsal cinsiyet dinamikleri, eğitim

kurumlarının içyapısını ve öğretmenlerin rolleri üzerindeki etkilerini anlamak açısından kritik bir öneme sahiptir. Aynı okulda çalışan erkek öğretmenlerin yaşadığı deneyimler, toplumsal cinsiyet normlarının nasıl içselleştirildiğini ve bu normların eğitim ortamındaki eşitsizlikleri nasıl beslediğini gözler önüne sermektedir. Aynı okulda çalışan erkek öğretmenlerin toplumsal cinsiyet hiyerarşisi çerçevesinde yaşadıkları deneyimler, toplumsal cinsiyet normlarının eğitimdeki yansımalarını ve bu normların nasıl içselleştirildiğini anlamak açısından önemlidir.

Soru 10: Bulunduğunuz eğitim kurumundaki cinsiyet denklemi, sokaktaki cinsiyet denklemine göre ne durumdadır?

Tablo 4. 11 Onuncu Sorunun Kullanım Oranı

PARAMETRE	KULLANIM ORANI
1-TOPLUMSAL CİNSİYET HİYERARŞİSİ	25.0
3-ATAERKİLLİK-OTORİTE-GÜÇ	25.0
8- İTAAT VE ONAY BEKLENTİSİ	23.0
9-İKİNCİL NİTELENDİRME VE DEĞERSİZLEŞTİRME	23.0
4-BİLGİ VE YETKİNLİK VARSAYIMI	17.0
5-UZMANLIK VE YETKİNLİĞİN GÖZ ARDI EDİLMESİ	15.0
7-AŞIRI GÜVEN VE KENDİNİ BEĞENME	15.0
2- RASYONELLİĞE KARŞI DUYGUSALLIK	14.0
6-BİLGİYE ŞÜPHEYLE YAKLAŞMA	13.0
10-KADINLARIN İLETİŞİM BECERİLERİNE GÜVENSİZLİK	13.0

1. Toplumsal Cinsiyet Hiyerarşisi

Toplumsal cinsiyet hiyerarşisinin eğitim kurumlarına nasıl yansıdığını açıkça göstermektedir. Çoğu yanıt, toplumsal normların eğitim kurumlarına da yansıdığını ve erkeklerin daha baskın bir rol oynadığını belirtmektedir (E3, E8, E16). Bu durum, erkeklerin toplumsal olarak daha üstün bir konumda görüldüğü ve bu hiyerarşinin eğitim ortamında da devam ettiği görüşünü yansıtmaktadır. Kadınların ise ikinci planda kaldığı ve erkeklerin yönetici pozisyonlarında daha fazla yer aldığı ifade etmektedir.

2. Rasyonelliğe Karşı Duygusalılık

Yanıtların çoğunda, toplumsal normların ve cinsiyet rollerinin, eğitim kurumlarındaki uygulamalara nasıl etki ettiğine dair bir duygu ve rasyonellik çatışması görülmektedir. Eğitim kurumlarında, toplumun genel cinsiyet rollerinin etkisiyle, erkeklerin öne çıktığı ve kadınların daha az tercih edildiği ifade etmektedir (E4, E11). Bu durum, toplumsal normların rasyonel bir değerlendirmeden ziyade duygusal ve geleneksel yaklaşımlar tarafından belirlendiğini göstermektedir.

3. Ataerkillik-Otorite-Güç

Yanıtlar, erkeklerin toplumda ve eğitim kurumlarında daha fazla söz sahibi olduğunu ve bu durumun ataerkil toplumsal yapıdan kaynaklandığını ifade etmektedir (E8, E19, E25). Eğitim kurumlarındaki erkek öğretmenlerin daha baskın ve otoriter roller üstlendiği, kadın öğretmenlerin ise bu yapının gerisinde kaldığı belirtmektedir. Bu durum ataerkil değerlerin, eğitim kurumlarındaki güç dinamiklerini nasıl şekillendirdiği belirgin bir şekilde göstermektedir.

4. Bilgi ve Yetkinlik Varsayımı

Kadın öğretmenlerin, toplumsal cinsiyet normları nedeniyle bilgi ve yetkinliklerinin sorgulandığı ve erkek öğretmenlere göre daha az yetkin görüldüğü algısı ortaya çıkmaktadır (E10, E21). Erkek öğretmenlerin fiziksel ve psikolojik üstünlükleri nedeniyle daha yetkin olarak değerlendirildiği, kadınların ise bu tür niteliklere sahip olmadığı görüşü öne çıkmaktadır. Bu, toplumsal cinsiyet normlarına dayalı bir yetkinlik varsayımının eğitim ortamında nasıl şekillendiğini göstermektedir.

5. Uzmanlık ve Yetkinliğin Göz Ardı Edilmesi

Kadın öğretmenlerin uzmanlık ve yetkinliklerinin göz ardı edilmesi durumu sıkça dile getirilmektedir (E12, E24). Kadınların fiziksel güç eksiklikleri veya özel durumları nedeniyle daha az yetkin olarak değerlendirildiği ve bu nedenle eğitim kurumlarında erkek öğretmenlerin daha fazla tercih edildiği belirtilmektedir. Bu, kadınların profesyonel yeterliliklerinin toplumsal normlar nedeniyle yeterince dikkate alınmadığını göstermektedir.

6. Bilgiye Şüpheyile Yaklaşma

Kadın öğretmenlerin bilgi ve yetkinliklerine yönelik şüphelerin, toplumsal cinsiyet normlarından kaynaklandığı ve bu şüphelerin kadınların eğitimdeki rollerini olumsuz etkilediği görülmektedir (E3, E22). Kadınların belirli durumlarla başa çıkabilme yeteneklerinin sorgulandığı ve bu durumun bilgiye şüpheyile yaklaşmayı teşvik ettiği ifade edilmektedir.

7. Aşırı Güven ve Kendini Beğenme

Erkek öğretmenlerin, fiziksel ve psikolojik üstünlükleri nedeniyle daha fazla özgüven sahibi oldukları ve bu durumun eğitimde avantaj sağladığı vurgulanmaktadır (E6, E25). Bu durum, erkeklerin kendilerini beğenme ve aşırı güven duygularının toplumsal normlarla ilişkilendirildiğini gösterilmektedir.

8. İtaat ve Onay Beklentisi

Erkek öğretmenlerin, daha fazla itaat ve onay aldıkları ve bu durumun yönetim ve disiplin konularında daha etkili oldukları belirtilmektedir (E19, E25). Kadın öğretmenlerin ise bu konularda daha az etkili oldukları ve bu durumun eğitimdeki eşitsizliğe yol açtığı ifade edilmektedir. Bu, toplumsal normların ve cinsiyet rollerinin itaat ve onay beklentilerini nasıl şekillendirdiğini gösterilmektedir.

9. İkincil Nitelendirme ve Değersizleştirme

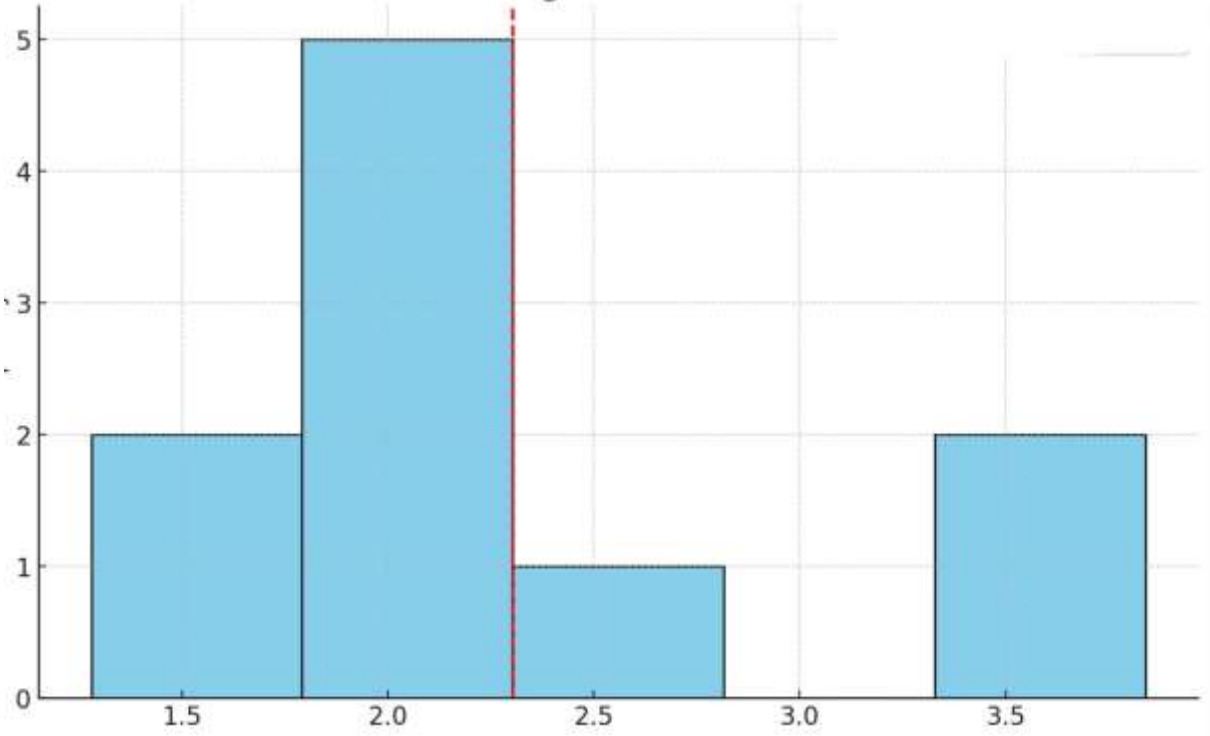
Kadın öğretmenlerin ikincil olarak değerlendirildiği ve bu durumun eğitim kurumlarındaki rollerini nasıl etkilediği vurgulanmaktadır (E4, E16). Kadınların toplumsal cinsiyet normlarına dayalı olarak nasıl değersizleştirildiği ve bu durumun eğitimdeki eşitsizlikleri nasıl artırdığı ifade edilmektedir.

10. Kadınların İletişim Becerilerine Güvensizlik

Kadın öğretmenlerin iletişim ve liderlik becerilerine duyulan güvensizlik, toplumsal cinsiyet normlarının bir sonucu olarak görülmektedir (E16, E22). Kadınların bu alandaki becerilerinin sıklıkla sorgulandığı ve erkek öğretmenlere kıyasla daha az etkili oldukları düşünülmektedir. Bu durum, toplumsal cinsiyet normlarının kadınların profesyonel becerilerine nasıl etki ettiğini ortaya koymaktadır.

Taşra bölgelerinde görev yapan öğretmenler arasında, erkeklerin genellikle daha baskın bir rol oynadığı ve toplumsal cinsiyet hiyerarşisinin eğitim ortamlarına yansıdığı görülmektedir. Çoğu yanıt, erkeklerin toplumsal olarak daha üstün bir konumda yer aldığı ve bu hiyerarşinin taşra eğitim kurumlarında da devam ettiği görüşünü yansıtmaktadır. Bu durum, erkek öğretmenlerin yönetici pozisyonlarında daha fazla yer aldığı ve kadın öğretmenlerin ise daha ikincil bir konumda değerlendirildiği izlenimini vermektedir. Taşra bölgelerinde bu toplumsal cinsiyet hiyerarşisinin daha belirgin olabileceği, bu bölgelerdeki eğitim kurumlarının toplumsal normları nasıl yansıttığı ve erkeklerin eğitimdeki rolünün nasıl güçlendirildiği anlaşılmaktadır. Taşra bölgelerinde, erkek öğretmenlerin toplumda ve eğitim kurumlarında daha fazla söz sahibi olduğu ve bu durumun ataerkil toplumsal yapıdan kaynaklandığı ifade edilmektedir. Eğitim kurumlarındaki erkek öğretmenlerin daha baskın ve otoriter roller üstlendiği, kadın öğretmenlerin ise bu yapının gerisinde kaldığı belirtilmektedir. Bu durum, ataerkil değerlerin taşra eğitim kurumlarındaki güç dinamiklerini nasıl şekillendirdiğini ve erkeklerin eğitimdeki güç ve otorite avantajlarını nasıl pekiştirdiğini göstermektedir.

Şekil 4. 5 Soruların Skor Ortalaması Dağılım Histogramı

"Soru1"den "Soru10"a kadar olan sorular için ortalama puanların dağılımını histogram grafiği olarak gösterilmektedir.

Elde edilen verileri daha derinlemesine analiz etmek amacıyla araştırmacı tarafından başka bir yaklaşımda geliştirilmiştir. Bu nedenle katılımcılara açık uçlu sorular yerine anket uygulanmış olsaydı ve yanıtlar araştırmacı tarafından belirlenen 1 ile 5 arasında bir ölçek kullanılarak değerlendirilmiş olsaydı, elde edilen yanıtların demografik yapı ile olan ilişkisi nasıl bir biçimde ortaya çıkardı? Bundan dolayı son aşamada araştırmacı tarafından yeni bir Excel dosyası oluşturuldu ve oluşturulan bu Excel dosyasına ilk olarak katılımcıların demografik bilgileri (okul, yaş, medeni hali, mesleki tecrübe, branşı, şehir, kız çocuğu, kız kardeş, üniversite) kodlama yöntemiyle yazıldı ve katılımcıların cevapları 1-5 arasında değer verilerek ANOVA testi elde edilerek p-değeri bulunmuştur.

Grafikte, kırmızı kesik çizgi, ortalama puanın 2.30 olduğunu gösteren genel eğilimi işaret etmektedir. Bu görselleştirme, puanların çeşitli aralıklar arasında nasıl dağıldığını açıkça ortaya koyarak, katılımcıların kadınlara yönelik genel eğilimlerini değerlendirmeye olanak tanır. Katılımcıların verdikleri yanıtlara dayalı olarak, "Soru1"den "Soru10"a kadar

olan soruların ortalama puanı yaklaşık olarak 2.30 olarak belirlenmiştir. Bu ölçek 1 (olumsuz) ile 5 (olumlu) arasında değiştiğinden, elde edilen ortalama puan, genel olarak hafif olumsuzdan nötr bir eğilimi işaret etmektedir.

1. Katılımcıların kadınlara yönelik ortalama eğilimleri okul bazında aşağıdaki gibidir:

O1, O2, O3 ve O4 ifadeleri katılımcıların çalıştığı okulları temsil etmektedir. Görüşmeler, dört farklı okuldan katılımcılarla gerçekleştirilmiş olduğundan, okullar rakamlarla ifade edilmiştir.

- **O1:** 2.83
- **O2:** 2.35
- **O3:** 2.43
- **O4:** 1.70

Bu sonuçlar, "O1"den katılanların kadınlara yönelik daha olumlu bir eğilim sergilediğini, "O4"ten katılanların ise daha olumsuz bir eğilim gösterdiğini ortaya koymaktadır. ANOVA testi sonucunda elde edilen p-değeri yaklaşık olarak 0.012'dir. Bu p-değeri, yaygın olarak kabul edilen 0.05 anlamlılık seviyesinden küçük olduğu için, okul faktörünün katılımcıların kadınlara yönelik eğilimleri üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir. Bu bulgu, okullar arasındaki eğilim farklılıklarının rastgele şansa bağlı olma olasılığının düşük olduğunu işaret etmektedir.

2. Katılımcıların kadınlara yönelik ortalama eğilimleri şehir bazında aşağıdaki gibidir:

Şehir 1, büyükşehirde doğup büyüyen bireyleri temsil etmektedir. Şehir 2 ise büyükşehirde doğmamış ve büyümemiş bireyleri temsil etmektedir.

- **Şehir 1:** 2.86
- **Şehir 2:** 2.04

Bu sonuçlar, "Şehir 1"den katılanların kadınlara yönelik daha olumlu bir eğilim gösterdiğini, "Şehir 2"den katılanların ise daha olumsuz bir eğilim sergilediğini ortaya koymaktadır. Şehirler arasındaki bu eğilim farklılıklarını inceleyen t-testi sonucunda elde edilen p-değeri yaklaşık olarak 0.002'dir. Bu p-değeri, yaygın olarak kabul edilen 0.05

anlamlılık seviyesinden küçük olduğu için, şehir değişkeninin kadınlara yönelik eğilimler üzerindeki etkisinin istatistiksel olarak anlamlı olduğunu göstermektedir. Bu bulgu, şehirler arasındaki eğilim farklılıklarının rastgele şansa bağlı olma olasılığının düşük olduğunu ifade etmektedir.

3.Katılımcıların kadınlara yönelik ortalama eğilimleri, kız kardeşlerinin olup olmamasına göre aşağıdaki gibidir:

K 1, kız kardeşi olan katılımcıları ifade etmektedir. K 2 ise kız kardeşi olmayan katılımcıları temsil etmektedir.

- **K 1:** 1.37
- **K 2:** 2.43

Bu veriler, kız kardeşi olan katılımcıların, kız kardeşi olmayanlara göre kadınlara karşı daha olumsuz bir eğilim sergilediğini göstermektedir. Kız kardeş varlığı ile kadınlara yönelik eğilim arasındaki farkı inceleyen t-testi sonucunda elde edilen p-değeri yaklaşık olarak 0.007'dir. Bu p-değeri, yaygın olarak kabul edilen 0.05 anlamlılık seviyesinden küçük olduğu için, kız kardeş faktörünün katılımcıların kadınlara yönelik eğilimleri üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir etkisi olduğunu göstermektedir. Bu durum, kız kardeş sahibi olmanın eğilimler üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğunu ortaya koymaktadır.

4.Katılımcıların kadınlara yönelik ortalama eğilimleri, mezun olunan üniversiteye göre aşağıdaki gibidir:

Ü 1, üniversite eğitimini büyükşehirlerde tamamlamış bireyleri ifade etmektedir. Ü2, üniversite eğitimini taşra üniversitelerinde tamamlamış bireyleri temsil etmektedir.

- **Ü 1:** 2.43
- **Ü 2:** 1.37

Bu sonuçlar, büyükşehirde eğitim gören katılımcıların, taşra bölgelerinde eğitim gören katılımcılara göre kadınlara yönelik daha olumlu bir eğilim gösterdiğini ortaya koymaktadır.

Üniversite türü ile kadınlara yönelik eğilim arasındaki farkı inceleyen t-testi sonucunda elde edilen p-değeri yaklaşık olarak 0.002'dir. Bu p-değeri, yaygın olarak kabul

edilen 0.05 anlamlılık seviyesinden küçük olduğu için, üniversite değişkeninin katılımcıların kadınlara yönelik eğilimleri üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir etkisi olduğunu göstermektedir. Bu bulgu, üniversitenin yer aldığı şehrin katılımcıların eğilimleri üzerinde önemli bir etkisi olduğunu ifade etmektedir.

4.5. ARAŞTIRMANIN KISITLILIKLARI

Bu çalışmada amaçlı örnekleme yöntemi kullanılarak, 25 erkek katılımcıyla görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Katılımcılar, Ağrı ilindeki özel eğitim kurumlarında görev alan erkek eğitimcilerden seçilmiştir. Seçilen katılımcıların belirli kriterleri karşılaması gerektiği belirlenmiştir. Bunlar; Eğitim Fakültesi mezunu olmak veya pedagojik formasyon belgesine sahip olmak, özel eğitim kurumunda çalışıyor olmak ve öğretmen unvanına sahip olmaktır.

Araştırma sürecinde nitel veri toplama yöntemi olarak yarı yapılandırılmış mülakat tekniği tercih edilmiştir. Ancak bu yöntem bazı zorlukları da beraberinde getirmiştir. Öncelikle katılımcıların kimliklerinin açığa çıkma riski ve yöneticilerin bu tür çalışmalara karşı duyduğu endişeler nedeniyle bazı öğretmenlerin görüşmelere katılmak istemedikleri görülmüştür. Katılımcılara Erzurum Teknik Üniversitesi Etik Kurulu Raporu ve onam formu sunulmuş, gönüllülük esasına dayalı olarak görüşmelere katılmanın serbest olduğu ve kişisel bilgilerin hiçbir surette paylaşılmayacağı bilgisi verilmiştir. Kişisel bilgilerin tez çalışmasında paylaşılmayacağı, isimler ve diğer bilgiler için kodlama metodunun kullanılacağı belirtilmiştir. Ses kayıtlarının yalnızca tez çalışması amacıyla kullanılacağı ve araştırmacının bilgisayarında depolanıp muhafaza edileceği belirtilmiştir.

Çalışmanın bulguları, Ağrı ilinde gerçekleştirilen araştırmanın sonuçlarına dayanmaktadır ve bu nedenle belirli kısıtlılıklar içermektedir. Araştırmanın yapıldığı şehir, coğrafi ve demografik özellikleri açısından oldukça kendine özgü bir bağlam sunmaktadır. Bu bağlamda elde edilen sonuçların genellenebilirliği, şehir dışındaki diğer bölgeler veya kırsal alanlar için sınırlı olabilir. Araştırmanın yürütüldüğü şehir, özgün bir sosyoekonomik yapı, kültürel dinamikler ve yerel yönetim politikaları ile karakterize edilmektedir. Bu nedenle, Ağrı ilinde elde edilen sonuçlar, farklı şehirlerde veya kırsal bölgelerde benzer koşullar altında geçerlilik gösterebilirken, yerel farklılıklar ve yapısal değişkenlikler nedeniyle

doğrudan genellenemeyebilir. Özellikle uygulanacak diğer şehirlerdeki demografik yapı, ekonomik durum ve altyapı koşulları, araştırma sonuçlarının farklılıklar göstermesine sebep olabilecektir. Dolayısıyla seçilen örneklemin diğer şehirlerdeki veya kırsal bölgelerdeki temsil edilebilirliği sınırlıdır.

Son olarak, şehir içindeki belirli sosyal, kültürel veya ekonomik faktörlerin etkilerini tam anlamıyla kontrol etmek ve eksiksiz bir şekilde ortaya koymak zordur. Bu tür faktörlerin araştırma sonuçlarına etkisi, şehir içindeki kendine özgü özelliklerden kaynaklanabileceği gibi, diğer şehirlerdeki ya da kırsal alanlardaki farklılıklar nedeniyle de çeşitlenebilir. Bu kısıtlılıklar göz önünde bulundurulduğunda, bu çalışmanın bulgularının daha geniş bir genel geçerlik taşıması için farklı şehirlerde ve kırsal bölgelerde ek araştırmalar yapılması önerilmektedir. Böylece, araştırma bulgularının genellenebilirliği artırılabilir ve elde edilen sonuçların daha geniş bir bağlamda geçerliliği değerlendirilebilir.

Araştırmayı etkileyen diğer bir kısıtlılık durumu ise zamandan kaynaklanmaktadır. Erkek eğitimcilerle görüşmeler, okulların kapalı bulunduğu yaz tatili dönemine denk geldiği için katılımcı bulmak nispeten daha zor olmuştur. Bu durum, veri toplama sürecindeki zaman kullanımı açısından bir kısıtlılık oluşturmuştur.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Biyolojik cinsiyet, canlılığın tarihi kadar eski bir olgudur. Biyolojik cinsiyetin ortaya çıkardığı fizyolojik farklılıklar, zamanla bu cinsiyetlerle bağlantılı normları ve bu cinsiyetlere yüklenen rol ve sorumlulukları farklılaştırmıştır. Toplum yapımı olan toplumsal cinsiyet anlayışı, erkeklerle kadınlar arasında toplumsal bir hiyerarşi meydana getirmiş, erkeği toplumsal hayatın ana aktörü olarak konulandırırken kadına ikincil bir rol vermiştir. Böylece gündelik politik, sosyal ve ekonomik hayat, erkek egemenliğinde şekillenmiştir. Günümüz toplumlarında eril hegemonyanın yarattığı toplumsal cinsiyet düzeni, iş hayatının toplumsal hiyerarşinin üst noktasında bulunan erkeklerin belirlemiş oldukları kurallar çerçevesinde şekillenmesine sebep olmuştur.

Erkek, bir yandan özel ve kamu kurum ve kuruluşlarında anahtar rol üstlenen ve diğer taraftan da evinin geçimini sağlayan kişi olarak konumlanmaktadır. Kadın ise kamusal alanın dışında, özel alan olarak kabul edilen ev içindeki rollerle sınırlanmış; ev işleri, çocuk bakımı ve eşinin mutluluğu için çaba gösterme görevleri omuzlarına yüklenmiş kişidir. Bu, kadının toplumsal yaşamda daha dar bir çerçevede kalmasına ve erkek tarafından belirlenen sınırlar içinde yaşamaya mahkûm olmasına neden olmuştur. Bu durumun doğal bir sonucu ise anaakım söylemin erkekler tarafından şekillendirilmesidir.

Kadınlar yaşamın her alanında bir var olma mücadelesi vermektedir. Köklü kadın mücadelelerinin sonucu olarak kadınların bugün iş dünyasında geçmiş dönemlere göre daha fazla görünürlük ve haklara sahip olduğu söylenebilir. Ancak tüm bu kazanımlara rağmen kadınlar; düşük maaş, uzun çalışma saatleri, nitelsiz iş imkânları, bilgi ve verilere erişimde kısıtlılıklar, fiziksel, psikolojik ve ekonomik şiddet ve mansplaining davranışı gibi çok çeşitli engellerle karşı karşıya kalmaktadır.

Erkeklerin kadınlarla olan beşeri ilişkilerinde başvurdukları mansplaining tavrı, cinsiyetlere yönelik toplumda gömülü önkabullerin erkekler tarafından yeniden üretildiğini göstermektedir. Bu toplumsal cinsiyet önkabullerinin başında, kadınların ekonomik, politik ve sosyal alanlarda ve iş hayatında daha az yetkin olduğuna dair köklenmiş inanç vardır. Bu inanç, kadınların deneyim, bilgi ve birikimlerini göz ardı ederken erkeklerin bu alanlarda üstün deneyim, bilgi ve birikime sahip olduğunu peşinen kabul etmektedir. Böylece erkeğin iş

hayatında başarılı olması ‘beklenen durum’ olurken bir kadının başarısı bir ‘istisna’ olarak kabul edilmektedir. Dahası, kadınlara yönelik mansplaining tavrı pek çok kadın tarafından da içselleştirilmekte ve bu içselleştirmenin sebep olduğu öz güven eksiliği kadınlar için profesyonel hayatta öğrenilmiş çaresizliğe dönüşmektedir.

Araştırmanın dikkat çekici bulgularından bir diğeri ise rasyonelliğin erkeklere has bir özellik olarak kabul edilmesi ve tüm kadınların rasyonellikten ziyade duygusallığa sahip olduğunun düşünülmesidir. Burada duygusallık, karar alma mekanizmalarında yer almayı engelleyici bir zayıflık olarak görülmektedir. Dolayısıyla karar alma mekanizmaları, ‘rasyonel erkekler’in egemenliği altına girmektedir.

Araştırmanın bir sonucu olarak ortaya çıkan erkek eğitimcilerin onay ve itaat beklentisinin yine toplum tarafından erkeklere bahşedilmiş ana aktör rolünden kaynaklandığı iddia edilebilir. Burada kadınlar erkekler toplum içerisindeki birincil rollerinin kadınlar tarafından tekrar tekrar onaylanmasını beklemektedirler. Bu onay ise erkeklerle kadınlar arasında sürekli devam eden bir hiyerarşinin ortaya çıkmasıyla sonuçlanmaktadır.

Araştırma bulgularında ortaya çıkan bir başka mansplaining tavrı ise kadınların her konuda yardıma muhtaç, erkeğe bağımlı ve pasif bireyler olarak görülmesidir. Kadınlar böylesi bir yardımı talep etmediklerinde ya da reddettiklerinde ise ‘geçimsiz’ veya ‘feminist’ nitelendirilmektedirler. Burada ‘feminist’ ifadesi erkekler tarafından kadını dikbaşı olarak nitelendirecek şekilde pejoratif anlamda kullanılmaktadır. Kadınların uzmanı oldukları bir konuda özgüvenli, ısrarcı ve kararlı bir şekilde konuşmaları durumunda ise bu davranışları, yine pejoratif anlamda “feminist tavırlar” olarak etiketlenmektedir. Kadınlar, bu sözde tavırları sebebiyle itici olarak görülüp alay konusu yapılmaktadır.

Katılımcıların görüşleri, eğitim kurumlarının toplumsal cinsiyet eşitsizliğinden bağımsız olamayacağını göstermektedir. Eğitim kurumları, toplumun kültürel yapısından etkilenmekte ve toplumda gömülü cinsiyet rollerinin yansımalarını barındırmaktadır. Her ne kadar eğitim kurumlarında eğitimci kimliği ön planda olsa da bu durum toplumun kabul ettiği cinsiyet normlarının eğitim mekânlarında tamamen ortadan kalktığını göstermemektedir. Yapılan analizlerin sonuçları değerlendirildiğinde, toplumsal cinsiyet önkabulleri temelli stereotiplerin, kadınların yetkinlikleri ve başarıları hakkındaki yanlış bir algı ortaya

koyduğunu göstermektedir. Bunun bir sonucu olarak erkek öğretmenlerin eğitim kurumlarında (özellikle yönetsel pozisyonlarda) daha fazla temsil edilmesiyle ve kadın öğretmenlerin geri planda kalmasıyla sonuçlandığı görülebilir.

Diğer taraftan eğitim kurumlarından pek çok konuda toplumdaki genel yapıya nazaran daha ilerici bir tavır beklenmektedir. Bu ilerici tavır, eğitim kurumlarının toplum içerisindeki “eğitici” rolünden kaynaklanmaktadır. Fakat araştırma bulguları göstermektedir ki eğitim kurumları, toplumsal cinsiyet normlarının sürdürüldüğü mekânlar olmaktan kurtulamamaktadır. Dahası, eğitim kurumlarında sürdürülen toplumsal cinsiyet normlarının, toplum içinde cinsiyet temelli eşitsizlikleri derinleştirici ve yaygınlaştırıcı bir etkisi de vardır. Dolayısıyla toplumsal söylemin üretildiği en önemli mekânlardan olan eğitim kurumlarında cinsiyetlerle bağlantılı söylemlerin nasıl şekillendiği daha da önemli hale gelmektedir. Bu durum ise eğitim kurumlarına yönelik toplumsal cinsiyet perspektifli akademik çalışmaların önemini ortaya koymaktadır.

Eğitim kurumlarında cinsiyet eşitliğini teşvik edecek ve cinsiyete dayalı ayrımcılığı önleyecek politikaların geliştirilmesi, mansplaining davranışı gibi sorunlarla başa çıkabilmek adına önemli bir çerçeve sağlayacaktır. Bu politikalar, eğitim ortamlarında cinsiyet eşitliğini sağlamak için esas alınması gereken temel ilkeleri belirlemelidir. Dahası, cinsiyet temelli eşitsizliğe, mansplaining tavrına ve mobbinge yönelik şikâyet ve talep mekanizmalarının oluşturulması, mağdurların desteklenmesi ve söz konusu davranışlara karşı etkili müdahale edilebilmesi adına oldukça önemlidir.

Toplumsal cinsiyet eşitliği ve sağlıklı iletişim konularını kapsayan derslerin müfredata dâhil edilmesi eşitsizlikle mücadele anlamında faydalı olacaktır. Bu dersler, öğrencilerin toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve mansplaining gibi davranışlar hakkında bilgi ve farkındalıklarını artıracak ve bilinçlenmelerine katkı sağlayacaktır. Ayrıca, öğrenciler ve öğretmenlere yönelik atölye çalışmaları ve seminerler, onlara aktif dinleme ve empati kurma gibi beceriler kazandırarak toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifinin geliştirilmesine katkı sağlayacaktır. Bu gibi eğitimler, bireylerin öteki olarak gördükleri kişilerin duygu ve görüşlerini daha iyi anlamasına ve böylece mansplaining ve benzeri davranışlardan kaçınmalarına yardımcı olacaktır. Bunun yanı sıra, geri bildirim kültürünü teşvik eden eğitim

programları, hem öğrencilerin hem de öğretmenlerin kendi davranışlarını gözden geçirebilmeleri konusunda teşvik edici olacaktır.

Toplumsal cinsiyet eşitliği hakkında bilgi veren eğitim materyalleri ve kaynakların oluşturulması, eğitim mekanlarında cinsiyet temelli eşitsizlikler konusunda farkındalığı artıracaktır. Ayrıca, medya ve görsel araçlar cinsiyet eşitliği perspektifinin yaygınlaşması ve mansplaining gibi konularda farkındalık oluşturulması adına faydalı olacaktır. Sosyal medya kampanyaları ise bu konuda zamandan ve mekandan bağımsız bir cinsiyet eşitliği söyleminin oluşması adına önemli olacaktır. Katılımcı öğrenme yaklaşımları, öğrencilerin aktif olarak dâhil olduğu grup çalışmaları, tartışmalar ve proje bazlı öğrenme yöntemlerini içerebilir. Bu yaklaşımlar, öğrencilerin farklı bakış açılarını anlamalarına ve empati geliştirmelerine yardımcı olacaktır. Sosyal bilgiler ve tarih derslerinde toplumsal cinsiyet eşitliği konusunun tarihsel arka planıyla ele alınması ise öğrencilerin tarihsel ve toplumsal bağlamda cinsiyet eşitsizliğini ve etkilerini anlamalarına katkıda bulunacaktır. Son olarak, eğitim kurumlarının kendi içerisinde toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlayıcı politikaların geliştirilmesi, toplumsal cinsiyet eşitsizliği ile mücadele konusunda hayati bir rol oynayacaktır.

KAYNAKÇA

- Akkaş, İ. (2019). Cinsiyet ve toplumsal cinsiyet kavramları çerçevesinde ortaya çıkan toplumsal cinsiyet ayrımcılığı. *Ekev Akademik Dergisi*, ICOAEF Özel Sayısı, 97-118.
- Altıparmak, İ. B. (2018). Toplumsal cinsiyet üzerine sosyolojik bir araştırma: Kaynakları ve mücadele alanlarına yönelik öneriler. *Electronic Turkish Studies*, 13(18), 179-94.
- Altuntaş, N. (2012). *Türkiye’de farklılıklarına rağmen kadınlar: Post feminist çağda Türkiye’de farklı kadın konumları*. Ankara: Orion Kitabevi.
- Aslan, A. (2015). Tarihin Arka Odası’nda kadın. *Ankara Üniversitesi İlef Dergisi*, 2(1), 77-94.
- Aydın, N. (2018). Nitel araştırma yöntemleri: Etnoloji. *Uluslararası Beşeri ve Sosyal Bilimler İnceleme Dergisi*, 2(2), 60-71.
- Aydın, Ş., Memiş, P. & Dil, E. (2009). *Sosyal bilimsel bilginin üretiminde akademik aktörlerin rolü üzerine nitel bir araştırma-1: Sosyal bilimcinin düşünselliği, duruşu, tercihi*. 7. Uluslararası Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi.
- Aydoğan, A. (2021). *Medyada toplumsal cinsiyet eşitliği haritalama ve izleme çalışması 2017-2020 güncellemesi*. <https://ceidizler.ceid.org.tr/dosya/medyada-toplumsal-cinsiyet-esitligipdf.pdf>
- Bakırcıoğlu, R. (2012). *Ansiklopedik eğitim ve psikoloji sözlüğü*, Ankara: Anı Yayınevi.
- Barut Kemirtlek, F. (2019). Toplumsal cinsiyet ve sanat. A. Altunoğlu (Ed.), *Toplumsal cinsiyet çalışmaları*. Anadolu Üniversitesi.
- Başak, S. (2013). Toplumsal cinsiyet. İ. Çapcıoğlu & H. Beşirli (Ed.), *Sosyolojiye giriş*. Grafiker Yayınevi.
- Başkan, B. (2021). Gender and politics: The structural hegemony of popular culture over women. E. S. Turko (Ed.), *Regional Differences in Women Entrepreneurship* (s. 191-208). Berlin: Peter Lang.

- Başkan, B. (2024). Deprem, Toplumsal Cinsiyet ve Depremzede Kadınlar. İ. Erdoğan Tarakçı (Ed.), *Disiplinlerarası Yaklaşımlarla Kadın Çalışmaları 3* (ss. 51-70) içinde. Efe Akademi Yayınları.
- Bayhan, V. (2012). Beden sosyolojisi ve toplumsal cinsiyet. *Doğu-Batı Dergisi*, 63, 147-164.
- Berghan, S. (2011). Transfeminizm. *Cogito*, 65-66, 140-148.
- Berglind, T. (2020). *Mansplaining i sagornas värld: en tematisk analys av Hc Andersens Sagor*. Linnaeus University, Faculty Of Humanities and Social Sciences, Faculty Of Language and Literature, Sweden.
- Birkana-Gedik, H. (2011). Türkiye’de 2000’li yıllarda farklılık, cinsel kimlikler ve kimlik politikalarının yönetimi. *Cogito*, 65-66, 340-352.
- Bora, A. (2012). Toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılık. K. Çayır & M. A. Ceyhan (Ed.), *Ayrımcılık çok boyutlu yaklaşımlar* (s. 175-187) içinde. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Bourdieu, P. (2019). *Eril tahakküm*. (9. Baskı). (B. Yılmaz Çev.). Bağlam Yayıncılık.
- Bozkurt, V. (2017). *Değişen dünyada sosyoloji*, (13. Baskı). Ekin Yayınevi.
- Bozoğlu Batı, G. (2017). Girişimci olarak kadın. D. Altun & H. Toker (Ed.), *Toplumsal cinsiyet farklı disiplinlerden yaklaşımlar* (107-120) içinde. Nika Yayınevi.
- Bridges, J. (2017). Gendering metapragmatics in online discourse: ‘Mansplaining man gonna mansplain...’. *Discourse, Context & Media*, (20), 94-102. <https://doi.org/10.1016/j.dcm.2017.09.010>
- Burcu Sağlam, E. (2018). *Sosyolojide temel teoriler ve düşünürler*. Siyasal Yayınevi.
- Can, İ., & Büyükbayraktar, Ç. G. (2018). Erkeklerin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları. *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, (39), 355-372.
- Connell, R. W. (1998). *Toplumsal cinsiyet ve iktidar*. (C. Soydemir Çev.). Ayrıntı Yayınevi.
- Cüceloğlu, D. (2014). *İnsan ve davranışı*. Remzi Kitabevi.

- Çağırkan, B. (2018). Kimlik ögesi olarak erkeklik kavramı ve postmodern toplumlarda farklı erkeklik algıları. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 5(5), 93-105.
- Çayır, K. (1999). *Yeni sosyal hareketler*. İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Demir, M. (2012). Çevre olarak konumlandırılmış kadını ve doğayı birlikte düşünmek: Ekofeminizm. *Doğu-Batı Dergisi*, 63, 11-44.
- Dolu, O. (2010). *Suç teorileri*. Seçkin Yayınevi.
- Donovan, J. (2014). *Feminist teori*. (A. Bora, M. Ağduk Gevrek & F. Sayılan Çev.). (Genişletilmiş ve Gözden Geçirilmiş 8. Baskı). İletişim Yayınları.
- Dökmen, Z. Y. (2015). *Toplumsal cinsiyet* (6. Baskı). Remzi Kitabevi.
- Ecevit, M. C. (2019). Metodoloji ve epistemoloji. F. A. Koçak Turhanoğlu (Ed.), *Toplumsal cinsiyet sosyolojisi*. Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Erdoğan, E. & Gündoğdu, N. (2020). *Türkiye’de feminist yöntem*. Metis Yayıncılık.
- Gelgeç Bakacak, A. (2018). Toplumsal cinsiyet. E. Burcu Sağlam, A. Ögün Boyacıoğlu & A. Gelgeç Bakacak. (Ed.), *Sosyoloji*. Siyasal Yayınlar.
- Gönç Şavran, T. (2018). *Feminist teori, modern sosyoloji tarihi*. S. Suğur (Ed.). Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Güden, M. P. (2006). *Dilde cinsiyet ayrımcılığı: Türkçenin içerdiği eril ve dişil ifadeler bakımından incelenmesi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Güldiken, N. (2015). *Çalışma sosyolojisi*. Nobel Yayınevi.
- Güldü, Ö., & Kart, M. E. (2009). Toplumsal cinsiyet rolleri ve siyasal tutumlar: Sosyal psikolojik bir değerlendirme. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 64(03), 97-116.
- Günindi Ersöz, A. (2016). *Toplumsal cinsiyet sosyolojisi*. Anı Yayınevi.
- Healey, K. (2009). A woman’s born to weep and fret. *Live Journal*, 8 Mayıs.
- Hesse-Biber, S. N. (2007). The practice of feminist in-depth interviewing. *Feminist research practice: A primer*. Sage Publications

- Hobsbawm, E. (1996). *Kısa 20. yüzyıl 1914-1991 aşırılıklar çağı*. (Y. Alogan Çev.). Sarmal Yayınevi.
- Imperatori-Lee, N. (2015). Father knows best: Theological mansplaining and the ecclesial war on women. *Journal of Feminist Studies in Religion*, 31(2), 89-108.
- Irigaray, L. (2006). *Ben sen biz: Farklılık bütününe doğru*. (S. Büyükdüvenci & N. Tural Çev.). İmge Yayınevi.
- Irigaray, L. (2014). *Başlangıçta kadın vardı*. (M. Odabaş Çev.). Pinhan Yayıncılık.
- Işık, S. Y. & Koçak Öksev, B. (2023). İktidara karşı sürmek: Türkiye’de otomobil kültüründeki cinsiyetçilik ve kadın sürücüler. *Journal of Economy Culture and Society*, (66), 73-92. doi:10.26650/JECS2021-1012364
- İçli, G. (2018). Toplumsal cinsiyet eşitliği politikaları ve küreselleşme. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (30), 133-143.
- Johnson, C. R. (2020). Mansplaining and illocutionary force. *Feminist Philosophy Quarterly*, 6(4), 1-21. doi:10.5206/fpq/2020.4.8168
- Joyce, J. B., Humă, B., Ristimäki, H. L., Almeida, F. F. D. & Doehring, A. (2021). Speaking out against everyday sexism: Gender and epistemics in accusations of mansplaining. *Feminism Psychology Quarterly*, 31(4), 502-529.
- Kasapoğlu, M. A. (2018). Sosyolojik yaklaşımlar temelinde aile kuramları. M. Akyıldız (Ed.), *Aile sosyolojisi*. Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Kaya Sapmaz, M. (2023). *Erkeklerin yoğun olduğu mesleklerde iletişimsel bir davranış biçimi olarak "mansplaining" / "mansplaining" as a form of communicative behaviour in male- dominated professions*. (Doktora tezi) İstanbul Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kızılçelik, S. (2015). *Çağdaş sosyoloji kuramları*. Atatürk Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayını.
- Kidd, A. G. (2017). *Mansplaining: The systematic sociocultural silencer*. University of North Georgia.

- Kimmel, M. S. (2013). Homofobi olarak erkeklik: Toplumsal cinsiyet kimliğinin inşasında korku, utanç ve sessizlik. *Fe Dergi*, 5(2), 91-107.
- Koca, C. (2006). Beden eğitimi ve spor alanında toplumsal cinsiyet ilişkileri. *Spor Bilimleri Dergisi*, 17(2), 81-99.
- Koc-Michalska, K., Schiffrin, A., Lopez, A., Boulianne, S. & Bimber, B. (2019). From online political posting to mansplaining: the gender gap and social media in political discussion. *Social Science Computer Review*, 39(2), 197-210.
- Koç, M. (2016). Diasporik yaşamın psiko-anatomisi-I: Müslüman-Türk göçmenlerin özel ve sosyal yaşamları üzerine nitel bir çalışma. *Balıkesir İlahiyat Dergisi*, 2(1), 89-128.
- Koçak Turhanoglu, F. A. (2019). Toplumsal cinsiyet sosyolojisine giriş. F. A. Koçak Turhanoglu (Ed.), *Toplumsal cinsiyet sosyolojisi*. Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Koçak, O. (2019). *Sosyal Sorunlar*. Ekin Yayınları.
- Korkmaz, A. & Başer, M. (2019). Toplumsal cinsiyet rolleri bağlamında ataerkillik ve İktidar ilişkileri. *Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi*, 28(1), 71-76.
- Kümbetoğlu, B. (2019). *Sosyolojide ve antropolojide niteliksel yöntem ve araştırma*. (6.Baskı). Bağlam Yayınları.
- Lune, H., & Berg, B. L. (2017). *Qualitative research methods for the social sciences*. Pearson Publisher.
- Lyotard, J. F. (2007). *Fenomenoloji*, (İ. Birkan Çev.). Dost Kitabevi Yayınevi.
- Macionis, J. J. (2012). *Sosyoloji*, (V. Akan Çev.). Nobel Yayınevi.
- Metin, Ö. (2023). *Toplumsal cinsiyet bağlamında medyada erbilmişlik (mansplaining) örnekleri* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans tezi). Fırat Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü. Elazığ.
- Michel, A. (1993). *Feminizm*. (Ş. Tekeli Çev.). İletişim Yayınevi.
- Mies, M.: 2019 *Ataerki ve birikim uluslararası işbölümünde kadınlar*. (Y. Temurtürkan Çev.). Dipnot Yayınları.

- Nazlı, A. (2019). Toplumsal cinsiyet ve beden. A. Altunoğlu (Ed.), *Toplumsal cinsiyet çalışmaları*. Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Newman, D.M. (2013). *Sosyoloji*, (A. Arslan Çev.). Nobel Yayınevi.
- Onur, B. (2017). *Gelişim psikolojisi*. (11. Baskı). İmge Kitabevi Yayınları.
- Öz Yıldız, S. (2016). Toplumsal cinsiyet çalışmalarının tarihçesi, A. Altunoğlu (Ed.), *Toplumsal cinsiyet çalışmaları*. Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Öztan, E. (2016). Feminist araştırmalar ve yöntem. A. Altunoğlu (Ed.), *Toplumsal cinsiyet tartışmaları*. Dipnot Yayınları.
- Phillips, A. (1995). *Demokrasinin cinsiyeti*. (A. Türker Çev.). Metis Yayınevi.
- Sallan Gül, S. (2012). Toplumsal cinsiyet sosyolojisi. M. Tuna (Ed.), *Sosyolojiye giriş*. Detay Yayınevi.
- Sallan Gül, S. ve Kahya Nizam, Ö. (2021). Sosyal bilimlerde içerik ve söylem analizi. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 42(1), 181-198. doi:10.30794/pausbed.803182
- Santor, E. B. (2018). Cultural Darwinism: Race and radio in the early twentieth century. *Relics, Remnants, and Religion: An Undergraduate Journal in Religious Studies*, Vol. 3(1), 1-44.
- Sarıtaş, E. (2013). Güncel feminist tartışmalar: toplumsal cinsiyet ve kadın çalışmaları anabilim dalı öğretim üyelerinin kitapları üzerine bir inceleme. *Mülkiye Dergisi* 37(4), 193-222.
- Solnit, R. (2015). *Bana bilgiçlik taslayan adamlar*. (A. Küçük Çev.) Encore Yayınları.
- Solnit, R. (2014). *Men explain things to me and other essays*. Grantabooks.
- Soysal Eşitti, A. (2016). *Murathan Mungan'ın hikaye ve romanlarında toplumsal cinsiyet eleştirisi*. (Yayınlanmamış doktora tezi). Ardahan Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ardahan.
- Stearns, P. (1990). *Be a man males in modern society*. Holmes And Meier Publishers.

- Teke, C. (2018). Yusuf suresi bağlamında toplumsal cinsiyet kavramı. *Journal Of Analytic Divinity*, 2(1), 27-53.
- Türköne, M. (1995). *Eski Türk kültürünün cinsiyet kültürü*. Ankara: Ark Yayınevi.
- Ünal, F., Tarhan, S. & Köksal, E. Ç. (2017). Toplumsal cinsiyet algısını yordamada cinsiyet, sınıf, bölüm ve toplumsal cinsiyet oluşumunun rolü. *Bartın University Journal of Faculty of Education*, 6(1), 227-236.
- Üste, R. B. (2015). Hegel–Rousseau, Mill & Hayek’in değerlendirmelerinde topluma ötekileştirilen kadın’ın konumu. *Dokuz Eylül Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 3(4), 103-126.
- Vargel Pehlivan, P. (2017). Toplumsal cinsiyet bağlamında kuramsal yaklaşımlar: Bir literatür taraması. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(1), 497-521.